

Ortadoğu Araştırmaları Merkezi
مركز دراسات الشرق الأوسط
Center for Middle Eastern Studies

RAPOR 44
AĞUSTOS 2025

SURİYE'DE DEVRİMİN İLK ALTI AYI: MEŞRUIYET VE İSTİKRAR İNŞASI

ORSAM

Telif Hakkı

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2025

Yazarlar

Doç. Dr. Nurullah Çakmaktaş
Dr. Oytun Orhan
Recep T. Teke
Musab Dönertaş

Bu çalışmaya ait içeriğin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu çalışmada yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

Yayınlanma Tarihi: 04 Ağustos 2025

Ortadoğu Araştırmaları Merkezi

Adres : Mustafa Kemal Mah. 2128 Sk. No: 3 Çankaya, ANKARA
Telefon : +90 850 888 15 20
Eposta : info@orsam.org.tr
Fotoęraf : Anadolu Ajansı (AA)

“Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 5'inci maddesinin ikinci fıkrası çerçevesinde bandrol taşıması zorunlu değildir”

RAPOR 44
AĞUSTOS 2025

**SURİYE'DE DEVRİMİN
İLK ALTI AYI: MEŞRUIYET
VE İSTİKRAR İNŞASI**

İÇİNDEKİLER

- 5** YÖNETİCİ ÖZETİ
- 9** GİRİŞ
- 11** I. MEŞRUIYET VE DEVLET İNŞASI
 - 13** 1. ULUSAL MEŞRUIYET İNŞASI VE İÇ SİYASET
 - 13** 1.1. Siyasal Meşruiyetin Kilit Taşı: Kapsayıcılık
 - 16** 1.2. Siyasal Sistem Vizyonu: Üniter Devlet
 - 19** 1.3. Meşruiyet İnşasında Somut Bir Teşebbüs: Ulusal Diyalog Konferansı
 - 21** 1.4. Meşruiyet İnşasında Hukuki Teminat: Geçici Anayasanın İlanı
 - 23** 1.5. Geçici Hükûmetin Kurulması
 - 25** 1.6. Sonuç
 - 27** 2. ULUSLARARASI MEŞRUIYET İNŞASI VE DIŞ POLİTİKA
 - 27** 2.1. Arap Dünyasına Açılım
 - 31** 2.2. Türkiye ile Ortaklık
 - 33** 2.3. Batı ve Uluslararası Kurumlarla İlişkiler
 - 35** 2.4. Sonuç

37	II. GÜVENLİK VE İSTİKRAR ARAYIŞI
39	3. DEVRİM SONRASI SURIYE’NİN GÜVENLİK STRATEJİLERİ
39	3.1. Askerî ve Güvenlik Kurumlarının İnşası
41	3.2. Devrik Rejim Milisleriyle Mücadele
43	3.3. Silah ve Uyuşturucu Kaçakçılığıyla Mücadele
45	3.4. DEAŞ ile Mücadele
48	3.5. Sonuç
49	4. DEVRİM SONRASI SİYASİ BİRLİĞE YÖNELİK TEHDİTLER
49	4.1. Eski Rejim Unsurlarının İsyanı
51	4.2. Şam ile SDG/YPG Arasında Tırmanan Gerilim
55	4.3. İsrail’in Suriye’ye Müdahalesi ve Dürziler
59	4.4. Sonuç
61	III. SURIYE EKONOMİSİNİN YENİDEN İNŞASI
63	5. SURIYE EKONOMİSİNİN TOPARLANMA SÜRECİ
63	5.1. Rejimin Ardında Bıraktığı Ekonomik Miras
65	5.2. Ekonomik Toparlanmanın Önündeki Başlıca Engeller
67	5.3. Yaptırımların Kaldırılmasının Ekonomik Etkileri
70	5.4. Ekonomik Toparlanma Mümkün mü?
73	5.5. Sonuç
75	SONUÇ

YÖNETİCİ ÖZETİ

Suriye'de 8 Aralık 2024'te Baas rejiminin devrilmesiyle başlayan devrim sonrası geçiş süreci, yeni yönetimin iç ve dış politikada benimsediği yönelimleri, meşruiyet arayışını ve karşı karşıya olduğu temel meydan okumaları ortaya çıkaran bir karakter taşımıştır.

- Ahmed Şara liderliğinde kurulan yeni Suriye yönetimi, iktidara gelmesinin hemen akabinde savaşın yarattığı siyasal, toplumsal ve kurumsal tahribatı onarmayı amaçlayan bütüncül bir meşruiyet inşa süreci başlatmıştır. Üniter devlet yapısının yeniden tesisi, toplumsal kapsayıcılığı önceleyen politikalar, Ulusal Diyalog Konferansı gibi katılımcı süreçlerin işletilmesi ve geçici anayasa aracılığıyla hukuki teminatların sağlanması bu stratejinin başlıca dayanaklarını oluşturmuştur.
- Devrim sonrasında yeni yönetimin iç siyasette meşruiyet tesisine yönelik çabalarında "kapsayıcılık" ilkesi, siyasal vizyonunun temel taşlarından biri olarak öne çıkmaktadır. Etnik, dini ve mezhepsel azınlıklara yönelik kapsayıcı söylem ve eylemler, kurumsal temsiliyette gözetilen çeşitlilik, atamalarda

benimsenen denge politikası ile geçici anayasal düzenlemelere yansıtılan eşit vatandaşlık ilkesi, bu vizyonun somut yansımaları olarak dikkat çekmektedir.

- Şara yönetimi, mezhepsel ve etnik parçalanmaya karşı üniterlik ilkesi etrafında şekillenen bir siyasal vizyon ortaya koymuştur. Bu vizyon hem içeride güvenlik ve kurumsal yapıların merkezileştirilmesini hem de dış politikada bağımsız ve dengeleyici bir çizgiyi benimsemeyi hedeflemektedir.
- 24-25 Şubat 2025 tarihlerinde gerçekleştirilen Ulusal Diyalog Konferansı, yeni yönetimin meşruiyet inşa etme sürecinin en kritik dönüm noktalarından ve siyasal meşruiyetini kurumsal ve normatif düzeyde tesis etmeye yönelik en kapsamlı girişimlerinden biri olmuştur. Konferansın katılımcı temsiliyet arayışı, tartışılan tematik başlıkların kapsamı ve alınan kararların kurucu nitelikte olması yeni yönetimin halkın rızasına dayalı bir yönetim mimarisi kurma çabasını yansıtmıştır.
- Şara yönetiminin yeni bir anayasa yapım süreci başlatma iradesi yalnızca ülkenin acil hukuki düzenleme ihtiyacına yanıt vermekle

kalmayıp aynı zamanda yeni yönetimin toplumsal meşruyetini inşa etme çabasının da önemli bir aracı olarak değerlendirilebilir. Nitekim anayasa yapım süreci, yeni yönetimin kendisini meşru, kapsayıcı ve kurumsal bir siyasal aktör olarak yeniden tanımlama arayışının en temel zeminlerinden birini teşkil etmektedir.

- Şara yönetiminin 29 Mart 2025 tarihinde çoğulcu bir hükümet kurması ve 14 Haziran 2025 tarihinde Halk Meclisi Seçimleri Yüksek Komitesini oluşturması, halkın rızasına dayalı bir siyasal düzen inşa etmeye çalıştığını ve meşruyetini geniş toplumsal mutabakat arayışından devşirmeyi hedeflediğini göstermektedir.
- Suriye'de devrim sonrası ilk altı aylık dönemde dış politikanın şekillenmesinde ve ittifak tercihlerinde; siyasi, ekonomik ve askerî yapının zayıflığı, geçiş sürecinin güvenlik öncelikleri ve jeopolitik rekabet dinamikleri gibi etkenler belirleyici olmuştur. Şara yönetimi bu doğrultuda uluslararası topluma yeniden entegrasyon, bölgesel ilişkilerin normalleştirilmesi ve ekonomik yaptırımların hafifletilmesini hedefleyen pragmatik bir dış politika yaklaşımı benimsemiştir.
- Suriye'nin yeni kimlik tanımlaması, siyasi ve ekonomik yapının değişimi, Suriyeli yeni siyasal elitlerin farklı tercihleri, uzun süreli iç savaşın yarattığı sorunlarla baş edebilmek için yeni dönemde farklı önceliklerin ortaya çıkması gibi nedenler dış politikada değişimi zorunlu kılmaktadır. Söz konusu faktörler Suriye'nin yeni dönemde komşuları, bölge ve uluslararası sistem ile daha uyumlu bir ilişki geliştirmesini sağlayacaktır ve yeni yönetimin ilk altı aylık diplomatik temasları bunu teyit etmektedir.
- Şara yönetimi, Ocak-Temmuz 2025 döneminde dış politikada dinamik bir diplomasi izleyerek geçmişle kesin bir kopuş sergi-

lemiştir. Suriye yalnızca altı ay gibi kısa bir sürede bölgesel ortaklıklar ve küresel güçlerle diyalog kuran bir ülkeye dönüşmüştür. Gerekli yaptırım muafiyetleri ve uluslararası destek sağlanmış, reform ve bölgesel barış taahhütleri verilmiştir.

- Ahmed Şara'nın ilk yurt dışı ziyaretini Suudi Arabistan'a gerçekleştirmiş olması, Şara'nın Arap Ligi Zirvesi'ne katılımı, Arap ülkeleri ile gerçekleşen yoğun diplomasi trafiği Suriye'nin jeopolitik düzeyde yön değişimini, Esed dönemindeki İran eksensiz siyaset çizgisinden Arap ülkeleriyle yakınlaşmaya geçişi ve güçlü bir şekilde Arap dünyasına dönüşü simgelemiştir.
- Devrim sonrası ilk altı aylık süreçte Türkiye ile Suriye arasında aynı Arap dünyası ile olduğu gibi çok boyutlu ve derin bir iş birliğinin kurulmaya başladığı gözlenmektedir. İki ülke ilişkisinde Türkiye'yi diğer ülkelere kıyasla öne çıkaran alan savunma ve güvenlik olmuştur. Şara'nın devrim sonrası süreçte üç kez Türkiye'ye ziyaret gerçekleştirmesi iki ülke arasındaki ortaklık arayışını yansıtmaktadır.
- ABD ile kurulan temaslar Suriye'nin uluslararası sistemle yeniden entegre olma arzusunu açıkça ortaya koymuştur. Trump yönetimiyle yapılan görüşmelerde DEAŞ'la mücadele, İsrail'e yönelik güvenlik garantileri ve İran etkisinin engellenmesi gibi konularda uzlaşa sağlanmış, bunun sonucunda ABD tarafından Suriye'ye yönelik yaptırımların kaldırılması kararlaştırılmıştır. Avrupa ülkeleriyle geliştirilen temaslar ve uluslararası platformlara katılım, Suriye'nin yeni dönemde küresel aktörlerle daha yapıcı ve dengeli bir ilişki kurma niyetini pekiştirmiştir.
- İç savaş döneminde İdlib'de şekillenen siyasi ve askerî yapılanma, devrim sonrasında devletin askerî ve güvenlik kurumlarının temelini

oluşturmuştur. Ancak bu yapı yalnızca mevcut temele dayanmakla kalmamış; reformlar ve entegrasyon süreçleriyle yeni dönemin ihtiyaçlarına uygun biçimde yeniden şekillendirilmiştir.

- Eski rejim milislerinin dağınık ve kontrolsüz yapısı, devrimin akabindeki süreçte Suriye'de en ciddi iç güvenlik tehdidi olarak öne çıkmıştır. Ancak Şam yönetimi, bu tehdidi genel af uygulamaları, uzlaşma merkezleri ve kapsamlı askerî operasyonlar yoluyla büyük ölçüde kontrol altına almayı başarmıştır. Buna karşın söz konusu milis grupların olası dış destekle özellikle sahil bölgelerinde yeniden örgütlenme ihtimali uzun vadeli bir güvenlik riski olarak varlığını korumaktadır.
- Şam yönetiminin uyuşturucu ve silah kaçakçılığı ile mücadelesi batıda Lübnan, güneyde Ürdün ve doğuda Irak sınırlarında yoğunlaşırken Türkiye sınırı boyunca uzanan bölgeler sükûnet, güvenlik ve istikrar açısından öne çıkmıştır. Bu istikrarın temel nedeni, Türkiye'nin iç savaş boyunca sınır hattında gerçekleştirdiği sınır ötesi operasyonlar ve sınır bölgesinde sağladığı etkin kontrolün olumlu sonuçlarıdır.
- Rejimin devrilmesinin ardından yeni bir strateji benimseyen DEAŞ, Suriye'deki dini ve mezhepsel azınlıkları hedef alarak toplumsal fay hatlarını harekete geçirmeyi ve ülkedeki yabancı savaşçıları saflarına çekerek operasyonel kapasitesini arttırmayı amaçlamaktadır.
- DEAŞ'ın Suriye'deki etkinliği 2013 yılından bu yana en düşük seviyede olsa da rejimin devrilmesinin ardından örgütün eylemlerinde yavaş ama istikrarlı bir artış gözlemlenmektedir. ABD ile ilişkilerin normalleşmesinin ardından Şam yönetiminin DEAŞ ile mücadelede artan sorumluluğu, Türkiye'nin girişimleriyle kurulan ve terörle mücadelede

bölgesel iş birliğini öngören "Beşli Mekanizma"nın önemini arttırmaktadır.

- Yeni dönemde geçici hükûmetin öncelikli hedeflerinden biri ülke genelinde siyasi birliği yeniden tesis etmek olmuştur. Ancak merkezî otoriteyi tanımayan silahlı grupların varlığı ve bu grupların yol açtığı çatışmalar, Suriye'nin dört bir yanında derin siyasi, askerî ve insani krizlere neden olmuştur. Özellikle devrik rejim yanlılarının kıyı bölgelerinde başlattığı isyanlar, SDG'nin merkezî yönetime entegre olma konusundaki direnci ve İsrail'in güneydeki istikrarsızlaştırıcı müdahaleleri, geçiş sürecinde siyasi birliğin sağlanmasının önündeki başlıca engeller olarak öne çıkmaktadır.
- Yeni Şam yönetimi, SDG'nin silahsızlanması ve merkezî yapıya entegrasyonu için siyasi müzakereleri tercih etmiş, Mart 2025'te taraflar arasında anayasal haklar karşılığında bölgenin Şam'a bağlanmasını öngören bir mutabakat imzalanmıştır. Ancak SDG, özerk yapısını koruma ısrarını sürdürerek müzakereleri bilinçli şekilde tıkamaktadır. Bu durum, Şam-SDG uzlaşısının geleceği konusunda ciddi belirsizlikler doğurmakta ve ülkenin siyasi birliği açısından risk oluşturmaktadır.
- Esed sonrası dönemde Suriye'nin toprak bütünlüğüne yönelik en ciddi dış tehdit İsrail'den gelmiştir. İsrail gerek askerî işgaller gerekse düzenli hava saldırıları yoluyla Şam yönetimini zayıflatmayı hedeflemiş; Suriye'nin zayıf, parçalanmış ve merkezî otoriteden yoksun bir yapıda kalmasını stratejik bir öncelik olarak benimsemiştir. Ancak Suriye'nin siyasi birliğinin ve kalıcı istikrarının sağlanabilmesi için İsrail'in bu müdahaleci politikalarına son verilmesi gerekmektedir.
- 2025 yılı itibarıyla uluslararası yaptırımların kaldırılması, Suriye'ye yönelik yatırım ve insani yardım kanallarının yeniden açılması-

na imkân tanımış ve ekonomik toparlanma açısından önemli bir fırsat ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda Türkiye, Körfez ülkeleri ve bazı Avrupa devletleri, başta altyapı, enerji ve inşaat olmak üzere çeşitli alanlarda yatırım projeleri hazırlamaktadır. Diasporadaki Suriyelilerin ülkeye dönüşleri ve yeniden yapılanma sürecine yönelik katkıları da giderek artan bir ivme kazanmaktadır.

- Ahmed Şara liderliğindeki yeni Suriye'nin ilk altı ayı, savaş sonrası döneme dair temkinli bir iyimserliği besleyen umut verici bir başlangıç sunmuştur. Bu dönem, ülkenin çatışma sonrasında ulusal birlik, siyasal meşruiyet ve bölgesel uyum temelinde yeniden inşa edilebileceğine işaret eden somut bir potansiyelin belirdiği bir geçiş süreci olarak kayda geçmiştir.

GİRİŞ

Suriye'de 2011 yılında başlayan halk ayaklanmalarıyla derinleşen iç savaş, on yılı aşkın bir süre boyunca sadece büyük bir insani trajediye ve fiziksel yıkıma yol açmakla kalmamış aynı zamanda siyasal, kurumsal ve toplumsal düzeyde köklü bir meşruiyet krizini de beraberinde getirmiştir. Bu kriz, 8 Aralık 2024 tarihinde Ahmed Şara liderliğinde Baas rejiminin devrilmesiyle birlikte tarihsel bir kırılma noktasına ulaşmış ve Suriye'de yeni bir dönem başlamıştır. Bu yeni dönem yalnızca rejim değişikliğiyle sınırlı kalmamış aynı zamanda savaşın yarattığı toplumsal tahribatın onarılması, devletin yeniden inşası ve ulusal birlik temelinde kapsayıcı bir siyasal düzen kurulması yönünde büyük bir sorumluluğu da beraberinde getirmiştir. Bu rapor çalışması da devrimin ardından geçen ilk altı aylık süreçte Ahmed Şara öncülüğünde kurulan yeni yönetimin iç ve dış politikada attığı başlıca adımları, geliştirdiği kurumsal düzenlemeleri ve ülke genelinde yaşanan yapısal dönüşümleri kapsamlı ve analitik bir bakışla değerlendirmektedir.

Çalışmanın temel amacı devrim sonrası oluşan yeni Suriye yönetiminin meşruiyet inşa sürecini hem içeride hem de uluslararası düzeyde çok boyutlu bir çerçevede analiz etmektir. Bu bağlamda rapor bir yandan yeni yönetimin kapsayıcılık ilkesi doğrultusunda etnik, dinî ve mezhepsel çeşitliliği siyasal temsiliyete yansıtma çabalarını, diğer yandan üniter devlet yapısının yeniden tesisi için geliştirilen politikaları ayrıntılı biçimde ele almaktadır. Suriye'de devrim sonrası ilk altı aylık süreçte Suriyeli azınlık gruplarının ve farklı bileşenlerinin siyasal süreçte

katılımını teşvik eden uygulamalar toplumsal kutuplaşmanın giderilmesi ve ortak vatandaşlık ilkesinin yerleşmesi bakımından kritik önemde olmuştur. Ayrıca 24-25 Şubat 2025 tarihlerinde düzenlenen Ulusal Diyalog Konferansı ile 13 Mart 2025'te ilan edilen Geçici Anayasa, geçiş döneminin normatif ve kurumsal temellerini oluşturarak yeni siyasal düzenin halkın rızasına dayanması yönünde atılan somut adımlar arasında yer almıştır.

Bu süreçte meşruiyetin yalnızca içeride tesis edilmesi yeterli görülmemiş aynı zamanda uluslararası alanda da yeniden inşa edilmesi hedeflenmiştir. Şara yönetimi, devrim sonrası ilk altı ayda dış politikada pragmatik, çok yönlü ve uzlaşmacı bir çizgi benimseyerek Suriye'nin bölgesel ve küresel izolasyondan çıkmasını, yeniden diplomatik tanınırlık kazanmasını ve dış yardımlara erişimini sağlamaya çalışmıştır. Bu kapsamda Türkiye, Suudi Arabistan, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Ürdün gibi bölgesel aktörlerle yoğun diplomatik temaslar gerçekleştirilmiş, Şam yönetimi Körfez ülkelerinin siyasi ve ekonomik desteğini kazanmak için aktif bir diplomasi yürütmüştür. Özellikle Türkiye ile kurulan çok boyutlu iş birliği, güvenlikten ekonomiye, sınır kontrolünden askerî koordinasyona uzanan geniş bir alana yayılmış, bu durum Şara yönetiminin güvenlik sektörü reformlarıyla Türkiye'nin kurumsal kapasitesi arasında güçlü bir eşleşme olduğunu göstermiştir. Batılı ülkelerle ilişkilerde ise Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Başkanı Donald Trump ile Mayıs 2025'te gerçekleştirilen görüşme bir dönüm noktası olmuş, bu görüşmenin ardından Suriye'ye yö-

nelik yaptırımların kaldırılması kararlaştırılmış ve diplomatik normalleşme süreci hız kazanmıştır. Aynı dönemde Fransa ve Almanya gibi Avrupa ülkeleriyle doğrudan temas kurulmuş, uluslararası kurumlarla yeniden angajman sağlanmıştır.

Raporun birinci bölümü Suriye'de iç ve dış siyasette meşruiyet üretme çabalarını ele almaktadır. İç meşruiyet beş temel başlık altında değerlendirilmiştir: Kapsayıcı siyasal temsiliyet, üniter devlet vizyonu, Ulusal Diyalog Konferansı, geçici anayasa bildirgesi ve geçici hükûmetin kuruluşu. Bu bölümde yeni yönetimin toplumsal uzlaşmayı hedefleyen siyasal hamleleri detaylı biçimde incelenmekte; etnik ve mezhepsel grupların temsil edilme biçimleri ve siyasal sisteme entegrasyonları analiz edilmektedir. Dış meşruiyet arayışında Şara yönetimi üç öncelikli hedefe odaklanmaktadır: Arap dünyasıyla ilişkilerin yeniden inşası ve derinleştirilmesi, Türkiye ile iş birliğine dayalı bir ortaklık tesis edilmesi ve başta ABD olmak üzere Batılı ülkelerle uyumlu ve yapıcı ilişkiler geliştirilmesi. Bu çerçevede yürütülen aktif diplomatik girişimler hem bölgesel düzeyde hem de uluslararası arenada yönetimin tanınırlığını ve meşruiyetini pekiştirmeyi amaçlamaktadır. Öte yandan yeni dönemin dış politikasının bir diğer temel işlevi, ülke içindeki derin ekonomik krize çözüm üretmek ve dış kaynaklı destek mekanizmalarını harekete geçirmektir.

Raporun ikinci bölümünde Suriye'nin iç güvenlik mimarisini yeniden yapılandırma süreci ele alınmakta ülkenin güvenlik ve siyasi birliğine yönelik başlıca tehditler kapsamlı biçimde analiz edilmektedir. Bu çerçevede ülke içindeki farklı silahlı grupların ulusal orduya entegras-

yon süreci ile geçici hükûmetin DEAŞ, devrik rejim unsurları, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı gibi temel güvenlik sorunlarına karşı geliştirdiği stratejiler değerlendirilmektedir. Bu bölümde ayrıca yeni Suriye'nin siyasi birliği ve istikrarını tehdit eden kritik gelişmelere yer verilmektedir. Bu bağlamda Suriye kıyısında yaşanan isyan girişimi, Şam ile Suriye Demokratik Güçleri (SDG) arasında yürütülen müzakere süreci, İsrail'in askerî müdahaleleri ve Süveyda'daki mezhepsel gerilimler detaylı şekilde incelenmektedir.

Raporun üçüncü ve son bölümünde ise Suriye'de savaş sonrası ekonomik durum kapsamlı bir şekilde analiz edilmekte; özellikle ekonomi ve altyapının yeniden inşa süreci mercek altına alınmaktadır. Bu çerçevede ekonomik toparlanmanın önündeki başlıca engeller, uluslararası yaptırımların seyri ve yeni dönemde ortaya çıkan kalkınma ve yeniden inşa fırsatları değerlendirilmektedir. Ayrıca sürdürülebilir bir yeniden inşa sürecinin mümkün kılınabilmesi için gerekli siyasi koşullar ve uluslararası iş birliği olanakları da ayrıntılı biçimde ele alınmaktadır.

Raporun içerdiği ayrıntılı saha verileri ve diplomatik gelişmeler savaş sonrası Suriye'nin siyasi ve ekonomik açıdan yeniden inşa sürecini anlamaya yönelik bütüncül bir çerçeve sunmayı hedeflemektedir. Devrimin ardından geçen ilk altı ay sadece bir geçiş döneminden ibaret olmayıp, yeni bir siyasal düzenin temel taşlarının döşendiği, iç ve dış meşruiyetin eş zamanlı biçimde inşa edilmeye çalışıldığı bir kurucu evreyi temsil etmektedir. Bu evreyi anlamak, Suriye'nin gelecekteki siyasi yönelimini öngörebilmek açısından kritik öneme sahiptir.

I

MEŞRUIYET VE DEVLET İNŞASI

1. ULUSAL MEŞRUIYET İNŞASI VE İÇ SİYASET

Suriye'de 2011 yılında başlayan halk ayaklanmalarıyla derinleşen iç savaş süreci, rejim krizine neden olmasının ötesinde siyasal meşruiyetin toplumsal, hukuki ve kurumsal düzlemlerde de tam anlamıyla çöküşüne yol açmıştır. 8 Aralık 2024'te Ahmed Şara liderliğinde ülkede gerçekleşen devrimin akabinde kurulan yeni yönetim ise eski rejimin yıkılmasıyla oluşan boşluğu doldurmanın yanı sıra ülkenin geleceğini şekillendirecek yeni bir siyasal düzenin inşası için kapsamlı bir meşruiyet stratejisi geliştirmiştir. Bu strateji bağlamında yeni yönetim, meşruiyet inşasında iktidarı fiilen ele geçirmeyi yeterli görmemiş bunun yanında meşruiyetini içeride üniter devlet yapısı tesis etme, kapsayıcılık ilkesini benimseme, siyasal ve hukuki kurumsallaşma içine girme gibi yollarla da inşa etmeye çalışmıştır. Bu bölüm, Şara öncülüğündeki geçici yönetimin iç siyasette meşruiyet inşa süreçlerini kapsayıcılık, üniter sistem, toplumsal uzlaşma arayışı, geçici anayasal düzenlemeler ve siyasal temsiliyet gibi temalar üzerinden analiz etmeyi amaçlamaktadır.

1.1. Siyasal Meşruiyetin Kilit Taşı: Kapsayıcılık

Suriye'de yaklaşık on dört yıl süren yıkıcı iç savaş ve rejim karşıtı silahlı ayaklanmaların ardından 8 Aralık 2024'te Ahmed Şara'nın öncülüğünde kurulan yeni yönetim, ülkenin siyasi geleceğine dair derin bir kırılma anını temsil etmektedir. Eski rejimin çöküşü yeni bir toplumsal sözleşmenin ve yönetim paradigmasının inşasını da zorunlu kılmıştır. Bu çerçevede Şara liderliğindeki yönetimin devrim sonrasında iç siyasette inşa etmeye çalıştığı meşruiyet zemininin temelinde "kapsayıcılık" ilkesi yer almakta; bu ilke, yeni yönetimin siyasal vizyonunun merkezinde konumlanan temel bir yaklaşım olarak öne çıkmaktadır.

Başta Şara olmak üzere Suriye'deki yeni yönetim, devrimden günümüze kadar geçen süreç içerisinde yaptıkları açıklamalarda ve icra ettikleri politikalarda kapsayıcı olma prensibine bağlı olduklarını sürekli vurgulamışlardır. Şara'nın 8 Aralık 2024'te Emevî Camii'nde yaptığı zafer konuşması, kapsayıcılık vurgusunun erken örneklerinden biridir. Bu konuşmada ülkenin

gerçek sahibinin Suriye halkı olduğu vurgusu önem taşımaktadır. Konuşmada ayrıca devrimle birlikte yeni bir sayfa açıldığının, İran'ın mezhepçi etkisine son verildiğinin altı çizilmiş ve kapsayıcılık mesajı verilmiştir.¹ Hemen ardından geçici başbakan olarak atanan Muhammed el-Beşir de Şam'daki devlet kurumlarını suhuletle devralacaklarını ve zora dayalı bir geçişi tercih etmeyeceklerini açıklamıştır.² Bu açıdan bakıldığında devrimi gerçekleştiren aktörlerin daha ilk günden itibaren klasik devrimci iktidar devirlerinden farklı bir rota izlemeye çalıştıkları ve önceliği toplumsal meşruiyeti sağlamaya verdikleri görülmektedir.

Diğer taraftan devrimin ilk günlerinde yapılan atamalar bağlamında kurulan geçiş hükümetinin kapsayıcı olmadığına yönelik yapılan itirazlara verilen cevaplarda da kamuoyunu ikna etme yolu tercih edilmiştir. Nitekim Şara, geçiş hükümetinde tek renkli atamalara gidilmesinin bilinçli bir tercih olduğunu, bu tercihle öncelikle yeni iktidar bileşenleri arasında uyumun tesis edilmesinin hedeflendiğini ifade etmiştir. Şara, "Mevcut atamalar bu aşamanın gerekliliklerinden kaynaklanmış, kimseyi dışlamak için yapılmamıştır. Çünkü mevcut dönem, görev süresi daha uzun olan geçici bir hükümet için ön hazırlık niteliğindedir" şeklinde bir açıklamada bulunmuştur.³

Şara, geçici cumhurbaşkanlığı görevine resmen başladığı 29 Ocak 2025'te Suriye Devrimi Zafer Konferansı'nda anayasal süreçte İslam hukukunu temel alan ancak tüm etnik ve dinî kimliklerin haklarını güvence altına alan bir çerçeve öner-

miştir.⁴ Ayrıca Suriye Cumhurbaşkanı sıfatıyla Şara resmen göreve başlamasının ardından yaptığı Suriye halkına sesleniş konuşmasında ise "Suriye'nin çeşitliliğini temsil eden kapsayıcı bir geçiş hükümeti kuracağız. Bu hükümet, Suriye'nin yeni kurumlarını inşa edecek ve nihayetinde özgür ve adil seçimlere giden yolu açacaktır" açıklamasında bulunmuştur.⁵

Şara yönetiminin iç siyasette meşruiyet inşa etme sürecinde takip ettiği kapsayıcı siyasal vizyonun en belirgin olduğu alanlardan biri de etnik ve mezhepsel azınlıklara yönelik söylem ve eylemlerdir. 31 Aralık 2024'te Suriyeli Hristiyan liderlerle Şam'da bir araya gelen Şara, dinî cemaatlerin serbest ibadet hakkını güvence altına alacaklarını belirtmiştir.⁶ Ayrıca Şara, Noel'de Hristiyanlar için bir tebrik mesajı yayımlamıştır. Tebrik mesajında, Hristiyanların "Suriye toplumunun dokusunun önemli bir parçası" olduğunu belirtmiş ve "tüm bileşenleriyle Suriye halkı arasındaki bağ, birliğimizin ve çeşitliliğimizin gücünü yansıtmaktadır" ifadelerini kullanmıştır.⁷ 22 Haziran'da Şam'da Mar İlyas Kilisesi'ne yönelik DEAŞ tarafından gerçekleştirilen bombalı saldırı sonrasında ise Hristiyan cemaatin korunması için acil güvenlik önlemleri alınmıştır. Saldırı sonrası Şara, tüm güvenlik güçlerini seferber etmiş, saldırıyı kınamış ve "ulusal birliği savunmak için" azınlıkları koruyacaklarını ilan etmiştir. 23 Haziran'daki saldırılarda hayatını kaybedenlerin ve yaralananların ailelerine taziyelerini iletmediği açıklamada ise "dayanışma ve birlikteliğin önemini" vurgulayarak "bugün tek yürek olarak her türlü adaletsizliği ve suçu reddediyoruz" şeklinde bir açıklama yapmıştır.⁸

- 1 "New history written' says HTS leader al-Julani in Syria victory speech", *Al Jazeera*, 8 Aralık 2024; "Kelimetun li'kâidil-ameliyyâti'l-askeriyye Ahmed eş-Şeri' fi'l-mescidi'l-emeviyye bi'dimaşk", *Al-Hadath*, 8 Aralık 2024.
- 2 "El-Beşir li'l-cezire: Hükümetu'l-inkâzi's-süriyye tetesellemu'l-mileffâti min müessesât en-nizâm el-mehlûi", *Al Jazeera*, 10 Aralık 2024.
- 3 "Eş-Şeri': lem uharrir Suriya ve tanzimu intihâbâtin kad yesteğriku 4 senevât", *Al Arabiya*, 29 Aralık 2024.
- 4 "Hitâbu Ahmed eş-Şeri' fi mu'temeri'n-nasr bi'dimaşk", *Al-Hadath*, 30 Ocak 2025.
- 5 "Hitâbu li'r-reisu's-süriyye el-intikâliyye Ahmed eş-Şeri'", *Al Arabiya*, 30 Ocak 2025.
- 6 "Eş-Şeri' i yelteki vefden min tâifiyye el-mesihîyye bi'dimaşk ve'l-hükümetü tüşekkelu hey'eten li'l-menâfiz", *Al Jazeera*, 31 Aralık 2024.
- 7 "Etemennâ tağziz el-mehabbe beyneâ...", *El Cumhûr*, 31 Aralık 2024.
- 8 "Deadly church bombing reignites Christians' fears in post-Assad Syria", *The Washington Post*, 23 Haziran 2025; "Eş-Şeri' ya'zâ bi'dahâyâ tefcir kinise dimaşk", *Enab Baladi*, 23 Haziran 2025.

Söz konusu açıklama ve uygulamaların Suriyeli Hristiyan toplumu nezdinde güven inşa etmeye yönelik önemli bir mesaj taşıdığı ifade edilebilir.

Bunların yanında Şara yönetimi azınlıklara yönelik doğrudan tehditler karşısında da refleksif müdahalelerde bulunmuştur. Mart 2025'te Suriye kıyısında yaşayan Alevi sivillere yönelik saldırılar karşısında devletin "tarafsız denetim komiteleri" kuracağı duyurulmuştur.⁹ Bu kapsamda Şara'nın imzasıyla yayımlanan cumhurbaşkanlığı kararname ile ülkenin sahil kesiminde düzenlenen iç güvenlik operasyonları sırasında gerçekleştiği ifade edilen ihlalleri araştırmak üzere yedi kişilik bir soruşturma komisyonu kurulmuştur. Suriyeli kaynaklar, komisyonda yer alan iki üyenin Alevi olduğunu belirtmiştir. Soruşturma Komisyonu, görevinin sivillere yönelik ihlalleri soruşturmak, faileri tespit etmek ve ihlallere karışanları yargıya sevk etmek olduğunu ifade etmiştir. Söz konusu ihlallerin sorumlularının tespit edilmesi ve adalet önüne çıkarılması yönündeki kararlılık, yeni yönetimin hem ülke içinde huzur ve güveni tesis etme hem de etnik ve dinî gruplar arasında barışı sağlama iradesine işaret etmektedir. Bu tutum aynı zamanda yönetimin iç ve dış meşruyetini güçlendirme konusundaki hassasiyetini de ortaya koymaktadır.

10 Mart 2025 tarihinde Suriye Cumhurbaşkanı Ahmed Şara ile Suriye Demokratik Güçleri (SDG) Komutanı Mazlum Abdi arasında yapılan toplantıda alınan kararlar içinde de Suriye'nin Kürt nüfusuna yönelik kapsayıcı maddeler bulunmaktadır. Öyle ki bu mutabakatın ikinci maddesinde "Kürt toplumunun Suriye devletinde asli bir topluluk olduğu" ve "Kürtlerin vatandaşlık hakları ile anayasal haklarının devletin güvenesi altında bulunduğu" ifade edilmiştir. Yine bu

anlaşma metninde bulunan "Tüm Suriyelilerin, dinî ve etnik kökenlerine bakılmaksızın liyakat temelinde devletin tüm kurumlarında temsil edilme ve siyasi sürece katılma haklarının garanti altına alınması" maddesi de kapsayıcılık açısından önem arz etmektedir. Son olarak anlaşma metninde "bölünme çağrılarının, nefret söyleminin ve Suriye toplumunun tüm bileşenleri arasında fitne çıkarma girişimlerinin reddedilmesine" yönelik vurgunun da yer alması, kapsayıcılığın bütün azınlıkları muhteva eden karakterini de ortaya koymaktadır.¹⁰

Diğer taraftan 11 Mart 2025'te Süveyda'da Dürzi topluluğuyla imzalanan mutabakat da bu minvalde kritik öneme sahiptir. Bu anlaşmayla Dürzilerin yerel polis teşkilatı kurmasına, kendi kültürel mirasını korumasına ve devlet kademelerine entegre olmasına olanak tanınmıştır.¹¹ Ayrıca Temmuz 2025'te hem İsrail'in hava saldırılarına hem de Dürzi-Bedevi çatışmasına yönelik Şara'nın yaptığı "azınlıkların güvenliği devletin asli görevidir" açıklaması,¹² güvenlik ve siyasi kapsayıcılığı eş zamanlı biçimde içeren bir söylemin sürdürüldüğünü göstermektedir.

Burada şunu da ifade etmek gerekir ki Suriye'de Şara öncülüğündeki yeni yönetimin kapsayıcı hassasiyet taşıyan politikaları sadece gayrimüslim, etnik ve mezhebî azınlıklara yönelik olmamış, aynı zamanda ülkedeki diğer Sünni grupları da kapsamıştır. Nitekim Sufi bir gelenekten gelen Usame er-Rifai'nin Şara tarafından Suriye baş müftüsü olarak atanması bunu teyit etmektedir.¹³ Suriye'de devrimi gerçekleştirenlerin Selevî bir gelenekten geliyor olması, Suriye'nin gelenekli ama genelde çoğulcu dinî muhitlerini korkutacak bir baskı unsuru hâline dönüşmemiştir. Zira Şara, Suriye'nin çeşitliliğini

9 "Eş-Şeri' yüşekkelü lecneten müstakilleten li't-tahkik fi ahdâsi's-sâhili's-sûriyye", *Al Jazeera*, 9 Mart 2025.

10 "Tevkiu' ittifaq yakdi bi'indimac kuvvat suriya ed-dimokratiyye zimm müessesat el-cumhuriyye el-arabiyye es-sûriyye ..", *SANA*, 10 Mart 2025.

11 "Ittifaq beyne el-idaretu's-sûriyye ve vücehai muhafazati es-süveyda..", *Al Araby*, 11 Mart 2025.

12 "US does not support Israel's Syria strikes, Sharaa vows to protect Druze", *Reuters*, 18 Temmuz 2025.; "Eş-Şeri' yüsemmenu mevkife el-aşâiri ve yed'ü li'nebzî et-tâifiyye", *Al Jazeera*, 19 Temmuz 2025.

13 "Eş-Şeri' yüeyyenu eş-şeyh usâme er-rifâi müftiyen âmmen li'suriya", *Al Jazeera*, 29 Mart 2025.

Şüphesiz etnik ve mezhebî çeşitliliğin ülkede yönetsel düzeyde temsil edilmesi, yeni yönetimin geniş toplumlar nezdinde meşruiyet kazanması açısından bir hayli önem arz etmektedir.

temsil eden dinî kadrolara görev vermeye dikkat etmektedir.¹⁴

Şara'nın azınlıklara yönelik kapsayıcılık politikaları sadece normatif değil aynı zamanda temsili düzeyde de karşılık bulmuştur. Nitekim 29 Mart 2025'te açıklanan geçici kabinede Alevi, Dürzi, Hristiyan ve Kürt bakanlara yer verilmiştir.¹⁵ Şüphesiz etnik ve mezhebî çeşitliliğin ülkede yönetsel düzeyde temsil edilmesi, yeni yönetimin geniş toplumlar nezdinde meşruiyet kazanması açısından bir hayli önem arz etmektedir.

Kapsayıcılığa dair bütün bu söylem ve eylemler bir arada değerlendirildiğinde Ahmed Şara liderliğindeki yeni Suriye yönetiminin, savaş sonrasında ülkede düzeni yeniden kurma çabalarının yanı sıra meşruiyetini de toplumun tüm kesimlerine hitap edebilen kapsayıcı bir siyasal vizyon ile inşa etme gayreti içinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu gayretin somut örnekleri arasında etnik, dinî ve mezhebî azınlıklara yönelik söylem ve eylemler, kurumsal temsiliyette çeşitliliğe yer verilmesi, dinî liderlik ve sembolik atamalarda gözetilen denge siyaseti ve aşağıda belirtileceği üzere geçici anayasal düzenlemelerde yer alan eşit vatandaşlık ilkesi öne çıkmaktadır. Şara yönetiminin bu doğrultuda attığı adımlar hem toplumsal kutuplaşmanın onarılması hem de halk nezdin-

de yeni yönetimin benimsenmesi için önemli bir başlangıç teşkil etmektedir. Kapsayıcılık ilkesine dayalı bu meşruiyet inşası sadece savaşın ardından yorgun düşmüş bir topluma güven vermekle kalmayıp aynı zamanda gelecekteki anayasal düzenin toplumsal rızaya dayalı ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşmasına da zemin hazırlamaktadır. Ancak bu sürecin tam anlamıyla başarıya ulaşması, kapsayıcılık ilkesinin söylem ve eylem düzeylerinde tüm siyasal, hukuki ve kurumsal alanlarda istikrarlı biçimde devamlılığına ve içselleştirilmesine bağlı olacaktır.

1.2. Siyasal Sistem Vizyonu: Üniter Devlet

Ahmed Şara'nın 8 Aralık 2024 tarihinde fiilen Suriye'nin başına geçmesiyle birlikte ülkedeki yeni yönetimin siyasal vizyona dair söylem ve eylemlerinde en fazla öne çıkan unsurlardan biri, Suriye'nin üniter devlet niteliğinin yeniden tesisi ve pekiştirilmesi olmuştur. Bu husus sadece söylemsel düzeyde kalmamış, devletin her bir kurumunun yeniden yapılandırılma sürecinde ve iç ve dış politikaya dair yapılan her bir müzakerede üzerinde titizlikle durulan bir mesele olmuştur.

Şara'nın devrimden sonra Emevî Camii'nde halka hitaben gerçekleştirdiği ilk konuşmasında ve devrimin ilk günlerinde gazeteci

14 Mehmet Ali Büyükkara, "Suriye'deki Yeni Dinî Otorite Devrimin Kuşatıcılığıyla Şekil Alıyor", *Orta Doğu Analiz* 16/136 (Mayıs-Haziran 2025), s. 18-21.

15 Elizabeth Hagedorn, "US says Syria's transitional government a possible step forward", *Al-Monitor*, 31 Mart 2025; "Vuzerâu'l-hükümeti's-süriyye el-cedide..", *Al Jazeera*, 2 Nisan 2025.

Rory Stewart'a verdiği röportajda dile getirdiği "devrimci zihniyetten devlet zihniyetine geçiş" söylemi, yeni yönetimin öncelikle parçalanmış ve silahlı gruplarca kuşatılmış Suriye coğrafyasında merkezî bir otoriteyi yeniden tesis etmeyi amaçladığını göstermiştir.¹⁶ Bu bağlamda Aralık 2024'te yayımlanan kararnameyle, tüm silahlı grupların dağıtılarak güvenlik aygıtı içerisinde yeniden yapılandırılması yönünde adım atılmıştır.¹⁷ Bu adımla devletin parçalı yapısına son vererek üniter bir siyasi yapı inşa etme niyeti açıkça ortaya konmuştur. Diğer taraftan Şara'nın kamuoyuna yaptığı ilk konuşmasında "mezhepçilik ve ayrılıkçılığın çöküşünü" ilan etmesi ve 8 Aralık'ı "vatan birliğinin yeniden doğduğu gün" olarak tanımlaması dikkat çekicidir. Bu söylem, dış aktörlerin Suriye üzerindeki mezhep temelli etkilerini sona erdirmeyi hedefleyen bir siyasal vizyonun ilanı niteliğindedir.

Takip eden günlerde geçici hükûmetin kurulması ve tüm silahlı grupların merkezî bir otorite altında birleştirilmesi üniterleşme siyasetinin kurumsal düzlemdeki ilk yansıması olmuştur. Suriye'deki silahlı grupların Savunma Bakanlığı çatısı altında bir araya getirilme girişimi ve yeniden yapılandırılan ordunun mezhepsel, dinî veya etnik istisnalar olmaksızın kapsayıcı bir yapıya sahip olması ülkede güvenlik ve istikrarın yeniden tesis edilmesi açısından büyük önem arz etmektedir.

Suriye'deki yeni yönetim, devrimin ilk günlerinden bu yana ülkenin kuzeydoğusundaki SDG yapılanmasına ilişkin açıklamalarında daima üniter devlet yapısına bağlılık vurgusu yapmıştır. Başta Şara olmak üzere Suriye yönetimi, Kürtlerin Suriye toplumunun ayrılmaz bir parçası olduğunu sürekli dile getirmişler ve bu bağ-

lamda Fırat'ın doğusunda federal bir yapının şekillenmesine asla izin verilmeyeceğini ifade etmişlerdir. Şara, Suudi Arabistan'ın *Al Arabiya* televizyon kanalına 29 Aralık 2024'te verdiği bir röportajda, Suriye'de federal bir yapı kurulmasına izin verilmeyeceğini ve ülkenin PKK saldırıları için bir üs olarak kullanılmasına müsaade edilmeyeceğini ifade etmiştir.¹⁸ Şubat 2025 sonrasında daha yoğun ve açık bir biçimde yürütülen Kürt gruplarla müzakerelerde de üniter devlet ilkesi net bir şekilde savunulmuş; Şam yönetimi, SDG'nin devlet ordusuna entegre edilmesini öngören bir yapı önerisinde bulunmuştur. Bu hamle hem ülke içindeki çok etnisiteli yapıyı kapsama iddiası taşımış hem de federalizme kapalı bir çözüm çerçevesi sunmuştur.

Mart 2025'te SDG ile varılan mutabakat kapsamında, örgüt bünyesindeki unsurların devletin güvenlik ve idari yapılarına kademeli olarak entegre edilmesine karar verilmiştir. Bu kararlar bir taraftan Suriye'nin kuzeydoğusundaki fiilî özerk yapıların Şam'a entegre edilmesi kolaylaştırılmış diğer taraftan Kürtlerin siyasi temsiliyetini artırarak çatışma dinamiklerinin üretiminin engellenmesi hedeflenmiştir. Anlaşma maddeleri arasındaki en kritik hüküm ise Suriye'nin kuzeydoğusundaki tüm sivil ve askerî kurumların — sınır kapıları, havalimanları ile petrol ve doğal gaz sahaları da dâhil olmak üzere — Suriye devletinin merkezî yönetimi altında birleştirilmesidir.¹⁹ Bu gelişme, Suriye yönetiminin üniter devlet yapısını pekiştirme hedefi doğrultusunda attığı güçlü bir adım olarak öne çıkmıştır.

Suriye yönetimi sadece üniter devlet yapısını inşa etmeye yönelik girişimlerde değil aynı zamanda bu yapıya zarar verecek adımlara da en başından itibaren anında reaksiyon göster-

16 "Kelimetun li'kâidi'l-ameliyyâti'l-askeriyye Ahmed eş-Şeri' fi'l-mescidi'l-emeviyye bi'dimaşk", *Al-Hadath*, 8 Aralık 2024; The Rest Is Politics, "New President of Syria: Ahmed al-Sharaa", *YouTube*, 10 Şubat 2025.

17 "Syrian ex-rebel factions agree to merge under defence ministry", *Reuters*, 25 Aralık 2024.

18 "Mukâbeletun hâssetun mea kâidi'l-idâreti'l-intikâliyye fi suriya Ahmed eş-Şeri", *Al Arabiya*, 30 Aralık 2024; "Eş-Şeri": lem uharrir Suriya ve tanzimu intihâbâtin kad yesteğriku 4 senevât", *Al Arabiya*, 29 Aralık 2024.

19 "Tevkiu' ittifâk yakdi bi'indimâc kuvvât suriya ed-dimokrâtiyye zımn müessesât el-cumhûriyye el-arabiyye es-sûriyye ...", *SANA*, 10 Mart 2025.

miştir. Mesela 26 Nisan 2025 tarihinde Kamışlı kentinde SDG öncülüğünde düzenlenen ve içinde ademimerkeziyetçi yönetim talebinin de bulunduğu Kürt Ulusal Diyalog Konferansı bildirgesine Suriye Cumhurbaşkanlığı anında tepki vermiştir. Cumhurbaşkanlığı tarafından yapılan açıklamada, "Ulusal mutabakat olmaksızın bölücü bir gerçeklik dayatma, federal yapılar ya da özerk yönetimler kurma ve SDG liderliğinin Suriye'nin kuzeydoğusundaki karar alma süreçlerini tekeline alma gibi girişimleri reddediyoruz" denilmiştir. Ayrıca SDG, anlaşma hükümlerine riayet etmeye ve ulusal çıkarlara öncelik vermeye davet edilmiş; örgüt liderlerinin federalizme yönelik söylem ve girişimlerinin varılan mutabakatla çeliştiği ifade edilmiştir. Ek olarak "Suriye'nin birliği, topraklarının ve halkının bütünlüğü kırmızı çizgidir; her türlü ihlal ve ulusal saflardan yüz çevrilmesi Suriye'nin birliğine saldırı anlamına gelir" denilerek üniter devlet modeli doğrultusunda güçlü bir irade ortaya konmuştur.²⁰

Diğer yandan federalizm ve ademimerkeziyetçilik talepleri etrafında şekillenen; SDG ile Suriye Kürt Ulusal Konseyi (ENKS) temsilcilerinden oluşan "Ortak Kürt Heyeti"nin Şam yönetimiyle müzakere talebi reddedilmiştir. Bu durum, yönetimin hem ulusal bütünlüğü koruma hem de federalizme yönelik taleplere karşı kararlılığını sürdürdüğünü ortaya koymaktadır. Şam yönetimi, 10 Mart 2025'te Şara ve Abdi arasında imzalanan ve Fırat'ın doğusundaki bölgelerin askerî ve sivil kurumlarının Suriye devlet yapısına entegrasyonunu öngören mutabakatın tüm meseleleri kapsadığını savunarak yeni bir heyetle müzakereye gerek görmediğini bildirmiştir. Diğer taraftan yine Suriye'nin güneyindeki Süveyda gibi Dürzilerin yaşadığı bölgelerde de üniter yapıya hanel getirebilecek her bir çaba ve

girişim de Suriye yönetimi tarafından hem söylem hem de eylem düzleminde anında karşılık bulmuş ve özerkliğe yönelik talep ve girişimlere taviz verilmemiştir.

Suriye'deki yeni yönetim, üniterliğe yönelik devlet vizyonunun uluslararası siyaset düzleminde de sıkı savunucusu olmuştur. Şara'nın "Suriye'nin üniter kimliğinin dış müdahaleye gerek bırakmadığı" yönündeki açıklamaları hem bölgesel istikrar çağrısı hem de merkezî devletin yeniden inşasına dair bir siyasi irade beyanıdır. Aynı şekilde İsrail'in Suriye topraklarına yönelik saldırılarına dönük açıklamaları da (1974 anlaşmasının uygulanması, Suriye'nin "saldırı üssü olmayacağı" beyanı gibi) bölünmüşlük algısını bertaraf etme stratejisinin bir parçası olarak okunabilir.²¹

Son olarak 30 Haziran 2025 tarihinde yapılan açıklamada, "devrimden devlete geçiş" söylemi bir kez daha vurgulanmış; devrim sürecinde meşru görülebilen silahlı ya da hizipçi yapılanmaların yerini kurumsal ve hukuki bir devlet düzeninin alması gerektiği ifade edilmiştir.²² Özetle Ahmed Şara'nın liderliğinde ortaya çıkan yeni Suriye yönetimi, mezhepsel ve etnik parçalanmaya karşı üniterlik ilkesi etrafında şekillenen bir siyasal vizyon geliştirmektedir. Bu vizyon hem içte güvenlik ve kurumsal yapıların merkezileştirilmesini hem de dış politikada bağımsız ve dengeleyici bir çizgiyi benimsemeyi hedeflemektedir.

Bu çerçevede üniterlik ilkesinin yalnızca idari bir yapılanma tercihi değil aynı zamanda yeni Suriye yönetiminin iç meşruyet inşasında kullandığı temel bir siyasal araç olduğu görülmektedir. Şara yönetimi, ülkenin parçalanmış yapısını ortadan kaldırmaya dönük her adımı aynı zamanda ulusal egemenliği tahkim eden

20 "Syria's Sharaa rejects Kurdish demands for decentralisation", *Reuters*, 27 Nisan 2025.

21 "Eş-Şeri": multezimün bi'ittifâkiyye 1974 velen esmehe bi'istihdâm suriya kenuktati intilâkin li'hecemâtin zidden İsrâil", *CNBC Arabi*, 16 Aralık 2024.

22 Jana al-Issa, Hassan Ibrahim, Omar Alaa Eldin, "Syria: From revolution to state mindset – deconstructing the duality", *Enab Baladi*, 30 Haziran 2025.

bir meşruiyet zemini olarak işlemiştir. Özellikle silahlı grupların merkezî güvenlik yapısına entegre edilme çabaları, Kürt oluşumlarla yapılan müzakerelerde federalizme kapalı ancak kapsayıcı bir modelin önerilmesi ve ayrılıkçı söylem ya da girişimlere karşı gösterilen refleksler, ülkede toprak bütünlüğü inşa etmenin yanı sıra Suriye'yi güvenli hâle getirerek halkın devlete olan bağlılığını yeniden üretmeyi de amaçlamaktadır. Bu bağlamda Şara yönetiminin üniterlik vurgusu, salt bir devlet yapısı tartışmasının ötesine geçerek savaş sonrası dönemde meşruiyetin yeniden tesisi, toplumsal aidiyetin pekiştirilmesi ve siyasi istikrarın kalıcı kılınması yönünde stratejik bir tercih olarak anlam kazanmaktadır.

1.3. Meşruiyet İnşasında Somut Bir Teşebbüs: Ulusal Diyalog Konferansı

Suriye'de 2024 yılının aralık ayında gerçekleşen iktidar değişimi, ülkede çok uzun yıllardır devam eden ve iç savaş esnasında iyice derinleşen siyasi meşruiyet krizinin yeni bir aşamaya geçmesi anlamına da gelmektedir. Ahmed Şara liderliğindeki geçici yönetimin bu krizle başa çıkmak üzere başlattığı en önemli siyasi girişim ise kuşkusuz Ulusal Diyalog Konferansı olmuştur. Bu konferans, yeni yönetimin iç siyasette toplumsal temsiliyet ve siyasi meşruiyet üretme çabasının hem sembolik hem kurumsal düzeydeki başlıca aracı hâline gelmiştir.

Baas rejiminin 8 Aralık 2024'teki çöküşüyle birlikte Suriye'de zaten meşruiyet krizi yaşayan devlet otoritesi, kurumsal süreklilik ve siyasi temsil mekanizmaları neredeyse tamamen dağılmıştır. Ahmed Şara, yukarıda da ifade edildiği gibi bu yıkımın ardından yaptığı ilk açıklamada, rejimin düşüşünü "tarihî bir yeniden doğuş" olarak nitelendirmiş ve tüm Suriyelilere kapsayıcı

bir geçiş süreci taahhüdünde bulunmuştur. Ancak bu tür bir geçiş sürecinin sürdürülebilirliği yalnızca fiilî kontrol ya da uluslararası tanınma ile değil aynı zamanda iç meşruiyet üretme kapasitesiyle doğrudan ilişkili olduğundan, yeni yönetim Ulusal Diyalog Konferansı'na devrimin ilk günlerinden itibaren özel bir anlam atfetmiştir. Diğer taraftan geçiş hükümetinin karşı karşıya kaldığı temel zorluklardan biri de farklı mezhep, etnik grup ve siyasi fraksiyonlardan oluşan bir toplumu yeni bir siyasi zemin etrafında birleştirme gerekliliğidir. Bu noktada Ulusal Diyalog Konferansı hem siyasi çoğulculuğu tanıma iradesinin hem de yeni bir siyasi sözleşme inşa etme arzusunun ifadesi olarak kurgulanmıştır.

Ulusal Diyalog Konferansı, devrimin ilk günlerinden itibaren gündeme gelmiş bir konu olsa da konferansın hazırlık komitesi ancak 12 Şubat 2025 tarihinde oluşturulabilmiştir. Hasan el-Dağim'in sözcülüğünü üstlendiği; ideolojik açıdan farklı arka planlara sahip, ikisi kadın yedi kişiden oluşan komitenin, siyasi geçiş sürecinin ilk aşamasını temsil etmesi amacıyla dengeli bir temsiliyet esasına göre oluşturulduğu gözlemlenmiştir. Komitenin temel görevi konferansın organizasyonunu üstlenmek, ülkenin çeşitli bölgelerinde halk katılım çalışmaları düzenlemek, iç tüzük ve katılım kriterlerini belirlemek ve konferansın sonuç bildirgesini oluşturmak olarak belirlenmiştir.²³

Ulusal Diyalog Konferansı Hazırlık Komitesi yayımladığı ilk bildirimde, konferansın toplumsal, siyasi, ekonomik ve yönetime dair konuları tartışmayı, ulusal uzlaşya, adalete, reforma ve kapsamlı temsile dayalı bir gelecek için sağlam temeller atmaya amaçladığını vurgulamıştır. Açıklamada ayrıca toplumsal ve siyasi çeşitliliği yansıtan gerçek katılımın sağlanması ve kapsamlı bir diyalog kurulması için Suriye top-

23 "Reisu'l-cumhüriyye es-seyyid Ahmed eş-Şeri'i yusdiru karâren bi'teşkilî lecnetin tahdîriyyetin li'mu'temeri'l-hivâr el-vataniyye", SANA, 12 Şubat 2025 ve "Syria Forms Preparatory Committee for National Dialogue Conference", *Syrian Observer*, 13 Şubat 2025.

24-25 Şubat 2025 tarihlerinde gerçekleştirilen Ulusal Diyalog Konferansı, yeni yönetimin meşruyet inşa etme sürecinin en kritik dönüm noktalarından ve siyasal meşruyetini kurumsal ve normatif düzeyde tesis etmeye yönelik en kapsamlı girişimlerinden biri olmuştur.

lumunun farklı il ve bileşenlerdeki tüm kesimlerinin sürece dâhil edilmesinin gerekliliğine vurgu yapılmıştır.²⁴ Diğer taraftan ise komite sözcüsü Hasan el-Dağim, konferans katılımcılarının silahsızlanma yükümlülüğü taşıması gerektiğini ve silahlı grupların devletin Savunma Bakanlığına bağlanmadan bu sürece dâhil olamayacağını ifade etmiştir. Dağim, Kürtlerin Suriye'nin yerli ve önemli bir topluluğu olduğunu, bu nedenle Ulusal Diyalog Konferansı'nın ayrılmaz bir parçası olacaklarını belirtmiş; ancak SDG'nin silah bırakmadığı sürece konferansa katılımının mümkün olmadığını ifade etmiştir.²⁵ Ayrıca Dağim, seçimlerin yapıp partiler yasasının çıkmasının ardından ülkede farklı bir muhalefetin ortaya çıkacağını belirtmiş; bunun vatandaşlık temelli bir devlette doğal bir gelişme olduğunu vurgulamış ve Suriye'nin tek parti devleti olmayacağını ifade etmiştir.²⁶

Ulusal Diyalog Konferansı Hazırlık Komitesi, hazırlık aşamasını tamamladıktan sonra konferans öncesi yaptığı basın açıklamasında komitenin faaliyetlerine ilişkin olarak "Ulusal Diyalog Konferansı hazırlıkları kapsamında Suriye toplumunun çeşitli kesimlerinin temsilini sağlamak amacıyla tüm illeri kapsayan 30'dan fazla top-

lantı gerçekleştirmiştir. Toplantılara yaklaşık 4.000 erkek ve kadın katılmış ve komite farklı görüş ve eğilimleri dinlemek amacıyla birçok diyalog yürütmüştür. 2.200'den fazla müdahaleyi dinlemiş, kaydetmiş ve 700'den fazla yazılı katkı almıştır" ifadelerine yer verilmiştir. Bu bağlamda hazırlık aşamasında benimsenen çoğulcu ve müzakereci yaklaşım, yeni yönetimin meşruyetini tahkim etme yolunda kritik bir eşik olarak öne çıkmıştır. Diğer taraftan komite sözcüsü, geçiş hükümetinin ulusal diyalog sürecine doğrudan müdahil olmadığını ancak bu sürecin tamamlanmasının ardından alınan önerilerin hayata geçirilmesine katkı sağlayabileceğini kaydetmiştir. Ayrıca sözcü, ulusal diyalogdan çıkacak önerilerin sadece tavsiye ve formalite niteliğinde olmayacağını; anayasa bildirgesi, ekonomik kimlik ve kurumsal reform planı için temel teşkil edeceğini de sözlerine eklemiştir.²⁷

Hazırlık aşaması tamamlandıktan sonra Suriye Ulusal Diyalog Konferansı 24-25 Şubat 2025 tarihlerinde Şam'da yapılmıştır. Ülkedeki geçiş hükümetinin siyasal düzlemde ilk önemli adımı olarak düzenlen konferansa ülke içinden ve dışından çeşitli kesimleri temsilen yaklaşık 600 kişi katılmıştır.

24 "El-beyânu'l-evvel li'l-lecnetu't-tahdiriyye li'mu'temeri el-hivâr el-vatani..", *Al-Thawra*, 13 Şubat 2025.

25 "Suriya: istib'âdu el-mucmuâti er-râfideti teslime silâhiha min el-hivâri'l-vataniyye", *Anadolu Ajansı*, 13 Şubat 2025.; "Duğeym: er-riâsetu lâ tetedehhelu bi'lecneti'l-hivâr ve't-teveğğüli el-İsrâiliyye alâ't-tâvileti", *Al Jazeera*, 17 Şubat 2025.

26 "Duğeym: mu'temeri'l-hivâri'l-vataniyye yuneffezu rûh el-karârâti ed-devliyye bi'kiyâdeti es-sûriyyine enfusihim", *SANA*, 17 Şubat 2025.

27 "Suriya.. bedu' tevcihi ed-deavât li'l-muşârikin bi'mu'temeri'l-hivâr el-vataniyye el-isneyn", *Anadolu Ajansı*, 23 Şubat 2025.

Konferans, altı temel temayı odağına almıştır: Anayasa yapımı, geçiş dönemi adaleti, kurumsal reform, kişisel özgürlükler ve insan hakları, ekonomi ve sivil toplumun rolü. Delegeler, bu temaların her biri hakkında çalışma gruplarına bölünerek belirli sürelerle söz hakkı verilmiş bir ortamda müzakere sürecine katılmışlardır.²⁸

Ülkenin yeniden inşasında temel oluşturacak ulusal bir sözleşme niteliğindeki bu konferansta 18 karar alınmıştır. İç siyasette yeni yönetimin meşruiyet inşasına katkı sağlaması muhtemel belli başlı dikkat çeken kararlar özetle aşağıdaki gibidir:

- Suriye Arap Cumhuriyeti'nin birliği, tüm toprakları üzerindeki egemenliği korunmalıdır. Her türlü parçalanma ve bölünme ya da vatanın herhangi bir parçasından taviz verilmesi reddedilmiştir.
- Ülke için kalıcı bir anayasa taslağı hazırlamak üzere bir anayasa komisyonu oluşturulmalıdır. Bu anayasa, güçler arasında bir denge kurmalı; adalet, özgürlük ve eşitlik değerlerini pekiştirmeli, bir hukuk devletini ve kurumlarını tesis etmelidir.
- Suriye halkının uğruna kanlarıyla bedel ödediği kıymetli bir kazanım olan özgürlük; toplumda üstün bir değer olarak teşvik edilmeli, fikir ve ifade özgürlüğü sağlanmalıdır.
- İnsan haklarına saygı gösterilmeli, kadınların her alandaki rolü desteklenmeli, çocuk hakları korunmalı, özel ihtiyaçları olan kişiler gözetilmeli, gençlerin devlet ve toplumdaki rolü etkin hâle getirilmelidir.
- Vatandaşlık ilkesi tesis edilmeli; ırk, din veya mezhep temelinde her türlü ayrımcılık reddedilmeli, etnik ve dinî kotalardan uzak bir şekilde fırsat eşitliği ilkesi sağlanmalıdır.
- Geçiş dönemi adaleti sağlanmalıdır. Suç ve ihlallerden sorumlu kişilerin hesap vermesi

sağlanmalı; adaletin tesisi ve hakların iadesi amacıyla yargı sisteminde reform gerçekleştirilerek gerekli mevzuat düzenlemeleri yapılmalı ve uygun mekanizmalar hayata geçirilmelidir.

- Suriye halkının tüm bileşenleri arasında barış içinde bir arada yaşama ilkesi tesis edilmeli, toplumsal istikrar ve iç barışı güçlendirecek şekilde her türlü şiddet, kışkırtma ve intikam reddedilmelidir.
- Toplumun tüm kesimlerinin siyasi hayata katılımını garanti altına alan ilkeler doğrultusunda siyasi gelişim sağlanmalı, bu amaçla uygun yasalar çıkarılmalı, siyasi azil prosedürleri adil ilke ve standartlara göre uygulanmalıdır.²⁹

Sonuç olarak Ulusal Diyalog Konferansı Ahmed Şara liderliğindeki geçici yönetimin meşruiyet inşa etme sürecinin en kritik dönüm noktalarından ve siyasal meşruiyetini kurumsal ve normatif düzeyde tesis etmeye yönelik en kapsamlı girişimlerinden biri olmuştur. Konferansın katılımcı temsiliyet arayışı, tartışılan tematik başlıkların kapsamı ve alınan kararların kurucu nitelikte olması, yeni yönetimin halkın rızasına dayalı bir yönetim mimarisi kurma çabasını yansıtmıştır. Hazırlık sürecindeki bölgesel toplantılar ve kapsayıcı söylemler geçiş hükümetinin meşruiyetini halkın katılımı yoluyla üretme iradesini ortaya koymuştur. Bu bağlamda Ulusal Diyalog Konferansı, kurumsal ve toplumsal onayı hedefleyen yeni bir siyasal düzen arayışının göstergesi niteliği taşımıştır.

1.4. Meşruiyet İnşasında Hukukî Teminat: Geçici Anayasanın İlanı

Devrim sonrası dönemlerde yeni bir anayasa hazırlama girişimi genellikle siyasal iktidarın topluma yeni bir başlangıç sunduğu bir "kurucu an" olarak kabul edilir. Öyle ki anayasa halkla

28 "Eş-Şeri' fi iftitâhi mu'temeri'l-hivârî'l-vataniyye: suriya lâ tekbelu el-kismete", *Al Jazeera*, 25 Şubat 2025.

29 "Muşârikün yetehaddesün li'l-cezire nit 'an netâici'l-hivâr el-vataniyye es-sûriyye", *Al Jazeera*, 26 Şubat 2025.

sözleşme yapma aracı olduğu için iktidarlar meşruyetini halkın rızasına dayandırmak amacıyla yeni bir anayasa yapım süreci içine girerler. Böylece topluma yeni bir sözleşme sunulur ve geçmişle bir kopuş yaşandığı vurgulanarak geçmişin hatalarını telafi iddiasında bulunulur. Anayasa yapımıyla kurumsal yapıların ve iktidarın sınırlarının çerçevesi çizilerek keyfilikten uzaklaştırıldığı mesajı verilir.

Suriye'de de Esed rejiminin devrilmesinin akabinde yeni yönetim de ilk olarak eski anayasal düzeni tamamen feshetme girişiminde bulunmuştur. 12 Aralık 2024 tarihinde yapılan resmî açıklamada; anayasa, parlamento ve eski rejime bağlı tüm kurumların üç ay süreyle askıya alındığı, bunun yerine geçici yürütme mekanizmalarının tesis edileceği ilan edilmiştir.³⁰ Bu adımla, meşruyetin sağlanmasında öncelikle eski rejimin hukukî mirasının tasfiyesi hedeflenmiş ve halka da "temiz bir sayfa" mesajı verilmeye çalışılmıştır.

Ahmed Şara 29 Aralık 2024'te verdiği mülakatta iktidarının toplumun yaşamını düzenleyen uzun süre ayakta kalacak bir kalıcı anayasa yapma iradesi içinde olduğunu beyan etmiş ve bu zor işin en az üç yıl alacağını ifade etmiştir.³¹ Şara'nın Suriye'nin geçici başkanı olarak atandığı 29 Ocak 2025'te de eski anayasa tam anlamıyla yürürlükten kaldırılarak iptal edilmiş ve yerine geçici yasama meclisi kurulacağı duyurulmuştur. Yeni bir anayasa hazırlanana kadar bu yapının siyasi geçişin çerçevesini oluşturacağı vurgulanmıştır.³² 2 Mart 2025 tarihinde de cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile geçiş döneminde ülkedeki hukuki zemini oluşturacak bir anayasa bildirgesi hazırlamak üzere yedi uzmandan oluşan bir komisyon kurulmuştur.

Kararnamede, komitenin oluşumunun "Suriye halkının hukukun üstünlüğü temelinde bir devlet kurma arzusuna ve ulusal diyalog konferansının sonuçlarına dayandığı" belirtilmiştir. Ayrıca komite de çalışmalarını tamamladıktan sonra anayasa taslağını cumhurbaşkanlığına sunacağını ve "hukuk ve kurumlara dayalı yeni bir dönem başlatarak Suriye'nin daha istikrarlı ve adil bir ülkeye dönüşmesinin hedeflendiğini" açıklamıştır.³³ Bu sürecin hemen akabinde Reuters'a konuşan Şara da Suriye'nin bir hukuk devleti olduğunu ve hukukun herkes için geçerli olacağını vurgulamış, vatandaşların can ve mal güvenliğinin sağlanmasının yanı sıra kutsallarının çiğnenmesi ve mahremiyetlerinin ihlal edilmesinin kırmızı çizgileri olduğunu ifade etmiştir.³⁴

Nihayetinde 13 Mart 2025 tarihinde, geçiş süreci boyunca ülkedeki hukuki zemini oluşturacak olan anayasanın temel hükümlerinin belirlendiği Geçici Anayasa Deklarasyonu Cumhurbaşkanı Ahmed Şara tarafından imzalanmıştır. Dört bölümden oluşan bildirgede güçlerin mutlak ayrılığı kabul edilmiş, ülkede düşünce ve ifade özgürlüğü ile kadınların katılım hakkı da dâhil olmak üzere bir dizi temel hak ve özgürlüğe vurgu yapılmıştır. Ayrıca söz konusu belgenin 5 yıl boyunca yürürlükte olacağı bildirilmiştir. Toplamda 44 maddeden oluşan geçici anayasa beyannamesinde öne çıkan belli başlı maddeler aşağıdaki gibidir:

- Suriye Arap Cumhuriyeti, tam bağımsız ve egemen bir devlettir. Coğrafi ve siyasi birliği bölünemez ve herhangi bir parçasından vazgeçilemez.
- Cumhurbaşkanının dini İslam'dır ve İslam hukuku (fıkıh), yasaların temel kaynağıdır.

30 "Syria new leadership suspends constitution, parliament for 3 months", *Middle East Monitor*, 13 Aralık 2024; "Tecmîdu ed-dustûr ve'l-barleman vede'mun garbiyyun li'l-intikâli es-siyâsiyye bi'suriya", *Al Jazeera*, 12 Aralık 2024.

31 "Ahmed eş-Şeri': netetalieu li'dustûrin yestemirru li'etveli müddetin mümkün..", *An-Nahar*, 29 Aralık 2024.

32 "Leader of rebels who toppled Syrian President Bashar Assad is named country's interim president", *Associated Press*, 30 Ocak 2025.

33 "Lecnetü siyâğati el-i'lâni ed-dustûriyye bi'suriya ..", *Al Jazeera*, 4 Mart 2025.

34 "Highlights from interview with Syrian President Ahmed al-Sharaa", *Reuters*, 11 Mart 2025.

İnanç özgürlüğü güvence altındadır. Devlet, tüm semavi dinlere saygı gösterir ve ibadet özgürlüğünü güvence altına alır. Ancak bu özgürlük, kamu düzenini ihlal etmemelidir.

- Bütün vatandaşlar, kanun önünde eşit hak ve yükümlülüklerle sahiptir. Irk, din, cinsiyet veya soy farkı gözetilerek ayrımcılık yapılamaz.
- Dinî cemaatlerin kişisel statüleri, inançlarına ve şeriatlarına uygun olarak korunur ve uygulanır. Mevcut yasalar çerçevesinde düzenlenir.
- Devlet, ulusal ekonomiyi sosyal adalet, serbest rekabet ve tekelin önlenmesi esasına göre düzenler. Üretim sektörlerini destekler, yatırımı teşvik eder ve yatırımcıları koruyarak sürdürülebilir kalkınmayı güçlendirir.
- Devlet, ifade, düşünce, basın, yayın ve medya özgürlüğünü güvence altına alır. Bu haklar, kamu düzenini korumak ve başkalarının haklarına saygı göstermek amacıyla yasayla düzenlenir.
- Devlet, siyasi katılım hakkını ve ulusal temellere dayalı parti kurma özgürlüğünü tanır. Parti yasasını hazırlamak için bir komisyon oluşturulacak ve bu yasa yürürlüğe girene kadar parti faaliyetleri askıya alınacaktır.
- Halk Meclisi, Cumhurbaşkanı tarafından atanır ve kalıcı bir anayasa kabul edilene ve yeni parlamento seçimleri yapılana kadar yasama görevini yerine getirir.
- Cumhurbaşkanı; devletin başı, silahlı kuvvetlerin başkomutanı ve ülkenin yönetiminden sorumlu en yüksek yetkilidir.
- Geçici anayasa bildirgesi 5 yıl yürürlükte kalacaktır.³⁵

Sonuç olarak Suriye'deki yeni anayasa yapım süreci, ülkenin ihtiyaç duyduğu hukuki düzenlemelerin sağlanmasının yanı sıra yeni yönetimin toplumsal meşruiyetini inşa etmesi için de

önemli bir fırsat olarak değerlendirilebilir. Zira eski rejimin anayasal mirasını tasfiye ederek geçici bir hukuki çerçeve oluşturma yönündeki adımlar, geçmişle bir kopuşun ve yeni bir siyasal başlangıcın sembolü olarak işlev görmüştür. Öyle ki halk iradesine vurgu yapan Ulusal Diyalog Konferansı gibi kapsayıcı siyasi süreçlerin işletilmesinin hemen akabinde geçici anayasa bildirgesinin hazırlanmış olması, yeni yönetimin halkın rızasına dayalı bir siyasal düzen kurma çabası içinde olduğunu göstermektedir. Her ne kadar başkanlık yetkilerinin kapsamı ve dinin hukuk sistemi içindeki rolü gibi geçici anayasanın bazı hükümleri farklı toplumsal kesimlerce eleştirilmiş olsa da bu süreç, devrim sonrası dönemde hukukun ve kurumların ülkede yeniden tesisine yönelik ciddi bir girişim olarak değerlendirilebilir. Son tahlilde anayasa yapım süreci, yeni yönetimin kendisini meşru ve kapsayıcı bir siyasal aktör olarak yeniden tanımlama arayışının en temel zeminlerinden birini oluşturmaktadır.

1.5. Geçici Hükûmetin Kurulması

Suriye'de Şara öncülüğündeki yeni yönetimin ülke içinde meşruiyet inşa politikaları bağlamında gerçekleştirdiği siyasal hamlelerden sonuncusu ise 29 Mart 2025 tarihinde geniş yelpazeli karakteriyle dikkat çeken geçici hükûmeti kurmuş olmasıdır. Geçici hükûmetin kurulmasına giden süreçte 29 Ocak 2025'te Ahmed Şara'nın geçici cumhurbaşkanı ilan edilmiş olması belirleyici bir başlangıç noktası olmuştur.³⁶ Ardından gelen haftalarda geçiş sürecinin anayasal ve kurumsal çerçevesini belirlemek amacıyla 24-25 Şubat 2025 tarihlerinde Ulusal Diyalog Konferansı düzenlenmiştir. Bu konferans, bir meşruiyet zemini oluşturmayı hedeflemiş ve bu amaçla Kürt, Arap, Türkmen, Dürzi, Hristiyan ve Sünni kesimlerin temsilcilerini bir araya getirmiştir. Konferansın çıktıları ise bir taraftan ilan

³⁵ "Nessu'l-ilâni ed-dustüriyye li'suriya 2025". *Al Jazeera*, 14 Mart 2025.

³⁶ "Syria's president al-Sharaa forms new transitional government". *Reuters*, 30 Mart 2025.

Geçici hükûmet büyük oranda teknokratlardan oluşmuştur. Bu teknokratların çoğunluğunun saygın Batı üniversitelerinden mezun olduğu bilinmektedir. Söz konusu bakanlar arasında bir Kürt, bir Dürzi, bir Alevi bir de Hristiyan isim yer almaktadır.

edilen geçici anayasanın karakterine diğer taraftan da oluşturulan kabinenin çeşitliliğine yansımıştır.

Tüm bu sürecin akabinde 29 Mart 2025 tarihinde Şara tarafından geçici hükûmetin kurulduğu ilan edilmiştir. Bu tarihte açıklanan 23 üyeli kabine, başkent Şam'ın doğusundaki Başkanlık Sarayı'nda yapılan törenle kamuoyuna tanıtılmıştır. Hükûmetin yapısı, gelecekte bir başbakanlık sisteminde farklı olarak yürütme yetkisinin doğrudan cumhurbaşkanında toplandığı bir modelle şekillendirilmiştir. Dolayısıyla Şara'nın hem devlet başkanı hem fiilî hükûmet başkanı rolüyle süreci yürüttüğü bir yönetim biçimi ortaya çıkmıştır. Geçici hükûmet büyük oranda teknokratlardan oluşmuştur. Bu teknokratların çoğunluğunun saygın Batı üniversitelerinden mezun olduğu bilinmektedir. Söz konusu bakanlar arasında bir Kürt, bir Dürzi, bir Alevi bir de Hristiyan isim yer almaktadır. Alevi mezhebine mensup Yarub Bedir Ulaştırma Bakanı olarak atanırken, Dürzi kökenli Emced Bedir Tarım Bakanlığı görevine, Hristiyan Hind Kabavat ise Sosyal İşler ve Çalışma Bakanlığı görevine getirilmiştir.³⁷ Yeni kabine için düzenlenen yemin töreninde açılış konuşmasını yapan Cumhurbaşkanı Şara da yeni hükûmetinin ilanının "yeni bir devlet kurma yönündeki ortak

iradenin ilanı" olduğunu belirtmiştir.³⁸

Bu sürecin devamı niteliğinde olarak 14 Haziran 2025 tarihlerinde Şara tarafından yayımlanan cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle Halk Meclisi Seçimleri Yüksek Komitesi kurulmuştur. On bir üyeden oluşan komitenin amacı, 150 üyeli geçici Halk Meclisi için seçim alt komitelerini oluşturmak ve bu komiteler aracılığıyla üçte ikilik kısmın (100 üye) dolmasını sağlayacak seçim mekanizmasını yürütmektir. Kararname uyarınca Halk Meclisi üyelerinin kalan üçte birlik kısmı (50 üye) ise Cumhurbaşkanı Şara tarafından doğrudan atanacaktır.³⁹ Fakat temmuz ayında Halk Meclisi Seçimleri Yüksek Komitesi Başkanı Muhammed Taha el-Ahmed tarafından yapılan bir açıklamada ise meclis üye sayısının 150'den 210'a çıkarılacağı, üyelerden 70'inin cumhurbaşkanı tarafından atanacağı ve en az yüzde 20 kadın temsiline sağlanacağı bildirilmiştir.⁴⁰

Suriye'de siyasi geçiş sürecinin önemli dönüm noktalarından biri olan Halk Meclisinin kurulmasına yönelik çalışmalar, komitenin oluşturulmasının hemen akabinde başlamıştır. Meclis üyelerinin belirlenmesi için oluşturulan komite, ülkenin farklı vilayetlerinde açık oturumlar düzenleyerek halkın katılımını sağlama çalışma-

37 "Syrian president al-Sharaa unveils transitional government", *Al Jazeera*, 30 Mart 2025.
38 "Eş-Şeri' yu'linu teşkile el-hükümeti's-süriyye el-cedide", *Al Jazeera*, 29 Mart 2025.
39 "Syria Forms Supreme Elections Committee to Launch People's Assembly Vote", *Levant24*, 14 Haziran 2025.
40 "Chairman of Higher committee for People's Assembly elections: seats raised to 210 to increase governorates' shares", *SANA*, 27 Temmuz 2025.

larına devam etmektedir. Seçimlerin ise eylül ayının ortalarında yapılması hedeflenmektedir. Bu süreçle ilgili son olarak şu denilebilir ki Şara liderliğindeki geçici hükümet bu hamleyle siyasal meşruiyetin kurumsal temellerini atmaya yönelik bilinçli bir inşa süreci başlattığını göstermiştir. Öyle ki geçici anayasa ile hukuki zemin oluşturulmuş, farklı toplumsal kesimlerden temsilcilerin dâhil edildiği bir kabineyle kapsayıcılık vurgulanmış ve nihayetinde Halk Meclisi Seçimleri Yüksek Komitesi'nin kurulmasıyla da halkın siyasal sürece katılımının hedeflendiği ortaya konulmuştur.

1.6. Sonuç

Suriye'de uzun yıllar süren iç savaşın ardından Ahmed Şara liderliğinde kurulan yeni yönetim, iktidara gelmesinin hemen akabinde savaşın

yarattığı siyasal, toplumsal ve kurumsal tahribatı onarmayı amaçlayan bütünlüklü bir meşruiyet inşa süreci başlatmıştır. Üniter devlet yapısının yeniden tesisi, toplumsal kapsayıcılığı öncelleyen politikalar, Ulusal Diyalog Konferansı gibi katılımcı süreçlerinin işletilmesi ve geçici anayasa aracılığıyla hukuki teminatların sağlanması bu stratejinin başlıca dayanaklarını oluşturmuştur. Şara yönetiminin, halkın rızasına dayalı bir siyasal düzen inşa etmeye çalıştığı ve meşruiyetini de geniş toplumsal mutabakat arayışından devşirmeyi hedeflediği anlaşılmaktadır. Bu yönüyle yeni Suriye yönetiminin, savaş sonrası bir toplumda devletin yeniden kuruluşuna dair kararlı adımlar attığı görülmektedir. Şüphesiz bu meşruiyet mimarisinin kalıcılığı, atılan adımların toplumsal içselleştirme düzeyi ve siyasal istikrarın sürekliliğiyle doğrudan ilişkili olacaktır.

Suriye'de Siyasi Geçiş Sürecine İlişkin Gelişmeler

8 Aralık 2024

Muhafız güçler, Suriye'nin başkenti Şam'ı kontrol altına alarak 61 yıllık Baas rejimini devirdi.

12 Aralık 2024

Devrik rejim döneminde yürürlükte olan anayasal düzen tamamen feshedildi. Anayasa, parlamento ve eski rejime bağlı tüm kurumlar üç ay süreyle askıya alındı.

29 Ocak 2025

Esed rejimini deviren askerî grupların temsilcilerinin katılımıyla Şam'da Suriye Devrimi Zafer Konferansı düzenlendi. Ahmed Şara, ülkenin Geçiş Dönemi Cumhurbaşkanı olarak atandı.

12 Şubat 2025

Ulusal Diyalog Konferansı'nın organize edilmesi için ideolojik olarak farklı arka planlara sahip yedi kişiden oluşan -ikisi kadın- bir Hazırlık Komitesi teşkil edilmiştir.

24-25 Şubat 2025

Siyasi geçiş sürecinin ilk adımını oluşturan Ulusal Diyalog Konferansı, ülke içinden ve dışından çeşitli kesimleri temsil eden yaklaşık 600 kişinin katılımıyla Şam'da gerçekleştirildi. Konferansta alınan kararların hazırlanacak anayasal bildirgeye ve ülkenin yeniden inşa sürecine temel teşkil edeceği açıklandı.

2 Mart 2025

Cumhurbaşkanlığı kararıyla, geçiş döneminde ülkenin hukuki çerçevesini belirleyecek bir anayasa bildirgesini hazırlamak üzere yedi uzmandan oluşan bir komisyon kurulmuştur.

10 Mart 2025

Şam yönetimi ve YPG arasında imzalanan anlaşma ile Fırat'ın doğusundaki tüm askerî ve sivil kurumların Suriye devlet yapısına entegre edilmesini öngören bir mutabakata varıldı. Kürtlerin Suriye'de "aslı bir topluluk" olduğu teyit edildi, vatandaşlık ve anayasal hakları güvence altına alındı.

11 Mart 2025

Şam yönetimi ve Dürzi toplumunun temsilcileri arasında sağlanan anlaşma ile Süveyda'nın Suriye devlet yapısına entegre edilmesini öngören bir mutabakata varıldı. Varılan anlaşma, Dürzi toplumunun yerel güvenlik mekanizmalarına katılımını, kültürel mirasının korunmasını ve devletin idari yapısına kademeli olarak entegre olmasını mümkün kıldı.

13 Mart 2025

Geçiş süreci boyunca ülkenin hukuki çerçevesini belirleyecek olan ve anayasanın temel hükümlerini içeren 44 maddelik Geçici Anayasal Bildirge, Cumhurbaşkanı Ahmed Şara'nın imzasıyla resmen yürürlüğe girdi. Beş yıl süreyle yürürlükte kalacağı açıklanan bildirge, güçler ayrılığı ilkesini mutlak biçimde kabul ederken düşünce ve ifade özgürlüğü başta olmak üzere çok sayıda temel hak ve özgürlüğü anayasal güvence altına aldı.

29 Mart 2025

Büyük çoğunluğu teknokratlardan oluşan Suriye Geçiş Hükümeti ilan edildi. 23 üyeli kabinede Sünni Arapların yanı sıra etnik ve dini azınlık topluluklarından Alevi, Hristiyan, Dürzi ve Kürt bakanlar da görev aldı.

14 Haziran 2025

Siyasi geçiş sürecinde Suriye'nin yasama meclisini yeniden kurmak amacıyla 11 üyeden oluşan Halk Meclisi Seçimleri Yüksek Komitesi oluşturuldu. Komite, geçici yasama meclisi seçimleri için alt komiteler kurmak ve bu komiteler aracılığıyla Halk Meclisi üyelerinin üçte ikisini belirleyecek seçim mekanizmasını oluşturmakla görevlendirildi.

15-20 Eylül 2025

Halk Meclisi Yüksek Komitesi, parlamento seçimlerinin eylül ayı ortasında gerçekleştirilmesinin planlandığını duyurdu. Halk Meclisindeki sandalye sayısının 150'den 210'a çıkarılacağı ve meclisteki temsil oranlarının 2011 yılı nüfus sayımı verileri temel alınarak yeniden düzenleneceği belirtildi.

2. ULUSLARARASI MEŞRUIYET İNŞASI VE DIŞ POLİTİKA

Suriye'de Baas rejiminin 8 Aralık 2024 tarihinde yıkılması ülkenin dış politikası açısından ciddi bir değişimi beraberinde getirmiştir. Suriye'nin devrim sonrası ilk 6 aylık sürede dış politikasının oluşumu ve ittifak tercihlerinde; siyasi, ekonomik ve askerî yapının zayıflığı, geçiş sürecinin siyasi, askerî ve güvenlik öncelikleri, yeni kimlik tanımlaması, jeopolitik güç mücadelesi, ekonomik zorluklar gibi faktörler belirleyici olmuştur. Şara yönetimi, ilk altı ayında uluslararası topluma entegrasyon, bölgesel ilişkilerin normalleştirilmesi, ekonomik yaptırımların hafifletilmesi gibi hedefleri içeren pragmatik bir dış politika gündemi izlemiştir. Suriye yönetiminin ülkesinde otoritesini henüz tam olarak tesis edememiş olması onu dış politikada daha dengeli ve pragmatik bir tercihe yönlendirmiştir. Suriye yönetimi içerde istikrarı sağlayabilmek adına güvenli bir çevre yaratmaya çabalamıştır. Bu açıdan komşular ile ilişkilerin geliştirilmesi ve Suriye'nin komşularına tehdit oluşturmaması istenmiştir. Türkiye, Irak, Ürdün ve Lübnan ile güvenlik alanında yapılan görüşmeler, sınır

güvenliği konusunda atılan adımlar, ikili ticaretin artırılmasına dönük adımlar bunun örnekleridir. İsrail'in yeni Suriye yönetimine yönelik olumsuz yaklaşımı benzer bir ilişkinin İsrail ile kurulmasını engellemiştir. Ancak Suriye yönetiminin İsrail'in saldırganlığı karşısında dahi krizi tırmandırmadan yatıştırıcı bir siyaset izlemeye çalıştığı gözlenmiştir. Yeni Suriye yönetiminin bölgesel düzlemde başta Körfez olmak üzere Arap ülkeleri ve Türkiye ile yakın ilişkileri tercih ettiği, uluslararası örgütler ve Batı ile de daha uyumlu bir dış siyaset izlediği gözlenmiştir.

2.1. Arap Dünyasına Açılım

Suriye'de devrim sonrası yeni hükümetin en önemli önceliklerden biri, Esed döneminde büyük ölçüde bozulan komşu Arap devletleri ve Körfez ülkeleri ile ilişkilerin onarılması olmuştur. Suriye'de rejimin devrilmesinden birkaç hafta sonra, Arap liderler Şam'daki yeni yönetimle temas kurmaya başlamıştır. Özellikle Katar Emiri Tamim bin Hamad es-Sani'nin ocak ayı sonunda Şam'ı ziyareti, savaşın başlangıcından

Şara'nın Suudi Arabistan ziyareti, jeopolitik düzeyde Suriye'nin yön değişimini, Esed dönemindeki İran eksenli siyaset çizgisinden Arap ülkeleriyle yakınlaşmaya geçişi simgelemiştir.

bu yana Suriye'yi ziyaret eden ilk Arap devlet başkanı olması açısından dikkat çekicidir.⁴¹ Beşşar Esed'e kararlı biçimde karşı çıkmış olan Katar, bu ziyaretin ardından Şam'daki büyükelçiliğini 13 yıl aradan sonra açmıştır. Arap yetkililerin Şam ziyaretlerine karşılık olarak Suriye Devlet Başkanı Ahmed Şara ve Dışişleri Bakanı Hasan Esad Şeybani de yoğun bir bölge turuna çıkmıştır. Suudi Arabistan bu süreçte kilit bir ortak olarak öne çıkmış, Şara devlet başkanı olarak ilk yurt dışı ziyaretini 2025 yılı şubat ayı başında Riyad'a gerçekleştirmiştir. Burada Veliht Prens Muhammed bin Selman ile enerji, teknoloji, eğitim ve sağlık alanlarında ortak projeleri de içeren insani ve ekonomik iş birliği görüşülmüştür. Şara, Suudi Arabistan'ın "Suriye'nin geleceğini inşa etme konusunda samimi bir arzu taşıdığını" vurgulayarak Riyad'ın savaş sonrası toparlanma sürecindeki rolüne dikkat çekmiştir.⁴² Şara'nın Suudi Arabistan ziyareti, jeopolitik düzeyde Suriye'nin yön değişimini, Esed dönemindeki İran eksenli siyaset çizgisinden Arap ülkeleriyle yakınlaşmaya geçişi simgelemiştir.

Suudi Arabistan ve diğer Körfez Arap ülkeleri sadece Şam ile ilişkilerin ötesinde nüfuzlarını kullanarak Suriye'ye destek sunmaya başlamıştır. Suudi Dışişleri

Bakanı Prens Faysal bin Ferhan, ocak ayı sonunda gerçekleştirdiği Şam ziyaretinde, Riyad'ın ABD ve Avrupa ile yaptırımların kaldırılması yönünde aktif diyalog yürüttüğünü Suriyeli yetkililere iletmiştir. Nitekim Şara yaptığı açıklamada Suudi Arabistan'ın "Suriye'nin geleceğinde mutlaka büyük bir rolü olacağını" belirtmiş ve komşu ülkeleri, ülkenin yeniden inşasına yönelik büyük yatırım fırsatını değerlendirmeye çağırmıştır. Körfez'in finansal gücü, yeniden yapılanma için kritik önemde olmuş ve Suriye hükümeti bu desteği kazanmak için yoğun çaba sarf etmiştir. Dışişleri Bakanı Şeybani'nin göreve geldikten sonra gerçekleştirdiği ilk ziyaretler bu diplomatik yönelimi açıkça ortaya koymuştur. Şeybani 1 Ocak 2025'te Suudi Arabistan'ı ve ardından Katar, BAE ve Ürdün'ü kapsayan bir bölge turuna çıkarak bölgesel destek arayışını sürdürmüştür. 5 Ocak'ta Doha'da Katar Başbakanı ile görüşen Şeybani, ABD yaptırımlarının kaldırılmasını talep etmiş, bu yaptırımların artık "Esed rejimine değil doğrudan Suriye halkına yönelik yaptırımlar hâline geldiğini" savunmuştur.⁴³ Şeybani bu görüşmede ülkenin geleceğine dair bir yol haritası sunmuş; bu yol haritası, ulusal yeniden inşa, Arap dünyasıyla ilişkilerin onarılması ve tüm Suriyeli

41 "Qatar's Emir visits Syria, first head of state to visit Damascus since Assad's fall", *Reuters*, 30 Ocak 2025.

42 "Syria's interim president visits Saudi Arabia on first trip abroad, likely a signal to Iran", *Associated Press*, 2 Şubat 2025.

43 "Syria's foreign minister urges US to lift sanctions during visit to Qatar", *Al Jazeera*, 5 Ocak 2025.

toplulukları temsil eden kapsayıcı bir hükümetin oluşturulmasına odaklanmıştır. Katar yönetimi bu görüşmelerde Suriye'nin yeniden Arap sistemine entegre edilmesini memnuniyetle karşılamış, Suriye'nin birliği, egemenliği ve bağımsızlığına destek sözü vermiştir. Ürdün Kralı II. Abdullah 26 Şubat 2025'te Şara'yı Amman'da ağırılarak ikili ilişkileri geliştirme iradesini ortaya koymuştur. Görüşmelerde Ürdün-Suriye sınırının güvenliği ve mültecilerin geri dönüş süreci ele alınmıştır.⁴⁴ Esed rejiminin devrilmesinin ardından on binlerce Suriyeli mülteci ülkelerine dönmeye başlamıştır. Ocak ayının sonlarına doğru Ürdün Kraliyet Havayolları, savaşın başlamasından bu yana Şam'a yapılan ilk tarifeli ticari uçuşu gerçekleştirmiş ve düzenli seferlerin yeniden başlatılması planını açıklamıştır. Suriye, Mart 2025'e gelindiğinde bölgesel forumlardaki yerini yeniden kazanmaya yönelik önemli bir aşama kaydetmiştir. Suriye Devlet Başkanı Şara 4-5 Mart tarihlerinde Kahire'de düzenlenen Arap Ligi olağanüstü zirvesine katılmak üzere Mısır'a gitmiş ve bu ziyaret Şara'nın çok taraflı bir toplantıya ilk katılımı olmuştur.⁴⁵ Zirvede Mısır Cumhurbaşkanı Abdülfettah es-Sisi ve diğer Arap liderlerle bir araya gelen Şara böylece yeni Suriye'nin Arap dünyasına güçlü bir şekilde dönüşünü simgesel olarak da ilan etmiştir.

Suriye'nin Arap devletlerine açılımında dikkat çeken bir husus Esed yönetiminin uzun süre göz ardı ettiği Suriye'den Körfez ülkelerine yayılan yasa dışı Captagon kaçakçılığı meselesini ele alması olmuştur. Şara hükümeti Captagon üretimi ve kaçakçılığıyla mücadele konusunda kararlılık beyanında bulunarak Ürdün ve Körfez ülkeleri-

ne bu bölgesel güvenlik sorununun ciddiyetle ele alınacağı yönünde güvence vermiştir.

Suriye lideri Şara Nisan 2025'te BAE'ye resmi bir ziyarette bulunarak Devlet Başkanı Şeyh Muhammed bin Zayed el-Nahyan ile bir araya gelmiştir. 13 Nisan'da gerçekleşen Abu Dabi ziyareti, Dışişleri Bakanı Şeybani'nin ocak ayında BAE yetkilileriyle gerçekleştirdiği temasların devamı niteliğinde olmuştur. Suriye krizi devam ederken Esed rejimiyle normalleşme sürecine ilk ve en hızlı adımı atan Körfez ülkesi BAE olmuştur. Rejim değişikliğine hızlı tepki veren Abu Dabi yönetimi, yeni yönetimle ilişkileri derhâl yeniden kurarak oluşan şartlara uyum sağlamıştır. Şara'nın Nisan ayında Muhammed bin Zayed ile görüşmesi, Suriye-BAE ilişkilerinin ilerletilmesi ve BAE'nin Suriye'nin yeniden inşasına yatırım yapma olasılığı konularında görüşmelere sahne olmuştur.⁴⁶ BAE gibi Suriye ile ilişkileri devrim öncesinde normalleştiren Bahreyn de yeni yönetim ile ilişkiler tesis etmiş ve Şara 10 Mayıs 2025'te Bahreyn'e resmi bir ziyarette bulunarak Kral Hamed bin İsa el-Halife ile bir araya gelmiştir. Bahreynli yetkililer, Suriye heyetini sıcak biçimde karşılayarak Şam'ın Körfez'in diplomatik ve ekonomik ağlarına yeniden entegre edilmesine destek verdiklerini göstermiştir.⁴⁷ Suriye savaşı boyunca temkinli bir tutum sergilemiş olan Kuveyt de yeni hükümete olumlu yaklaşmıştır. 1 Haziran'da Kuveyt'i ziyaret eden Şara, Emir Meşal el-Sabah ve üst düzey yetkililerle görüşmüştür. Görüşmelerde diplomatik temsilciliklerin yeniden faaliyete geçirilmesi ve Kuveyt'in insani yardım ve yeniden inşa sürecindeki olası rolü ele alınmıştır.⁴⁸

44 Jordan and Syria to combat arms and drugs smuggling, Islamic State's resurgence", *Reuters*, 7 Ocak 2025.

45 "Syria president in Cairo for Arab summit on Gaza", *Arab News*, 4 Mart 2025.

46 "Syria's new leader makes his first visit to the United Arab Emirates", *Associated Press*, 13 Nisan 2025.

47 "Bahrain Visit Signals New Phase in Syrian-Gulf Relations", *Levant 24*, 11 Mayıs 2025.

48 "Syrian president meets Kuwait emir on official visit", *Arab News*, 1 Haziran 2025.

Körfez Ülkelerinin Suriye'deki Yatırım Anlaşmaları ve Mali Destek Girişimleri

Katar

SEKTÖR

PROJE/DESTEK

TAHMİNİ DEĞER

Enerji

UCC Holding liderliğinde enerji konsorsiyumu

~7 milyar \$

Telekom & Dijital Altyapı

SilkLink fiber internet altyapısı

~300 milyon \$

Kamu Finansmanı

Kamu maaşlarına mali destek

Belirtilmedi

Karma

44 anlaşma (altyapı, enerji, telekom)

~6 milyar \$

Sanayii / İnşaat

Beyaz çimento tesisi (Adra)

~20 milyon \$

Gayrimenkul / Perakende

Ethraa Holding ticaret & otel projesi

~100 milyon \$

Altyapı / Gayrimenkul

Genel altyapı yatırımları

~2,93 milyar \$

Telekom & IT

Telekom ve BT yatırımları

~1,07 milyar \$

Kamu Finansmanı

Kamu maaşlarına mali destek

Belirtilmedi

Limn & Lojistik

Tartus Limanı modernizasyonu (DP World)

~800 milyon \$

Suudi Arabistan

BAE

Özetle 2025 yılının ortalarına gelindiğinde Suriye, Arap dünyasıyla ilişkilerini hızlı biçimde onarmış, büyükelçilikler yeniden açılmış, hava yolları Şam'a uçuş başlatmış ve Arap ülkeleri Suriye'nin uluslararası sisteme yeniden entegrasyonu için aktif lobi faaliyetlerine girişmiştir. Ayrıca Suudi Arabistan, Katar ve BAE, Suriye'nin

ekonomik krizi aşması için finansal yardım yapmaya ve büyük ölçekli yatırımlar için anlaşmalar imzalamaya başlamıştır. Başta Suudi Arabistan olmak üzere Katar ve BAE Suriye'ye dönük ABD yaptırımlarının kaldırılması için ABD üzerindeki diplomatik etkilerini kullanmıştır. ABD Başkanı Trump 13-16 Mayıs 2025 tarihlerinde gerçek-

leşen Körfez turu kapsamında ziyaret ettiği Riyad'da Suudi Veliht Prens Muhammed bin Selman ve Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın çevrimiçi katılımı ile Şara ile görüşme gerçekleştirmiş ve Trump her iki ülke liderinin baskıları neticesinde Suriye'ye dönük yaptırımları kaldırma kararı aldığını açıklamıştır.

2.2. Türkiye ile Ortaklık

Suriye'de yeni dönem dış politikasında Türkiye ile ortaklık öne çıkan diğer bir tercih olmuştur. Bu açıdan en önemli etkenler; Türkiye'nin Suriye krizinin en başından itibaren Esed rejimine karşı almış olduğu tavır, Suriyeli muhaliflere vermiş olduğu destek ve uzun yıllar boyunca 3,5 milyon civarında Suriyeliye ev sahipliği yapmış olması olmuştur. Türkiye ayrıca iç savaş boyunca Suriye'nin kuzeyine düzenlemiş olduğu sınır ötesi askerî operasyonlar ile milyonlarca Suriyeli için Baas rejiminin saldırılarından uzak güvenli alanlar oluşturmuştur. Türkiye'nin 2020 yılı başında Suriye rejimine dönük olarak başlattığı Bahar Kalkanı Harekâtı sayesinde İdlib ve çevresi koruma altına alınmış ve bu sayede devrimi başarıya ulaştıran İdlibli muhalif gruplar ayakta kalmayı başarmıştır. Bu durum Suriye'nin devrim sonrası dış politikasında Türkiye'nin özel bir yere sahip olmasını sağlamıştır. Buna karşılık Türkiye tarafından da Suriye ile ilişkilere özel önem verildiği görülmektedir. Suriye'de devrim sonrasında Şam'a ilk resmî ziyaretin MİT Başkanı İbrahim Kalın tarafından gerçekleştirilmiş ol-

ması, Şam'ı ziyaret eden ilk Dışişleri Bakanı'nın Hakan Fidan olması ve Suriye lideri Şara'nın ikinci yurt dışı ziyaretini Ankara'ya gerçekleştirmiş olması bunun işaretidir. Türkiye devrimin hemen sonrasında 2012 yılından bu yana kapalı olan Şam Büyükelçiliği'ni açmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Hakan Fidan, Millî Savunma Bakanı Yaşar Güler ve MİT Başkanı İbrahim Kalın'dan oluşan üst düzey Türk heyeti Şam'ı iki kez ziyaret etmiştir. Bunun yanı sıra Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanı ile Ulaştırma ve Altyapı Bakanı da Şam'ı ziyaret ederek Suriyeli mevkidaşlarıyla bir araya gelmiştir. Türkiye'nin diğer tüm bakanlıklarından farklı seviyede heyetler, sivil toplum kuruluşları, iş dünyası temsilcileri de Suriye'yi ziyaret ederek kendi alanlarına ilişkin iş birliği imkânlarını görüşmüştür. Bu açıdan devrim sonrası ilk altı aylık sürede Türkiye ile Suriye arasında aynı Arap Dünyası ile olduğu gibi çok boyutlu ve derin bir iş birliğinin kurulmaya başlandığı gözlenmektedir. İki ülke ilişkisinde Türkiye'yi diğer ülkelere kıyasla öne çıkaran alan savunma ve güvenlik olmuştur. Bu durum her şeyden önce Suriye'nin öncelikleri ve Türkiye'nin kurumsal kapasitesi ile ilgilidir. Suriye'de yeni dönemin en başta gelen önceliği güvenlik sektörünün yeniden yapılandırılmasıdır. Buna karşılık Türkiye'nin müttefik ülkelere güvenlik sektörünün kapasitesinin artırılması konusunda önemli bir deneyimi mevcuttur. Millî Savunma Bakanı Yaşar Güler de Suriye'de

Devrim sonrası ilk altı aylık sürede Türkiye ile Suriye arasında aynı Arap Dünyası ile olduğu gibi çok boyutlu ve derin bir iş birliğinin kurulmaya başlandığı gözlenmektedir. İki ülke ilişkisinde Türkiye'yi diğer ülkelere kıyasla öne çıkaran alan savunma ve güvenlik olmuştur.

devrim sonrası yaptığı açıklamada "Şam'dan talep gelmesi hâlinde Türkiye'nin Suriye'deki yeni yönetimle askerî iş birliği yapmaya hazır olduğunu" ifade etmiştir. Devrimden kısa süre sonra Suriye Dışişleri Bakanı Şeybani, Savunma Bakanı Murhaf Ebu Kasra ve İstihbarat Başkanı Enes Hattab'dan oluşan Suriyeli üst düzey dış politika ve güvenlik heyetinin Ankara ziyareti de bu açıdan güçlü bir işaret olarak değerlendirilebilir. Türkiye güvenlik kurumlarının Suriyeli yeni güvenlik bürokrasisi ile geçmişten gelen ilişkileri de dikkate alındığında taraflar arasında güvene dayalı kurumsal bir ilişki geliştirilmesi süreci başlamıştır.

Suriye Devlet Başkanı Şara, Riyad'a gerçekleştirdiği ilk yurt dışı ziyaretinden iki gün sonra, 4 Şubat 2025'te ikinci yurt dışı ziyaretini Türkiye'ye gerçekleştirmiştir. Ankara'da Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile bir araya gelen Şara, Suriye'de yeni dönem dış politikasında Türkiye ile ortaklığa verilen önemi ortaya koymuştur. İki lider, tam diplomatik ilişkilerin yeniden tesis edilmesi ve Suriye'nin kuzeyinde güvenlik koordinasyonunun sağlanmasını ele almıştır. Türkiye, Suriye'nin istikrarına destek verme ve bölgenin güvenliği ve istikrarı için birlikte çalışma iradesini ortaya koymuştur. İki ülke Suriye'deki SDG/YPG yapılanmasının etkisini kırmak ve Suriye'de üniter yapının korunması konusunda görüş alışverişinde bulunmuştur. Suriye lideri Şara 11-13 Nisan tarihlerinde Antalya'da düzenlenen Antalya Diplomasi Forumu'na (ADF) katılarak ikinci Türkiye ziyaretini gerçekleştirmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan ile bir kez daha görüşen Şara bunun yanı sıra Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'den Libya ve Katar başbakanlarına kadar çok sayıda bölgesel liderle temas kurmuştur. Dolayısıyla Şara'nın ikinci Türkiye ziyareti Suriye'nin diplomatik açılımını genişletmesine de imkân sağlamıştır. Şara, ADF'nin ardından 24-25 Mayıs tarihlerinde Türkiye'ye resmî bir devlet ziyareti daha gerçek-

leştirmiştir. Şara, İstanbul ve Ankara'yı kapsayan bu ziyarette Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın yanı sıra Türkiye'nin dışişleri, savunma ve istihbarat yetkilileriyle de görüşmeler yapmıştır. Görüşmeler sonucunda, taraflar arasında terörle mücadele ve hava savunması konularında güvenlik iş birliği çerçevesi oluşturulmasına yönelik ilkeler üzerinde uzlaşmıştır.

Türkiye'nin Suriyeli muhalifler ile uzun süreli ve yakın ilişkisi Türkiye'nin Suriye'de öne çıkacağı yönünde bir beklenti oluşturmuştur. Gerçekten de Suriye'de devrim sonrası yönetimin ilk aylık süreçte Türkiye ile ortaklığa büyük önem verdiği görülmektedir. Buna karşın Suriye'nin kendi egemenlik alanını koruyabilmek adına farklı alternatiflere yönelmek istediği de gözlenmiştir. Suriye yönetimi diplomasi, siyasi ve ekonomik alanlara ilişkin Türkiye ile ilişkileri geliştirmeye önem vermiş ancak bu konularda Körfez ülkeleri ve Batı ile benzer yakınlıklar tesis edilmiştir. Bu süreçte Türkiye'yi diğer ülkelerden ayırarak öne çıkaran temel alan güvenlik olmuştur. Bu durumun arkasında ise öncelikle Türkiye'nin iç savaş sürecinde Suriye Millî Ordusu ile geliştirdiği yakın ve iş birliğine dayalı ilişkiler etkili olmuştur. Suriyeli muhaliflerin yeni Suriye ordusuna entegrasyonu Türkiye'yi yeni süreçte doğal bir ortak olarak öne çıkarmıştır. Türkiye de söz konusu gruplar üzerindeki etkisini kullanarak Suriye Millî Ordusu'nun koşulsuz şekilde Suriye Savunma Bakanlığına bağlanmasına destek vermiştir.⁴⁹ İkinci olarak Türkiye'nin askerî kapasitesi ve Suriye'nin devrim sonrasında maruz kaldığı güvenlik riskleri Türkiye ile iş birliğini gerekli kılmıştır. İç riskler olarak; SDG/YPG ile yürütülen müzakereler ve SDG/YPG'nin federalizm talepleri ile mücadele, mart ayı içinde Suriye'nin Lazkiye ve Tartus şehirlerinde Esed kalıntıları ile yaşanan çatışma süreci ve temmuz ayı içinde de Süveyda vilayetinde Dürzilerin bir bölümü ile Suriye güvenlik güçleri arasında yaşanan çatışmalar öne çıkmaktadır.

49 Sedat Ergin, "SMO, eski adıyla ÖSO Suriye'nin yeni ordusuna katılmayı taahhüt ediyor", *Hürriyet*, 1 Şubat 2025.

Dış tehdit olarak ise İsrail'in Suriye'nin egemenliğine dönük doğrudan saldırıları, Suriye'nin birliğini bozmaya dönük olarak belirli bir Dürzi kesime verdiği destek ve aynı hedef çerçevesinde SDG/YPG ile kurulmaya çalışılan ilişki öne çıkmaktadır. Suriye yönetimi bu risklerle mücadele açısından kendi ulusal çıkarları ile uyumlu bir pozisyon alan ve askerî kapasiteye sahip Türkiye ile güvenlik alanında iş birliğini geliştirmek için çaba sergilemiştir. Suriye Savunma Bakanlığı, 20 Temmuz 2025'te yaptığı açıklamayla Türkiye'den savunma kapasitesinin güçlendirilmesi amacıyla resmî destek talebinde bulunmuştur.⁵⁰ Yapılan açıklamada özellikle sınır güvenliği, terörle mücadele ve askerî eğitim alanlarında teknik iş birliğine ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Millî Savunma Bakanlığı ise bu talebe olumlu yaklaştığını, teknik heyetler arasında görüşmelerin başladığını duyurmuştur. Dolayısıyla Suriye'nin yeni dönem dış politikasında Türkiye ile ortaklığın en önemli ayaklarından birinin güvenlik alanı olması beklenebilir.

2.3. Batı ve Uluslararası Kurumlarla İlişkiler

Suriye yönetimi için devrim sonrasında en temel dış politika hedefi uluslararası tanınırlık kazanmak ve izolasyondan çıkmak olmuştur. Bu arayış yeni yönetimin iktidarını konsolide edebilmesi ve ülke içinde yaşanan ekonomik krizi aşmanın yolu olarak görülmüştür.

Şara yönetimi iç savaşın bitimiyle birlikte ülkenin ekonomik enkazını kaldırmak ve halkın acil ihtiyaçlarını karşılamak zorunda kalmıştır. Bu amaçla ilk hamle olarak Suriye üzerindeki ABD ve AB ekonomik yaptırımlarının kaldırılmasına odaklanılmıştır. Bu hedef Şara yönetiminin ABD ve Batı ile ilişkilere yapıcı yaklaşmasını beraberinde getirmiştir zira ABD yaptırımları kalkmadan küresel finansal sisteme entegre olmanın ve ülkeyi yeniden inşa etmenin çok zor olacağı düşünülmüştür.

Suriye'de devrim sonrasında bazı üst düzey ABD'li heyetler Şam'ı ziyaret etmiş olsa da en kritik gelişme iki ülke liderinin görüşmesi olmuştur. ABD Başkanı Donald Trump, 14 Mayıs 2025 tarihinde Riyad'da düzenlenen Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) Zirvesi çerçevesinde Suriye'nin Devlet Başkanı Ahmed Şara ile bir araya gelmiştir. Görüşmeye Suudi Veliyaht Prensi Muhammed bin Selman ev sahipliği yaparken Cumhurbaşkanı Erdoğan da çevrim içi olarak katılmıştır. Bu görüşme, 25 yıl aradan sonra ABD ve Suriye liderleri arasında gerçekleşen ilk doğrudan temas olmuştur. Trump, görüşmenin ardından Suriye'ye yönelik tüm yaptırımların kaldırılacağını ve Şam ile ilişkilerin normalleştirilmesinin gündemde olduğunu açıklamıştır. Ayrıca Trump, Şara'dan İsrail ile ilişkilerin normalleştirilmesi, DE-AŞ tutuklularının sorumluluğunun üstlenilmesi ve İran destekli unsurların ülkeden çıkarılması gibi

Şara yönetimi iç savaşın bitimiyle birlikte ülkenin ekonomik enkazını kaldırmak ve halkın acil ihtiyaçlarını karşılamak zorunda kalmıştır. Bu amaçla ilk hamle olarak Suriye üzerindeki ABD ve AB ekonomik yaptırımlarının kaldırılmasına odaklanılmıştır.

50 "MSB açıkladı: Suriye, Türkiye'den destek talep etti", *Hürriyet*, 23 Temmuz 2025.

taleplerde bulunmuştur.⁵¹ Bu temas, Suriye'nin uzun süredir süren uluslararası izolasyonunun sona ermesi ve yeni yönetiminin uluslararası tanınırlık elde etmesine yönelik önemli bir dönüm noktası olarak değerlendirilmiştir. ABD-Suriye görüşmesi, Şara ve örgütünün geçmişi edeniyle ihtiyatlı hareket eden ülkelerinin de kaygılarını gidererek Şam'a dönük daha yoğun bir diplomatik ilgiyi beraberinde getirmiştir. Bu görüşme, on yıllardır uluslararası sistem ile sorunlu bir ilişkisi olan Suriye'nin gelecek dönemde sistem ile daha uyumlu bir ülke olacağına da göstergesi olmuştur. Suriye yönetimi, ABD'nin yaptırımları kaldırmak ve ilişkileri normalleştirmek için öne sürdüğü koşullara olumlu yaklaşmıştır. Trump ile Şara görüşmesinde gündeme gelen talepler arasında; DEAŞ ile mücadele, İsrail ile normalleşme, bazı silahlı Filistinli grupların Suriye'deki faaliyetlerinin engellenmesi, Suriye'deki yabancı savaşçıların ülke dışına çıkarılması, DEAŞ hapishanelerinin sorumluluğunu üstlenmek yer almıştır. Suriye Dışişleri Bakanı Şeybani ABD'nin taleplerinin çoğunun kendi politik öncelikleriyle uyumlu olduğunu söyleyerek iş birliği mesajı vermiştir. Suriye yönetimi İsrail ile normalleşme konusunda taahhüt vermemekle birlikte Suriye topraklarından İsrail'e tehdit olmayacağı garantisini vermiştir. Trump'ın açıklamasının ardından üst düzey ABD-Suriye temasları da başlamıştır. ABD Dışişleri Bakanı Marco Rubio aynı hafta içinde Türkiye'de Suriye Dışişleri Bakanı Şeybani ile bir araya gelmiştir. Rubio, ABD'nin Suriye'ye ilişkin terör örgütü tanımlarını gözden geçireceğini açıklamıştır. Son adım olarak ABD Başkanı Trump, 30 Haziran tarihinde imzaladığı başkanlık kararnamesiyle ABD'nin Suriye'ye yönelik ekonomik yaptırımlarını geniş kapsamlı biçimde kaldırmıştır. Kararnamede "istikrarlı, birlik içinde, kendi halkıyla ve komşularıyla barış içinde olan bir Suriye'ye destek verildiği ifade edilmiştir. Özetle Suriye'nin yeni yönetimi Ocak-Temmuz 2025 ara-

sında ABD ile ilişkilerinde gerçekçi, dengeli bir tutum sergilemiştir. Bir yandan ABD'nin Suriye ile uyumlu taleplerine önemli olumlu yanıt verilirken diğer taraftan SDG/YPG ile ilişkiler ve yabancı savaşçıların konumu gibi konularda ulusal çıkarlarını korumaya çalışmıştır. 2025'in ilk yarısında ABD-Suriye ilişkileri normalleşme rayına oturtulmuştur. Karşılıklı diplomatik jestler, koşullu da olsa kaldırılan yaptırımlar, üst düzey temaslar ve sahadaki gerilimi azaltma çabaları bunun göstergesidir. ABD, Suriye'de rejim değişikliği sonrasında kazanan tarafta yer almak isterken Suriye de ABD'nin onayını alarak küresel sisteme dönmek istemiştir.

Suriye yönetimi devrimden kısa süre sonra Almanya, Fransa ve İtalya Dışişleri Bakanlarını, ABD'li Dışişleri Bakan Yardımcısı ve BM Suriye Özel Temsilcisini Şam'da ağırlamış, Suriye lideri Şara, Fransız ve Alman liderlerle telefon görüşmesi gerçekleştirmiştir. Batı Avrupa ülkeleri de devrim sonrasında yeni Suriye yönetimiyle temkinli ama doğrudan temaslar kurmaya başlamıştır. Avrupa'nın bu açılımında öncülüğü Fransa üstlenmiştir. Şara 7-8 Mayıs 2025 tarihlerinde Avrupa'ya ilk ziyaretini gerçekleştirerek Paris'e gitmiştir.⁵² Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un daveti üzerine gerçekleşen ziyarette, Suriye'deki geçiş süreci ve insani ihtiyaçlar gündeme alınmıştır. Macron ise Suriye'de yeni döneme temkinli destek sunmuştur. Macron "Suriye'de yeni bir dönemin başladığını" ifade ederek gelecekteki siyasi çözüm çerçevesinde azınlıklar ve mültecilerin korunması gerektiğini vurgulamıştır.

Suriye, Avrupa öncülüğündeki kurumlarla yeniden angajman arayışına da girmiştir. Suriye Dışişleri Bakanı Şeybani ocak ayında Dünya Ekonomik Forumu kapsamında Davos'a katılmıştır. Bu katılım Suriye'nin on yılı aşkın süredir bu platformdaki ilk varlığı olmuştur. Suriyeli yetkililer burada küresel siyaset ve iş dünya-

51 "US issues demands to new Syrian government in exchange for sanctions relief", *Reuters*, 25 Mayıs 2025.

52 "Paris'te Şara-Macron zirvesi: Fransa yeni Suriye'nin inşasına desteğini sunacak", *NTV*, 7 Mayıs 2025.

sı temsilcileriyle yeniden inşa süreci hakkında görüş alışverişinde bulunmuştur. Şeybani'nin Davos Forumu'na katılımı Suriye'nin Batı ile ilişkileri geliştirmek istediğinin ve yeni ekonomik sistemin dışa açık olacağına işaret olmuştur. Şeybani benzer şekilde Şubat 2025'te Münih Güvenlik Konferansı'na da katılarak Avrupa ve NATO yetkilileriyle görüşmüş ve bu görüşmelerde Suriye'nin terörle mücadeleye ve bölgesel istikrarın korunmasına olan bağlılığı vurgulanmıştır. Dışişleri Bakanı Şeybani'nin temasları, Avrupa'da Şam'a yönelik kuşku azalmasına ve Suriye'nin uluslararası güvenlik konularında iş birliğine açık olduğu mesajının net şekilde iletilmesine katkı sağlamıştır.

Şara yönetimi Esed döneminde Suriye'nin küresel sistem ile sorun yaşamasına neden olan mirası ele alma konusunda adımlar atmıştır. Bu kapsamda en önemli adımlardan biri, Kimyasal Silahların Yasaklanması Örgütü ile ilişkilerin yeniden kurulması olmuştur. Suriye Esed rejimi döneminde kimyasal silah saldırıları nedeniyle cezalandırılmış ve Kimyasal Silahların Yasaklanması Örgütündeki oy hakkını kaybetmiştir. Yeni yönetim ise bu konuda farklı bir yaklaşım benimsemiştir. Dışişleri Bakanı Şeybani, Hollanda'nın Lahey kentinde düzenlenen Kimyasal Silahların Yasaklanması Örgütü Yürütme Konseyi toplantısına katılarak bu adımı Suriye'nin uluslararası güvenliğe olan bağlılığının bir teyidi ve Esed döneminde kimyasal saldırıların mağdurlarına bir saygı duruşu olarak değerlendirmiştir. Şeybani, yeni yönetim altında Suriye'nin elinde kalan tüm kimyasal silah stoklarını imha edeceğini ve uluslararası sözleşmelere tam uyum sağlayacağını taahhüt etmiştir.⁵³ Şeffaflık yönünde atılan bir diğer adım olarak Kimyasal Silahların Yasaklanması Örgütü Genel Direktörü Fernando Arias Şam'a davet edilmiştir. Suriye, Arias'ın Şubat ayında Şam'da Şara ile görüşmesinin ardından Kimyasal Silahların Yasaklanması Örgütü toplantılarına katılma hakkı kazanmış ve oy hakkı geri verilmiştir.

2.4. Sonuç

Şara yönetimi Ocak–Temmuz 2025 döneminde Suriye'nin dış ilişkilerinde köklü bir yeniden hizalanma süreci başlatmıştır. Esed dönemine damgasını vuran uluslararası izolasyon yerini bölgesel komşular ve küresel güçlerle aktif angajmana bırakmıştır. Devlet Başkanı Ahmet Şara ve Dışişleri Bakanı Şeybani yeni hükümetin meşruiyetini sağlamlaştırmak ve ülkenin toparlanması için dış destek sağlamak amacıyla kapsamlı bir diplomasi yürütmüştür. Bu dönemde izlenen dış politika aşağıdaki temel temalar etrafında şekillenmiştir:

Yeniden Entegrasyon ve Meşruiyet: Yeni hükümet, Arap ülkeleri tarafından tanınmış ve Suriye, bölgesel örgütlerdeki koltuğunu geri kazanmıştır. Katar Emiri'nin Şam ziyareti ve Şara'nın Ortadoğu turu gibi üst düzey temaslar, Suriye'nin artık diplomatik yalnızlıktan çıktığını göstermiştir. Suriye yönetimi Batı ile ilişkilerde de yapıcı bir tutum izleyerek Baas dönemi dış politikası ile ayrılmıştır. Temmuz 2025 itibarıyla Suriye'de yeni yönetimin uluslararası alanda meşruiyet kazanma çabalarında önemli bir ilerleme kaydettiği gözlenmiştir.

Yaptırımların Kaldırılması ve Ekonomik Açılım: Yönetimin temel önceliği, Suriye ekonomisini boğan Batı yaptırımlarından kurtulmak olmuştur. Suudi Arabistan, Türkiye ve Katar'la stratejik eşgüdüm sayesinde, 2025 ortasında ABD yaptırımlarının kaldırılması sağlanmıştır. Bu gelişme, Suriye'nin küresel ekonomiye yeniden entegrasyonu için kapıyı aralamış, uluslararası finansal kurumlarla yeniden bağlantı kurma ve Körfez sermayesini çekme yönünde çalışmalar başlatılmıştır. Büyük hava yolu şirketlerinin Şam'a seferlere başlaması ve büyükelçiliklerin yeniden açılması bu diplomatik ve ekonomik canlanmanın somut göstergeleri olmuştur.

53 "Syria's foreign minister makes landmark first visit to global chemical weapons watchdog", *Associated Press*, 5 Mart 2025.

İttifaklar ve Güvenlik Ortaklıkları: Şara hükümeti, Suriye'nin stratejik yönelimini İran ve Rusya'dan uzaklaştırarak Türkiye ve Suudi Arabistan gibi bölgesel güçlere yaklaştırmıştır. Özellikle NATO üyesi Türkiye ile kurulan güvenlik iş birliği, Suriye'nin kırılğan barışını sağlama yönünde pragmatik bir yaklaşımı ortaya koymuştur. Yönetim İsrail dâhil olmak üzere komşulara barışçıl niyetler taşıdığına dair güvenceler vermiştir. Bu dengeli dış politika ve çatışma yerine bütünleşme ilkesi geçiş döneminde dış tehditleri azaltmada etkili olmuştur.

Uluslararası Sorumluluk ve İmaj Onarımı: Şara yönetimi, Esed'in miras bıraktığı olumsuz uluslararası imajı silmek için küresel normlara uyum mesajı vermiş ve uluslararası örgütler ile iş birliğini güçlendirmeye çalışmıştır. Kimyasal Silahların Yasaklanması Örgütü ile kimyasal silahlar konusunda iş birliğine gidilmesi, Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu nezdinde nükleer şeffaflık çerçevesinde denetimlerin kabul edilmesi ve mültecilerin geri dönüşü ile insan hakları gibi alanlarda açıklık sağlanması, Suriye'nin uluslararası toplumun sorumlu bir üyesi olma yönündeki çabalarını yansıtmaktadır. Bu gelişmeler, Avrupa'nın temkinli desteğini kazanmasına ve ABD'nin "yeni bir başlangıç" yaklaşımına zemin hazırlamıştır.

Özetle Suriye'de Baas rejimin yıkılması ülkenin dış politikasında kaçınılmaz bir değişimi beraberinde getirmektedir. Suriye'nin yeni kimlik tanımlaması, siyasi ve ekonomik yapının değişimi, Suriyeli yeni siyasi elitlerin farklı tercihleri, uzun süreli iç savaşın yarattığı sorunlarla baş edebilmek için yeni dönemde farklı önceliklerin ortaya çıkması gibi nedenler dış politikada değişimi zorunlu kılmaktadır. Söz konusu faktörler Suriye'nin yeni dönemde komşuları, bölge ve uluslararası sistem ile daha uyumlu bir ilişki geliştirmesini sağlayacaktır ve yeni yönetimin ilk altı aylık diplomatik temasları bunu teyit etmektedir. Şara yönetimi Ocak–Temmuz 2025 döneminde dış politikada dinamik bir diplomasi izleyerek geçmişle kesin bir kopuş sergilemiştir. Suriye, yalnızca altı ay gibi kısa bir sürede bölgesel ortaklıklar ve küresel güçlerle diyalog kuran bir ülkeye dönüşmüştür. Gerekli yaptırım muafiyetleri ve uluslararası destek sağlanmış, reform ve bölgesel barış taahhütleri verilmiştir. Suriye'de iç siyaset ve dış aktörlerin kuşkuları gibi bazı zorluklar devam etmektedir. Ancak dış politika yönelimi açık biçimde normalleşme ve köprülerin yeniden inşasına yönelmiştir. Ocak–Temmuz 2025 dönemi, Suriye'nin uzun izolasyon sürecinden sonra dünya sahnesine dönüşünün başlangıcı olarak kabul edilebilir.

II

GÜVENLİK VE İSTİKRAR
ARAYIŞI

3. DEVRİM SONRASI SURIYE'NİN GÜVENLİK STRATEJİLERİ

Suriye'de Esed rejiminin 8 Aralık 2024'te çöküşünün ardından yeni Şam yönetimi, bir taraftan devletin askerî ve güvenlik kurumlarını yeniden yapılandırmaya çabalarken diğer taraftan ise devrik rejim milisleri, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı ve DEAŞ ile mücadele gibi çeşitli alanlarda kapsamlı operasyonlar başlatmıştır. Askerî ve güvenlik kurumlarını yeniden inşa çabaları, Savunma Bakanlığının liderliğinde ulusal ordunun yeniden oluşturulması ve İçişleri Bakanlığının iç güvenlik birimlerini yeniden yapılandırmaya odaklanırken devrik rejim unsurlarına karşı yürütülen güvenlik operasyonları, sınır güvenliği ve kaçakçılıkla mücadele girişimleri ile DEAŞ'a karşı geliştirilen çok boyutlu stratejiler ise Suriye'nin devrim sonrası dönemde güvenlik politikalarını şekillendirmiştir. Bu bölüm, söz konusu süreçlerin detaylarını ve yeni yönetimin bu alanlarda attığı adımların hem iç hem de bölgesel dinamikler üzerindeki etkilerini incelemektedir.

3.1. Askerî ve Güvenlik Kurumlarının İnşası

Suriye'de devrimin başarıyla sonuçlanmasının ardından yeni yönetim, iktidarı devralmasının

akabinde öncelikle devletin askerî ve güvenlik kurumlarını yeniden yapılandırmaya odaklanmıştır. Ülkenin güvenlik ve istikrarını yeniden tesis etmek için kritik bir öneme sahip olan bu süreç, devletin ve rejimin yeniden inşasında temel bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda devrim sonrası Suriye'de askerî ve güvenlik kurumlarının yeniden yapılanması; bir tarafta Savunma Bakanlığının liderliğinde ulusal ordunun yeniden oluşturularak silahlı güçlerin devlet otoritesi altına alınması ve böylece meşruiyet ile şiddet tekelinin sağlanması çabalarını, diğer tarafta ise İçişleri Bakanlığına bağlı istihbarat ve iç güvenlik birimlerinin yeniden yapılandırılması yoluyla asayiş ve kamu güvenliğinin temin edilmesi çalışmalarını kapsamaktadır.

Devletin askerî ve güvenlik kurumlarını yeniden yapılandırma sürecinin ilk adımı, 29 Ocak'ta Şam'da düzenlenen, devrimin zaferinin ilan edildiği tarihî ve sembolik nitelikteki konferansta atıldı. Bu konferansta, devrik rejimin tüm askerî ve güvenlik kurumlarının feshedildiği resmî olarak ilan edildi. Aynı zamanda iç savaş sürecinde faaliyet gösteren tüm muhalif silahlı grupla-

Suriye Savunma Bakanı, ordunun halkı ve ülke topraklarını korumaya odaklı, gönüllü askerlik esasına dayanan yeni bir doktrine sahip profesyonel bir yapıya kavuşması için yeniden yapılandırıldığını söyledi.

rın lağvedileceği ve bu gruplara mensup savaşçıların Savunma Bakanlığının komutası altında yeniden kurulacak ulusal orduya entegre edileceği duyuruldu.⁵⁴ Bu kararın ardından, daha önce aralık ayında oluşturulan komuta kademesine ek olarak şubat ayında gerçekleştirilen yeni atamalarla ordunun kurmay kadrosu yeniden şekillendirildi. Komuta yapısının oluşturulmasıyla eş zamanlı olarak mayıs ayına dek geçen süreçte silahlı gruplar tümen sistemine göre yeniden organize edildi. Bazı gruplar tek bir tümen altında yeniden yapılandırılırken bazıları diğer gruplarla birleştirildi veya tamamen feshedildi.

Suriye Savunma Bakanı Murhaf Ebu Kasra, 17 Mayıs 2025 tarihinde yaptığı açıklamada, iç savaş döneminde rejime karşı mücadele eden muhalif silahlı grupların, Savunma Bakanlığı komutası altında ulusal ordu bünyesinde birleştirilmesine yönelik sürecin başarıyla tamamlandığını duyurdu.⁵⁵ 26 Mayıs'ta Suriye devlet televizyonuna röportaj veren Bakan Kasra, Savunma Bakanlığında yürütülen reform ve yeniden yapılandırma çalışmalarına ilişkin önemli açıklamalarda bulundu. Suriye Savunma Bakanı, ordunun halkı ve ülke topraklarını korumaya odaklı, gönüllü askerlik esasına dayanan yeni bir doktrine sahip profesyonel bir yapıya kavuşması

için yeniden yapılandırıldığını söyledi. Ordu yeniden teşkil edilirken sadakat bağına dayalı gönüllü katılımın tercih edildiğini vurgulayan Kasra, zorunlu askerlik yerine gönüllü askerlik modelinin benimsendiğini ve bu doğrultuda orduya katılım için yoğun bir talep olduğunu ifade etti. Muhalif silahlı grupların ulusal orduya entegrasyonuna yönelik çabalar kapsamında, 130 askerî birliğin Savunma Bakanlığına bağlandığını ve kararlara uymayan grupların feshedildiğini açıkladı. Ancak SDG'nin askerî entegrasyon sürecinin ayrıca ele alınacağını ifade eden bakan, bölge için ayrı bir anlaşma olduğunu hatırlattı.⁵⁶

Güvenlik kurumlarının yeniden yapılandırılması sürecinin bir diğer önemli ayağı, İçişleri Bakanlığının yapısında gerçekleştirilen değişikliklerle kendini gösterdi. Suriye İçişleri Bakanlığı, 24 Mayıs'ta özellikle bakanlığa bağlı güvenlik teşkilatında köklü değişiklikler öngören kapsamlı bir reform ve yeniden yapılandırma paketi açıkladı. Yeniden yapılandırma kapsamında, Kamu Güvenliği ve Polis birimleri kaldırılarak genel güvenlik ve asayişten sorumlu tüm birimler İç Güvenlik Kuvvetleri adı altında birleştirildi. Merkezî yönetim ile vilayetlerdeki koordinasyonu güçlendirme amacıyla yapılan değişiklik doğrultusunda, iç güvenlik kuvvetlerini yönetmek

54 "General Command appoints Ahmed al-Sharaa as President of Syria". *Enab Baladi*, 29 Ocak 2025.

55 Murhaf Ebu Kasra (@Murhaf_abuqasra), "İlâ ebnâi Suriya el-ahrâr...". X, 17 Mayıs 2025.

56 "Veziru'd-difâ' li'l-ihbâriyye...". *El-İhbâriyye*, 26 Mayıs 2025.

üzere her bir vilayete tam yetkili İç Güvenlik Komutanları atandı. Ülkenin on iki vilayetine atama yapılırken Fırat'ın doğusunda SDG kontrolündeki Haseke ve Rakka vilayetlerine atama yapılmadı. Öte yandan Esed rejiminin kötü şöhretli "Siyasi Güvenlik Birimi"ni kaldırılırken "Ceza Güvenlik Birimi" ise yeniden adlandırıldı. Ayrıca yeni bir polis akademisi ve özel görev gücüne ek olarak bakanlık çatısı altında terörle mücadele, sınır güvenliği, cezaevleri ve diplomatik güvenlik için dokuz yeni daire oluşturuldu. Siber güvenlik ve iletişim gibi alanlara özel birimler eklendi. Yapılan reformlar kapsamında, sivil hizmetlerde dijital teknolojilerin kullanımı, şikâyet yönetimi için bir mobil uygulamanın geliştirilmesi, şikâyetlerin iletilmesi için ofisler kurulması ve cezaevlerinin koşullarının modern standartlarla uyumlu hâle getirilmesi gibi yeniliklere de yer verildi.⁵⁷

Sonuç olarak Suriye'de devrim sonrası dönemde askerî ve güvenlik kurumlarının yeniden yapılandırılması meselesi, ülkenin istikrar ve güvenliğini sağlama yolunda temel bir adım olarak öne çıkmıştır. Bu yapılanma süreci esasen İdlib'de iç savaş döneminde teşkil edilen askerî ve güvenlik teşkilatının üzerine inşa edilmiştir. İdlib'deki yapılanma, yeni dönemde devletin askerî ve güvenlik kurumlarının çekirdeğini oluşturmuş ancak yalnızca bu temelle sınırlı kalmayarak köklü reformlar ve kapsamlı entegrasyon süreçleriyle yeni dönemin ihtiyaçlarına uygun şekilde yeniden şekillendirilmiştir. Savunma Bakanlığının liderliğinde muhalif silahlı grupların ulusal ordu bünyesine entegrasyonu ve İçişleri Bakanlığının iç güvenlik birimlerini modern standartlara uygun olarak yeniden yapılandırması, bu sürecin iki temel ayağını oluşturmuştur. Böylece devrim sonrası Suriye'nin askerî ve güvenlik kurumlarının yeniden inşasının, sıfırdan başlamak yerine, İdlib'de iç

savaş süresince kazanılan tecrübelerden yararlanılarak devletin meşruiyetini ve otoritesini pekiştiren, profesyonel ve halk odaklı bir yapıya kavuşturulmasının amaçlandığı görülmektedir.

3.2. Devrik Rejim Milisleriyle Mücadele

Esed rejiminin, 12 gün süren yoğun bir askerî operasyonun ardından 8 Aralık 2024 tarihinde ani bir şekilde çökmesi, Suriye ordusunun tamamen dağılmasına ve rejim saflarında savaşan on binlerce düzenli ile yarı düzenli silahlı unsurun ülkenin farklı bölgelerine dağılmasına yol açmıştır. Bu silahlı unsurların dağınık, düzensiz ve kontrol edilemeyen yapısı, iktidar değişikliğini takip eden ilk aylarda Suriye'de en ciddi iç güvenlik tehdidi olarak ortaya çıkmalarına yol açmıştır. Bu bağlamda yeni Şam yönetimi, ülkede güvenlik ve istikrarı sağlama çabaları kapsamında devrik rejimin silahlı unsurlarıyla mücadeleyi özellikle iktidarının ilk aylarında temel önceliklerinden biri olarak belirlemiştir.

Baas rejiminin yıkılmasının ardından "genel af" çıkaran yeni yönetim, aralık ayından itibaren birçok ilde uzlaşma merkezleri açarak devrik rejim unsurlarından belli bir süreye kadar silahlarını teslim etmelerini istemiştir. Rejim milislerinin yasal statülerinin belirlenmesi amacıyla açılan bu merkezlere başvuran on binlerce kişi, silahlarını bırakarak kayıt yaptırımlarının akabinde kendilerine verilen geçici kimlik kartlarıyla yaşamlarına devam edebilme imkânına sahip olmuştur.⁵⁸ Esed rejiminin çoğu unsuru silah bırakmış olsa da iç savaş sırasında sivillere yönelik ihlallere karışan üst düzey askerî yetkililerin birçoğu teslim olmayı reddederek ülkenin kırsal ve dağlık bölgelerine çekilmiştir. Özellikle rejimin geleneksel destek merkezleri olan, sahil şeridindeki Lazkiye ve Tartus'un kırsal ve dağlık alanları, devrik rejimin silahlı unsurları için doğal

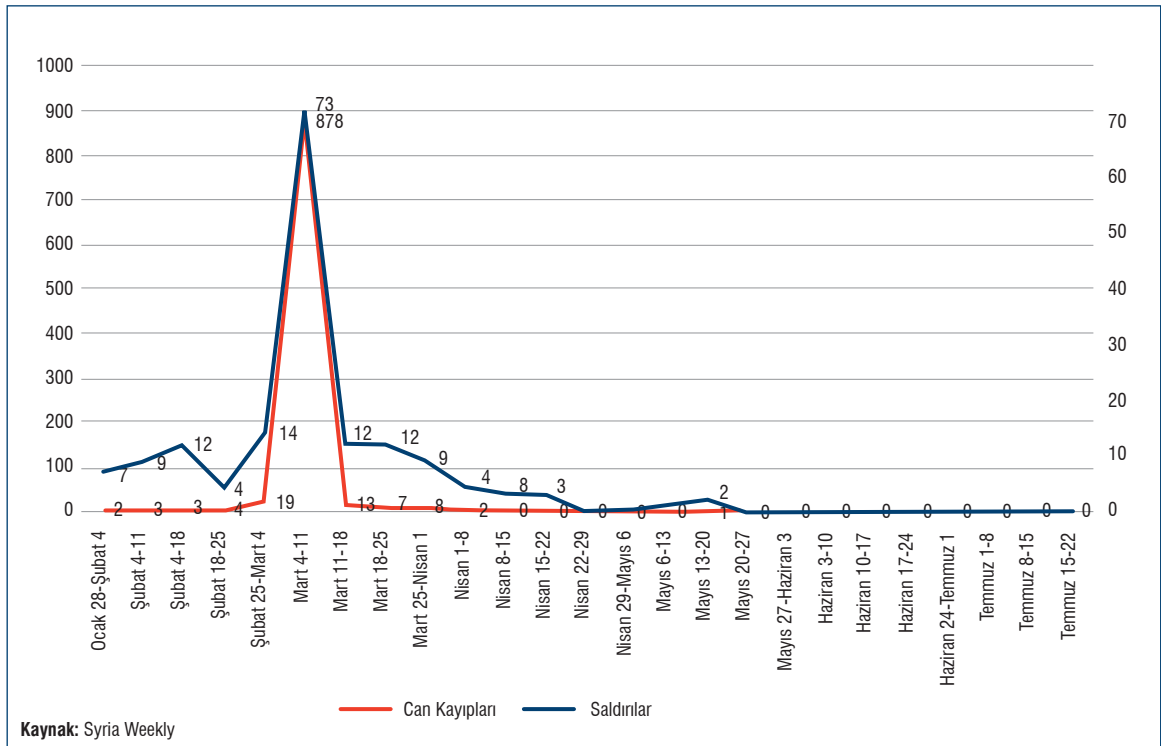
57 "Interior Ministry has created a new structure that relies on good governance and institutional work, ensuring the rule of law and security", SANA, 24 Mayıs 2025.

58 "Halep'te rejim unsurları yeni Suriye'ye adım atmak için silahlarını teslim ediyor", *Anadolu Ajansı*, 26 Aralık 2024.

bir sığınak hâline gelmiştir. Yetkililerin açıklamalarına göre, mart ayı itibarıyla bu bölgedeki silahlı unsurların sayısının yaklaşık 5 bin olduğu tahmin edilmiştir.⁵⁹

Devrik rejimin üst düzey askerî komutanlarının öncülüğünde yürütülen yeniden örgütlenme çabaları kapsamında, aralık ayında "Suriye Halk Direnişi", ocak ayında "Sahil Kalkanı Tugayı" ve mart ayında "Suriye Askerî Kurtuluş Konseyi" gibi çeşitli silahlı yapılanmalar kurulmuştur. Bu gruplar, yeni yönetimin güvenlik güçlerini hedef alan saldırılar düzenlemeye başlamış ve yılbaşından itibaren bu eylemlerini istikrarlı bir şekilde artırmıştır. Mart ayı itibarıyla yaklaşık 140 silahlı eylem gerçekleştiren bu grupların saldırıları, 6-7 Mart tarihlerinde zirve noktasına ulaşmıştır.⁶⁰ Suriye yönetimi ise silahlı grupların saldırılarına yanıt olarak özellikle sahil bölgesi başta olmak üzere ülkenin çeşitli yerlerinde kapsamlı iç güvenlik operasyonları yürütmüştür. Bu operasyonlarda yüzlerce rejim milisi yakalanmış, çok sayıda silah ve mühimmat ele geçirilmiştir. Bu operasyonların sonucunda, devrik rejim unsurlarının etkinliği nisan ayından itibaren belirgin şekilde azalmaya başlamış ve mayıs ayının son haftasında bu grupların saldırıları neredeyse tamamen durma noktasına gelmiştir.

Grafik 1. Devrik Rejim Unsurlarının Saldırıları ve Can Kayıpları (Ocak-Temmuz 2025)

59 "Muhâfiz el-lâzkiyye yekşifu li el-cezire mubâşir tetevvurâti'l-evdâ' fi'l-muhâfaza", *Al Jazeera*, 9 Mart 2025.

60 "Weekly Data Update (May 20-27, 2025)", *Syria Weekly*, 29 Mayıs 2025.

Beşşar Esed rejiminin çöküşünden bu yana altı ayını geride bırakan yeni Şam yönetimi, devrik rejim unsurlarının oluşturduğu güvenlik tehdidini genel af, uzlaşma merkezleri ve kapsamlı operasyonlarla büyük ölçüde kontrol altına almıştır. Ancak sahil kesimindeki silahlı grupların yeniden örgütlenme potansiyeli, istikrar için uzun vadeli bir risk oluşturmaktadır. Şam yönetimin bu dinamikleri dikkate alan stratejiler geliştirmesi gerekmektedir.

3.3. Silah ve Uyuşturucu Kaçakçılığıyla Mücadele

Suriye'de Esed rejiminin özellikle iç savaşın son yıllarında ülkeyi Ortadoğu'nun en büyük sentetik uyuşturucu üretim merkezlerinden biri hâline getirmesi, 8 Aralık 2024 sonrası yeni yönetimin güvenlik ve istikrar sağlama çabalarında uyuşturucuyla mücadeleyi bir mesele olarak ele almasına neden olmuştur. Eski rejimle bağlantılı silahlı gruplar aracılığıyla yürütülen uyuşturucu üretimi ve bu grupların başta Lübnan olmak üzere sınır ötesi ağlarla kurduğu bağlantılar, uyuşturucu ve silah kaçakçılığını iç içe geçmiş bir güvenlik sorunu olarak ortaya çıkmasına neden olmuştur. Açık kaynak istihbarat raporlarına göre devrik rejim unsurları, 8 Aralık sonrası dönemde gayriresmî yollarla özellikle Suriye'nin sahil şeridi ve Lübnan'ın dağlık bölgelerini kullanarak hem ülke içinde

Suriye güvenlik güçlerine yönelik saldırılar düzenlemekte hem de uyuşturucu ve silah kaçakçılığı faaliyetlerini sürdürmeye devam etmektedir.⁶¹ Bu bağlamda devrik rejim unsurlarının yol açtığı güvenlik tehditleri ile uyuşturucu ve silah kaçakçılığının kesişim noktası olarak sınır güvenliği meselesi yeni dönemde kritik bir öncelik hâline getirmiştir.

Suriye'de uzun yıllar süren iç savaş, ülkede ekonomik çöküşü beraberinde getirmiş ve Esed rejimi özellikle savaşın son döneminde sentetik uyuşturucu (Captagon) üretimine yönelmiştir. Dünya Bankası verilerine göre, rejim bu yasa dışı ticaretten yıllık yaklaşık 5,6 milyar dolar gelir elde etmiştir.⁶² Açık kaynak istihbarat raporları, 8 Aralık 2024 tarihinde rejimin devrilmesine rağmen rejimle bağlantılı unsurların ve milislerin özellikle Lübnan sınırına yakın Kusayr ve Hermel bölgelerinde uyuşturucu ve silah kaçakçılığı faaliyetlerini sürdürdüğünü ortaya koymaktadır. Öyle ki Suriye-Lübnan sınırı, coğrafi konumu ve zayıf sınır güvenliği nedeniyle uyuşturucu ve silah kaçakçılığı için bir merkez hâline gelmiştir. Bu faaliyetler, genellikle Hizbullah ile bağlantılı aşiretler tarafından sınır hattındaki kasabalarda organize edilmektedir. Özellikle Esed rejiminin, Mahir Esed liderliğindeki Dördüncü Tümen'in Hizbullah ile iş birliği içerisinde Captagon üretim ve dağıtım

Eski rejimle bağlantılı silahlı gruplar aracılığıyla yürütülen uyuşturucu üretimi ve bu grupların başta Lübnan olmak üzere sınır ötesi ağlarla kurduğu bağlantılar, uyuşturucu ve silah kaçakçılığını iç içe geçmiş bir güvenlik sorunu olarak ortaya çıkmasına neden olmuştur.

61 "Assad loyalist Miqdad Fatiha using Lebanon for cross-border attacks on Syria", *The New Arab*, 12 Mart 2025.

62 Emir Nader, "What now for Syria's £4.5bn illegal drug empire", *BBC*, 22 Aralık 2024.

ağını yönettiği bilinmektedir. Bu ağ, Lübnan limanlarını kullanarak uyuşturucuyu uluslararası piyasalara ulaştırmaktadır.⁶³

Suriye'nin yeni yönetimi, uyuşturucu ve silah kaçakçılığıyla mücadele ile sınır güvenliğini sağlama amacıyla şubat ayından itibaren kapsamlı bir operasyonel strateji uygulamaya koymuştur. Bu stratejinin ilk adımı, Hizbullah bağlantılı kaçakçılık ağlarını hedef alan geniş çaplı bir sınır güvenliği operasyonu olmuştur. Operasyonlar özellikle Humus'un batısındaki Kusayr kırsalı ve Lübnan'ın Havik köyü çevresinde yoğunlaşmış ve bu bölgelerdeki Zaater ve Cafer aşiretleriyle çatışmalara yol açmıştır.⁶⁴ Çatışmalar sonucunda Suriye-Lübnan arasındaki en önemli kaçakçılık rotası kontrol altına alınarak sınır güvenliğinde önemli bir başarı elde edilmiştir. Ayrıca Suriye hükümeti, Mayıs ayında yapılan yeni reform kapsamında İçişleri Bakanlığını yeniden yapılandırarak sınır ötesi uyuşturucu ve insan kaçakçılığıyla mücadele etmek üzere yeni idari birimler kurarak "Sınır Güvenliği İdaresi" oluşturmuştur. Bu idare, Suriye'nin kara ve deniz sınırlarının güvenliğini sağlamayı ve özellikle kaçakçılık ağlarını hedef almayı amaçlamaktadır.

Sınır güvenliği operasyonlarına paralel olarak ülke genelinde çeşitli vilayetlerde iç güvenlik operasyonları yürütülmüştür. Bu operasyonlar, uyuşturucu üretim merkezlerinin imhasını hedeflemiş ve altı ay içinde yaklaşık 200 milyon Captagon isimli sentetik uyuşturucunun ele geçirilmesiyle sonuçlanmıştır. Ancak bu baskılar bazı uyuşturucu üretim laboratuvarlarının Lübnan'a taşınmasına yol açmıştır. Ayrıca Süveyda

vilayetinde uyuşturucu üretiminin devam ettiğine dair raporlar bulunmaktadır.⁶⁵

Devrimin ardından geçen altı aylık dönemde yalnızca Lübnan sınırında farklı tarihlerde 13 uyuşturucu sevkiyatı ve 36 silah sevkiyatı Suriye güvenlik güçleri tarafından engellenmiştir.⁶⁶ Ele geçirilen İran menşeli silah ve mühimmatların Hizbullah milislerine yönelik olduğu değerlendirilmekte, bu da operasyonların bölgesel silah ticareti üzerindeki etkisini ve bu ticarette Hizbullah'ın rolünü ortaya koymaktadır. Bu operasyonlar, Suriye'nin yeni yönetiminin ülke içinde güvenlik ve istikrarı sağlama konusundaki kararlılığının yanı sıra İran'ın hem Suriye hem de Lübnan'ı kapsayan bölgesel etkisini sınırlandırma çabalarının somut kanıtı niteliğindedir.

Suriye yönetimi, bir taraftan uyuşturucu ve silah kaçakçılığıyla mücadele amacıyla iç güvenlik operasyonları yürütürken diğer taraftan da komşu ülkeler Ürdün, Lübnan ve Irak ile sınır güvenliğini sağlamak için diplomatik girişimler yoluyla iş birliği ve koordinasyonu arttırmaya odaklanmıştır. Bu bağlamda, Suriye ve Ürdün, 7 Ocak'ta bir anlaşma yaparak sınır güvenliğini sağlamak ve uyuşturucu ile silah kaçakçılığıyla mücadele etmek için ortak bir güvenlik komitesi kurmayı kararlaştırmıştır. Ürdün Dışişleri Bakanı Eymen Safedi, bu anlaşmanın iki ülke arasındaki güveni artıracaklarını belirtmiştir.⁶⁷ Suriye ve Lübnan arasında 27 Mart'ta Suudi Arabistan'ın Cidde kentinde imzalanan sınır güvenliği anlaşması ise iki ülke arasındaki yaklaşık 400 km'lik sınır hattında güvenliği artırmayı ve sınırların belirlenmesini sağlamayı amaçlamaktadır.⁶⁸ Anlaşma ile taraflar, sınırların kesinleştirilmesinin stratejik

63 Taylor Thomas, "Smuggling and Clan Violence Fuel Escalating Tensions on Lebanon-Syria Border", *The Media Line*, 20 Mart 2025.

64 Rosaleen Carroll, "Four killed in Syria-Lebanon border clashes between HTS and clans: What to know", *Al-Monitor*, 7 Şubat 2025.

65 Karam Shaar ve Roaa Obeid, "Captagon After the Fall of Assad: Transformations, Challenges, and Regional Implications", *New Lines Institute*, 17 Haziran 2025.

66 Charles Lister (@Charles_Lister), "In 6 months, #Syria's gov't has seized the following related to #Lebanon". X, 9 Haziran 2025.

67 "Jordan and Syria to combat arms and drugs smuggling, Islamic State's resurgence", *Reuters*, 7 Ocak 2025.

68 "Lebanon and Syria sign agreement on border demarcation and easing tensions", *Associated Press*, 28 Mart 2025.

önemini vurgulamış ve sınır hatlarının netleştirilmesi için çalışmalara başlanmıştır. Ayrıca sınır bölgesindeki güvenlik ve askerî zorluklarla başa çıkmak için ikili koordinasyon mekanizmalarının kurulması, uzman heyetler ve komiteler oluşturularak sınır güvenliği sağlanması kararlaştırılmıştır. Anlaşma özellikle Hizbullah ve kaçakçılık çetelerinin faaliyet gösterdiği sınır hattında güvenliği artırmayı hedeflemiş, bölgede taraflar arasındaki çatışmaları önlemek ve yasa dışı geçişleri durdurmak için ortak önlemler alınmasını karara bağlamıştır. Suriye ve Irak arasında sınır güvenliğini sağlamak amacıyla kapsamlı bir anlaşma imzalanmamış olsa da taraflar sınır hattında güvenliği ve koordinasyonu arttırmak üzere güven artırıcı adımlar atmıştır. Nisan ayında Irak İstihbarat Şefinin Şam ziyareti sırasında Tanf - Velid sınır kapısının işletilmesi ve sınır güvenliğini artırmak için Suriye ve Irak arasında bir çalışma mekanizması kurulması konusunda anlaşma sağlanmıştır.⁶⁹

Suriye'de iç savaş sonrası dönemde, komşu ülkelerle olan sınır bölgeleri arasında en istikrarlı ve güvenli sınır, Türkiye sınırı olmuştur. Suriye güvenlik güçlerinin uyuşturucu ve silah kaçakçılığına karşı yürüttüğü iç güvenlik operasyonları, batıda Lübnan, güneyde Ürdün ve doğuda Irak sınırlarında yoğunlaşırken, Türkiye sınırı boyunca uzanan bölgeler sakinlik, güvenlik ve istikrar açısından öne çıkmıştır. Bu istikrarın temel nedeni; Türkiye'nin iç savaş boyunca sınır hattında gerçekleştirdiği sınır ötesi operasyonlar ve sınır bölgesinde sağladığı etkin kontrolün olumlu sonuçlarıdır. Nitekim, Mayıs 2025'te Halep'te 9 milyon sentetik uyuşturucu Captago'nun ele geçirildiği bir operasyon, bu iş birliğinin somut bir örneği olarak dikkat çekmiştir. Suriye resmî medyası, söz konusu operasyonun Türkiye İçişleri Bakanlığı ile koordineli bir şekilde ger-

çekleştirildiğini duyurmuştur.⁷⁰ Bu olay, Suriye yönetimi ile Türkiye arasında gelişen güçlü iş birliği ve koordinasyonun en açık kanıtlarından biri olarak ortaya çıkmıştır. Bu da iki ülke arasındaki sınır güvenliği ve bölgesel istikrarın sağlanmasına yönelik ortak çabaların önemini bir kez daha ortaya koymaktadır.

3.4. DEAŞ ile Mücadele

DEAŞ ile mücadele, Suriye'de Esed rejiminin devrilmesinin ardından yeni yönetimin karşı karşıya olduğu en önemli sınamalardan biri olarak öne çıkmaktadır. Suriye'de iktidar değişikliğini takiben özellikle Batılı devletlerin ülkedeki yeni yönetime ilişkin yaklaşımlarını şekillendiren temel etkenlerden biri DEAŞ ile mücadele konusu olmuştur. Yeni yönetim ise hem iç güvenliği sağlama hem de bölgesel ve uluslararası meşruiyetini pekiştirme çabası içerisinde DEAŞ'a karşı çok boyutlu bir strateji geliştirmeye odaklanmıştır. Bu bağlamda Suriye yönetimi, konuyu çok boyutlu bir yaklaşımla ele alarak bir yandan örgütün operasyonel kapasitesini zayıflatmayı, diğer yandan bölgesel ve uluslararası aktörlerle iş birliği ve koordinasyonu güçlendirmeyi hedeflemektedir.

Suriye İstihbaratı, 11 Ocak'ta Şam'daki "Seyyide Zeynep Türbesi"ne bombalı saldırı hazırlığındaki bir DEAŞ hücrelerinin çökertildiğini ve iki militanın patlayıcılarla birlikte yakalandığını duyurmuştur.⁷¹ Suriye istihbarat kaynakları, 15 Şubat'ta ise örgütün Suriye'deki üst düzey liderlerinden Ebu'l Hâris el-İraki'nin yakalandığını açıklamıştır.⁷² Yakalanan DEAŞ lideri, 19 Mart'ta İçişleri Bakanlığı tarafından görüntülü olarak yayımlanan itiraflarında rejimin devrilmesinin ardından Suriye'deki azınlıklara yönelik saldırılar düzenlemeye karar verdiklerini ifade etmiştir. Örgütün söz konusu plan kapsamında

69 "Cumhurbaşkanı El Şara, Irak İstihbarat Teşkilatı Başkanını Kabul Ederek, Bölgede Güvenlik Ve İstikrarın Sağlanması İçin Ortak İşbirliğinin Önemi Vurguladı", SANA, 26 Nisan 2025.

70 "Suriya: Zebtu 9 milyün habbe kabtagün kânet müeddeten li't-tehrib ilâ türkiya", Al Arabiya, 15 Mayıs 2025.

71 "Syria foils Daesh attack on Sayyida Zainab shrine in Damascus", SANA, 11 Ocak 2025.

72 "Masdarun fi cihazi'l-istihbarati's-suriyye li şânâ..", SANA, 15 Şubat 2025.

ilk olarak kadim Hristiyan yerleşimi Malula'da yılbaşı gecesi bir kiliseye yönelik bombalı araç saldırısının planlandığını lakin güvenlik önlemleri nedeniyle saldırının gerçekleştirilemediğini aktarmıştır. Daha sonra ise Şam'daki Seyyide Zeynep Türbesine yönelik iki bombalı intihar saldırısının planlandığını, üçüncü bir saldırının ise olayı takip eden gazeteci kılığında olay yerinde bulunmaya devam edeceğini, saldırıdan sonra Ahmed Şara'nın olay yerine gelmesi durumunda veya önemli bir kalabalık oluşması durumunda üçüncü bombanın patlatılmasının hedeflendiğini itiraf etmiştir. DEAŞ lideri el-İraki ayrıca geçtiğimiz yıl İdlib'de bir bombalı saldırıyla öldürülen HTŞ'nin üst düzey liderlerinden Ebu Mariya el-Kahtâni (Meysar el-Cuburi) suikastının nasıl organize edildiğini de tüm detaylarıyla anlatmıştır.⁷³

Cumhurbaşkanı Ahmed Şara'nın 14 Mayıs'ta Suudi Arabistan'da ABD Başkanı Donald Trump ile görüşmesinin ardından Suriye'de DEAŞ'la mücadelede yeni bir dönemin başladığını söylemek mümkündür. Trump, söz konusu görüşmede Şara'dan Suriye'deki yabancı savaşçıların ülkeden çıkarılmasını, DEAŞ militanlarının tutulduğu cezaevleri ve aile üyelerinin bulunduğu kampların yönetiminin devralınmasını ve DEAŞ'a karşı iş birliği içerisinde daha etkin bir mücadele yürütülmesini talep etmiştir.⁷⁴ Görüşmenin ardından 15 Mayıs'ta yayımlanan DEAŞ'ın resmî yayın organı en-Nebe dergisi, Şara'yı "dinden dönmek", "ABD ve İsrail ile iş birliği yapmak" ile suçlamış ayrıca Suriye'deki tüm yabancı savaşçılara DEAŞ'ın saflarına katılma çağrısında bulunmuştur.⁷⁵ Şara'nın "siyasi çıkarlar uğruna

yabancı savaşçıları feda edebileceği" argümanı üzerinden yeni bir söylem kurgulayan DEAŞ, Trump ile yapılan görüşmenin ardından bazı yabancı savaşçılarda oluşması muhtemel hoşnutsuzlukları kullanarak bu durumu bir fırsata çevirmeyi hedeflemektedir. DEAŞ'ın bu hamlesi, örgütün uzun süredir kırsal bölgelerle sınırlı kalan etkinliğini genişleterek şehir merkezlerinde yeniden zemin kazanma çabası olarak da değerlendirilebilir.

Söz konusu gelişmelerin ardından Suriye güvenlik güçleri, örgüte karşı operasyonlarını yoğunlaştırmış ve 17 Mayıs'ta Halep'teki DEAŞ hücrelerine baskın düzenlemiştir. Haydariye ve Cezmati mahallelerinde düzenlenen operasyonlar sırasında yaşanan çatışmalarda DEAŞ militanlarından üçü öldürülürken dört militan da sağ olarak yakalanmış ayrıca çatışmalarda iki güvenlik görevlisi de hayatını kaybetmiştir. Operasyonlarda silah, el yapımı patlayıcılar ve bombalı düzenek yerleştirilmiş yelekler ele geçirilmiştir.⁷⁶ Halep'teki baskınlar sırasında yaşanan çatışmalar, Esed rejiminin devrilmesinden ardından DEAŞ militanları ile Suriye güvenlik güçleri arasındaki ilk doğrudan çatışma olarak kayıtlara geçmiştir. Halep'te yaşanan çatışmanın ardından DEAŞ, operasyona cevaben Esed rejimin devrilmesinin ardından Suriye güvenlik güçlerini doğrudan hedef alan ilk terör eylemini gerçekleştirmiştir. 18 Mayıs'ta Deyrizor'a bağlı Mayadin kentindeki polis merkezine düzenlenen bombalı araç saldırısında 4'ü güvenlik güçlerinden olmak üzere toplam 5 kişi hayatını kaybetmiştir.⁷⁷

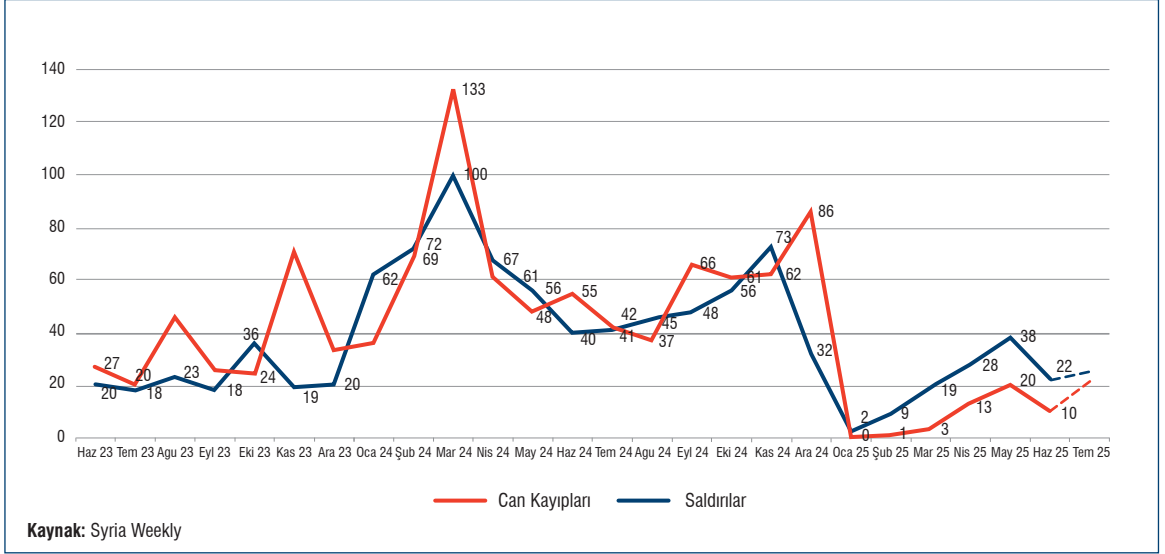
73 Suriye İçişleri Bakanlığı, "Fî kabdeti'l-ernî el-mesîru'l-mehtûm", *YouTube*, 19 Mart 2025.

74 Beyaz Saray Basın Sözcüsü Karoline Leavitt, (@PressSec), "Today, President Trump...", X, 14 Mayıs 2025.

75 "The Islamic State - Al-Naba Newsletter #495", *Jihadology*, 15 Mayıs 2025.

76 "At least three killed as Syrian forces raid ISIL hideouts in Aleppo", *Al Jazeera*, 17 Mayıs 2025.

77 "Five Individuals were Killed and Two Others Injured in a Car Bomb Explosion in the City of Al-Mayadin in Deir Ez-Zour suburbs on May 18, 2025", *Syrian Network for Human Rights (SNHR)*, 21 Mayıs 2025.

Grafik 2. DEAŞ Saldırıları ve Can Kayıpları, (Haziran 2023 - Temmuz 2025)

24 Mayıs'ta Şam yönetiminden bir heyet, ABD'li yetkililer eşliğinde Kuzey Suriye'de bulunan SDG gözetimindeki DEAŞ tutuklularının bulunduğu cezaevleri ve ailelerinin tutulduğu kampları ilk kez ziyaret etmiştir.⁷⁸ 26 Mayıs'ta ise Haseke vilayetinde DEAŞ militanlarının ailelerinin barındığı el-Hol kampından Suriyeli ailelerin tahliyesini amaçlayan ortak bir mekanizmanın kurulması hususunda Şam yönetimi, ABD ve SDG arasında mutabakat sağlandığı bildirilmiştir.⁷⁹ Trump-Şara görüşmesinin ardından meydana gelen bu gelişmeleri, ABD'nin Suriye'deki askerî varlığını azaltma ve bölgedeki sorumlulukları yerel aktörlere devretme stratejisinin bir parçası olarak değerlendirmek mümkündür. Bu bağlamda atılan son adımlar, SDG'nin DEAŞ'la mücadeledeki rolünün büyük ölçüde sona erdiği ve bu sorumluluğun Şam'a devredilmeye başlandığı yönünde bir işaret olarak da değerlendirilebilir. Nitekim Suriye yönetiminin de bu gelişmelere paralel olarak DEAŞ'a karşı operasyonlarını yoğunlaştırması ve 26 Mayıs'ta Şam kırsalındaki Guta bölgesinde düzenlediği bir dizi operasyonda⁸⁰ örgüt üyelerinin yanı sıra önemli miktarda silah ve mühimmat ele geçirmesi bunu teyit etmektedir. Bu bağlamda, İçişleri Bakanı Enes Hattab, 4 Haziran'da el-İhbariye TV'ye verdiği röportajda, DEAŞ'ın Suriye'de hâlâ "büyük bir tehdit" oluşturduğunu vurgulamış ve örgüte karşı mücadelenin kararlılıkla sürdürüleceğini ifade etmiştir.⁸¹

DEAŞ'ın Suriye'deki etkinliği, örgütün ülkeye giriş yaptığı 2013 yılından bu yana en düşük seviyededir. Bununla birlikte 8 Aralık 2024'te Beşşar Esed rejiminin devrilmesinin ardından geçen altı aylık süreçte örgütün yavaş ama istikrarlı bir biçimde ülkedeki etkinliğini arttırdığı gözlemlenmektedir. 2025 yılı içerisinde şu ana kadar toplam 33 silahlı eylemin sorumluluğunu resmen üstlenen örgütün saldırıları mayıs ayı ortasına kadar büyük oranda SDG güçlerine yoğunlaşmış, bu tarihten itibaren ise DEAŞ, Suriye güvenlik güçlerini ilk kez doğrudan hedef almaya başlamıştır. Buna mukabil, ABD'nin Suriye'deki askerî varlığını azaltması ile eş zamanlı olarak DEAŞ'la mücadelede

78 "Mesâdiru sûriyye li'l-cezîre: vefduñ hukûmiyyu sûriyyu..." *Al Jazeera*, 24 Mayıs 2025.

79 "Damascus reaches agreement with AANES regarding a-Hol camp", *Enab Baladi*, 26 Mayıs 2025.

80 "Kâidu'l-emni'd-dâhiliyye fi muhâfazati rif Dimaşk...", *El-İhbariyye*, 26 Mayıs 2025.

81 "Veziru'd-dâhiliyye yekşifu'l-heykele'ti-cedide...", *El-İhbariyye*, 4 Haziran 2025.

sorumluluğu Şam'a devretmeye yönelik işaretler, Trump-Şara görüşmesinin ardından Suriye yönetiminin de örgüte karşı operasyonlarını yoğunlaştırmasına yol açmıştır. Şam yönetiminin DEAŞ'la mücadelede artan sorumluluğu bağlamında örgüte karşı etkin bölgesel iş birliği için Türkiye'nin girişimleriyle kurulan ve Suriye, Irak, Ürdün ile Lübnan'ı kapsayan "Beşli Mekanizma" giderek daha fazla önem kazanmaktadır.

3.5. Sonuç

Suriye'de Esed rejiminin 8 Aralık 2024'te çöküşünün ardından yeni Şam yönetimi, güvenlik stratejilerini yeniden şekillendirme yolunda önemli adımlar atmıştır. Askerî ve güvenlik kurumlarının yeniden inşası sürecinde, muhalif grupların ulusal orduya entegrasyonu ve İçişleri Bakanlığında yapılan reformlar yoluyla, devlet otoritesini güçlendiren ve halk odaklı bir yapı hedeflenmiştir. Devrik rejim milisleriyle mücadele, genel af ve uzlaşma merkezleriyle destek-

lenen iç güvenlik operasyonlarıyla büyük ölçüde kontrol altına alınmıştır. Ancak bu milislerin olası dış destek ile sahil bölgelerindeki yeniden örgütlenme riski uzun vadeli bir tehdit olarak varlığını sürdürmektedir. Uyuşturucu ve silah kaçakçılığıyla mücadelede, özellikle Lübnan sınırında yoğunlaşan operasyonlar ve komşu ülkelerle diplomatik iş birliği adımları sınır güvenliğini güçlendirmiş ve sınır ötesi kaçakçılık ağlarına darbe vurmuştur. DEAŞ'a karşı geliştirilen çok boyutlu strateji ise iç güvenlik operasyonlarının yanı sıra bölgesel ve uluslararası iş birliğini artırmayı hedeflemiştir. Özellikle Mayıs ayından itibaren ABD ile ilişkilerin normalleşmesi DEAŞ'la mücadelede Şam'a daha fazla sorumluluk yüklemiştir. Türkiye ile sağlanan iş birliği ve Beşli Mekanizma gibi girişimler hem DEAŞ ile mücadele hem de bölgesel istikrarın sağlanmasında kritik bir rol oynamaktadır. Bu süreçler, yeni yönetimin hem iç istikrarı sağlama hem de bölgesel meşruiyetini pekiştirme çabalarında önemli bir temel oluşturmuştur.

4. DEVRİM SONRASI SİYASİ BİRLİĞE YÖNELİK TEHDİTLER

Aralık 2024'te Esed rejiminin muhalif güçler tarafından devrilmesinin ardından Suriye, tarihinin en kritik dönemlerinden birine girmiştir. On yılı aşkın süredir devam eden yıkıcı iç savaşın geride bıraktığı siyasal, askerî ve toplumsal enkaz, yeni Şam yönetimi açısından hem büyük bir sorumluluk hem de ciddi bir meydan okuma niteliği taşımaktadır. Bu zorlu süreçte geçici hükümet özellikle dış politika alanında önemli başarılar elde etmiş; yürüttüğü yoğun diplomasiyle hem bölgesel hem de uluslararası düzeyde meşruiyet kazanmıştır. Ancak dış politikada elde edilen bu kazanımlara rağmen ülke içinde güvenlik ve toplumsal istikrar açısından kırılganlık hâlen devam etmektedir. Bu kırılganlığın temelinde ise yeni yönetimin ülke genelinde tam anlamıyla otorite tesis etmekte yaşadığı güçlükler yatmaktadır.

Yeni dönemde geçici hükümetin mesai harcadığı en öncelikli meselelerden biri ülkede siyasi birliğin yeniden inşa edilmesi olmuştur. Ancak merkezî hükümetin otoritesini tanımayan ayrılıkçı aktörlerin varlığı ve bu yapıların neden olduğu çatışmalar, ülke genelinde ciddi siyasi, askerî ve insanî krizlere yol açmıştır. Bu geliş-

meler, devrim sonrasında doğan normalleşme ve yeniden inşa umutlarına gölge düşürmüştür, geçiş sürecinin kırılganlığını gözler önüne sermiştir. Eski rejime sadık milis grupların kıyı bölgelerinde başlattığı isyan girişimleri, Suriye'nin kuzeydoğusunu işgal eden SDG/YPG'nin Şam karşısında uzlaşmaz pozisyonu ve İsrail'in güneyde izlediği müdahaleci politikalar bu süreçte Suriye yönetimini en güç durumda bırakan siyasi ve askerî meydan okumalar arasında yer almıştır. Raporun bu bölümünde, devrim sonrası dönemde Suriye'nin millî güvenliği ve iç istikrarını tehdit eden söz konusu bu üç meseleye odaklanarak söz konusu krizlerin seyri ve Suriye'nin geleceğine etkisi analiz edilecektir.

4.1. Eski Rejim Unsurlarının İsyani

Devrimden sonraki süreçte Suriye'nin istikrarına yönelik ilk büyük tehdit; devrik Esed rejimi yanlısı milis güçlerin ülkenin kıyı bölgelerinde başlattığı silahlı eylemlerden kaynaklanmıştır. Baas rejiminin devrilmesinin ardından rejime sadık bazı unsurlar silah bırakmayı reddederek Suriye'nin Lazkiye, Tartus ve Humus vilayetlerinin dağlık ve kırsal kesimlerine çekilmiş, bu

bölgeleri birer sığınak ve üs hâline getirmiştir. Şubat ayı boyunca yeni yönetime bağlı askerî unsurlara yönelik pusular ve saldırılar gerçekleştiren bu gruplar, 6 Mart tarihinde koordine- li ve kapsamlı bir isyan hareketi başlatmıştır. Kalkışma sırasında kıyı vilayetlerindeki Ceble, Baniyas ve Kardaha gibi bazı yerleşim yerlerinin kontrolü çok kısa süreliğine de olsa eski rejim yanlısı milislerin eline geçmiştir. Özellikle eski rejim döneminde Suriye ordusunda görev yapmış ve İran etkisi altındaki 4. Tümen ile bağlantılı bazı subayların bu isyana öncülük etmesi, kalkışmanın yalnızca yerel bir başkaldırıdan ibaret olmadığı ve özellikle İran'la ilişkili olabileceği yönünde tartışmaları gündeme taşımıştır.⁸² Ülkenin batı ve iç kesimlerinde binlerce endüstriyel üretim el yapımı patlayıcı (EYP) ve çeşitli ağır silahların ele geçirilmiş olması, isyan hareketinin dış aktörler tarafından desteklendiğini açık biçimde ortaya koymuştur.⁸³

Lazkiye kırsalında başlayan saldırılar kapsamında devlet kurumları, askerî kontrol noktaları, hastaneler ve sağlık tesisleri doğrudan hedef alınmış ayrıca bölgenin enerji altyapısına yönelik sistematik sabotaj eylemleri gerçekleştirilmiştir. Saldırıların ardından bölgeye sevk edilen yeni yönetime bağlı güvenlik güçleri ile rejim yanlısı milis unsurlar arasında yoğun ve şiddetli çatışmalar yaşanmış; her iki taraf da ağır kayıplar vermiş, olaylar sırasında yüzlerce kişi hayatını kaybetmiştir. Ancak sürecin en kaygı verici boyutu, isyanı bastırmak üzere bölgeye intikal eden ve henüz yeni kurulan ordunun emir-komuta yapısına tam olarak entegre edilememiş bazı silahlı unsurların Lazkiye ve Tartus'ta sivil Alevi nüfusu hedef alması olmuştur. Bu tür eylemler, mezhepsel fay hatlarını derinleştirme ve ülkede yeni bir iç savaş dinamiğini tetikleme

potansiyeli taşımıştır. Dahası söz konusu ihlaller, uluslararası kamuoyunda yeni Suriye yönetimine yönelik algının zarar görmesine neden olmuştur. Buna karşın Ahmed Şara liderliğindeki geçici hükûmetin sergilediği ivedi ve itidalli yaklaşım, mezhepsel temelli şiddetin yayılmasını engellemiş ve toplumsal gerilimi yatıştırmıştır. İsyanın bastırılmasının ardından Ahmed Şara, yaşanan olaylara ilişkin bağımsız bir soruşturma komisyonu kurulacağını açıklamış, sivilleri hedef alan tüm faillerin yargı önüne çıkarılacağı yönünde kamuoyuna güvence vermiştir.⁸⁴ Ayrıca Alevilerin siyasi ve ekonomik sorunları ile güvenlik kaygılarını araştırmak üzere bir komisyon daha kurulmuştur.

Her ne kadar eski rejime bağlı silahlı unsurlar zaman zaman saldırı girişimlerinde bulunsalar da nisan ayından itibaren bu tür eylemlerin yoğunluğunda belirgin bir azalma gözlemlenmiştir. Mayıs ayının başından temmuz ayının sonuna kadar olan dönemde ise eski rejim kaynaklı yalnızca tek bir saldırı kayıtlara geçmiştir.⁸⁵ Şam yönetimine bağlı silahlı güçlerin eski rejim unsurlarına karşı yürüttüğü sistematik ve kararlı mücadele, hükûmet karşıtı direnişin sona erme noktasına gelmesinde belirleyici bir rol oynamıştır. Bunun yanı sıra yeni yönetimin Alevi toplumunun kanaat önderleriyle doğrudan diyalog kurması ve Alevi nüfusun yoğun olduğu bölgelerde uygulamaya konan silahsızlanma süreci, bu olumlu tablonun oluşmasına önemli katkı sağlamıştır. Ayrıca geçici hükûmette Alevi kökenli bakanların da yer alması Alevi toplumunun Şam'daki siyasi temsilini mümkün hâle getirmiştir. Dolayısıyla Şam tarafından atılan siyasi adımlar ve alınan askerî önlemler, kıyı bölgelerinde eski rejim kaynaklı güvenlik sorunlarının asgarî düzeye indirilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Ancak tüm bu gelişmelere

82 Aaron Y. Zelin, "Syria's Transitional Honeymoon Is Over After Massacres and Disinformation", *The Washington Institute*, 10 Mart 2025.

83 Charles R. Lister, "Rocket attack triggers Israeli retaliation in Syria & fears of self-fulfilling prophecies", *Syria Weekly*, 4 Haziran 2025.

84 "Şara Lazkiye'deki olaylar için bağımsız soruşturma komitesi kurulduğunu açıkladı", *Rudaw*, 9 Mart 2025.

85 Charles R. Lister, "Weekly Data Update (July 15-22, 2025)", *Syria Weekly*, 24 Temmuz 2025.

rağmen Suriye'de mezhep temelli sorunlar devam etmektedir. Zira Baas rejiminin uygulamalarıyla başlayan ve iç savaşla derinleşen mezhepsel gerilimi kısa sürede ortadan kaldırmak mümkün değildir. Ülkedeki farklı toplumsal kesimler arasında güvenin yeniden inşası, zaman ve kararlılıkla yürütülecek uzun soluklu bir süreci gerektirmektedir.

4.2. Şam ile SDG/YPG Arasında Tirmanan Gerilim

Esed sonrası dönemde Suriye'nin siyasi birliği ve toprak bütünlüğü önündeki en büyük iç politik engel kuşkusuz terör örgütü PKK'nın Suriye kolu olan SDG/YPG'nin ülkenin kuzeydoğusunda sürdürdüğü fiili kontrol ve işgaldir. Hâlihazırda SDG, Fırat Nehri'nin doğusundaki Suriye topraklarını denetimi altında tutmakta, ülkenin başlıca petrol, doğal gaz, su ve tahıl kaynaklarını kontrol etmektedir. ABD'nin desteğiyle bölgede fiili bir özerk yapı inşa eden örgüt, sayısı 70 bini bulduğu tahmin edilen ve ağır silahlarla donatılmış silahlı bir yapılanmayı da bünyesinde barındırmaktadır. Dolayısıyla SDG'nin ülkenin kuzeydoğusundaki varlığı yalnızca Suriye'nin siyasi ve ekonomik istikrarını değil Şam'ın güvenliğini de tehdit etmektedir. Bu nedenle SDG meselesinin çözümü, yeni Şam yönetiminin öncelikli gündem maddelerinden birini oluş-

turmaktadır. Devrim sonrasında ulusal ve uluslararası meşruiyetini pekiştirmeye çalışan Şam, bu sorunu çözme noktasında şimdiye dek askerî yöntemlerden ziyade siyasi araçlara başvurmayı tercih etmiştir. Hâlihazırda Türkiye ve ABD gibi bölgesel ve uluslararası aktörlerin aktif şekilde dâhil olduğu çok taraflı bir müzakere süreci devam etmektedir. Bu müzakerelerin seyri SDG'nin güdümündeki sözde özerk yönetimin siyasi geleceğini tayin edecektir.

Esed rejiminin devrilmesi, Suriye'nin kuzeydoğusunu kontrol eden SDG üzerinde hem siyasi hem de askerî baskıların artmasına yol açmıştır. Devrim sonrası dönemde iktidara gelen yeni Şam yönetimi, SDG'nin silahlı varlığını ülkenin toprak bütünlüğüne yönelik ciddi bir tehdit olarak değerlendirmiş, örgüte silah bırakması ve üniter devlet yapısı içerisinde merkezî otoriteye entegre olması yönünde çağrıda bulunmuştur.⁸⁶ Bu süreçte Türkiye ise Fırat'ın doğusuna yönelik olası bir askerî harekâtın hazırlıklarını hızlandırarak SDG üzerindeki askerî baskıyı daha da artırmıştır.⁸⁷ Öte yandan Donald Trump liderliğindeki ABD yönetiminin Suriye'den çekilme yönünde verdiği sinyaller, SDG'nin uluslararası alandaki en önemli destek kaynağının zayıflamakta olduğuna işaret etmiştir. Sahadaki gelişmeleri ve Trump'ın çekilme ihtimalini değerlendiren ABD Merkez Kuvvetler Komutanlığı

Donald Trump liderliğindeki ABD yönetiminin Suriye'den çekilme yönünde verdiği sinyaller, SDG'nin uluslararası alandaki en önemli destek kaynağının zayıflamakta olduğuna işaret etmiştir.

86 "Syrian groups must disarm to take part in national dialogue", *Middle East Monitor*, 13 Şubat 2025.

87 "Türkiye threatens military action against Kurdish forces in Syria", *Al Jazeera*, 8 Ocak 2025.

(CENTCOM) ise SDG'yi Şam yönetimiyle uzlaşmaya zorlayarak taraflar arasında yürütülen müzakerelerde arabulucu bir rol üstlenmiştir.

Yukarıda bahsi geçen gelişmelerin bir sonucu olarak 10 Mart 2025 tarihinde Şam yönetimi ile SDG arasında bir mutabakata varılmış, SDG'nin kontrolündeki bölgelerin merkezi yönetime entegrasyonu konusunda uzlaşma sağlanmıştır.⁸⁸ Sekiz maddelik bu çerçeve anlaşma genel hatlarıyla Suriyeli Kürtlerin anayasal haklarının tanınması karşılığında ülkenin kuzeydoğusunun Şam yönetimine bağlanmasını öngörmektedir. Anlaşma kapsamında SDG'nin denetiminde bulunan sınır kapıları ve havaalanları ile petrol ve doğal gaz sahaları da dâhil olmak üzere tüm sivil ve askerî yapılar Suriye devletinin idari yapısına entegre edilecektir. Anlaşma maddelerinin uygulanması için Şam yönetimi ile SDG arasında her bir maddeye özgü ortak komitelerin kurulması öngörülmüş, bu komitelerin anlaşma hükümlerini 2025 yılı sonuna kadar hayata geçirmesi hedeflenmiştir. Her ne kadar SDG'nin kontrol ettiği bölgelerin siyasi statüsü ile örgütün Suriye ordusuna hangi koşullarda entegre edileceği konusundaki belirsizlikler devam etse de taraflar arasındaki anlaşmazlığın siyasal diyalog zeminine taşınmış olması Suriye'de barış ve istikrar adına olumlu bir gelişme olarak kayda geçmiştir. Bu mutabakatın ilk somut yansımaları ise Tışrin Barajı ile Karakozak Köprüsü çevresindeki silahlı çatışmaların sona ermesi ve Halep'in kuzeyinde SDG'nin denetimi altında bulunan Şeyh Maksud ile Eşrefiyye mahallelerindeki gerilimin diyalog yoluyla çözüme kavuşturulması olmuştur.⁸⁹ Ayrıca söz konusu anlaşmaya yönelik "temkinli iyimser" bir yaklaşım benimseyen Türkiye, Suriye'nin kuzeydoğusundaki askerî operasyonlarına geçici olarak ara vermiş ve SDG sorununa çözüm bulunabilmesi amacıyla Şam-SDG müzakerelerine bir şans tanımıştır.⁹⁰

Bununla birlikte anlaşma sonrasında şekillenen sürece bakıldığında, Şam ile SDG arasında kalıcı bir uzlaşma sağlanmasının oldukça güç olduğu anlaşılmaktadır. Zira tarafların Suriye'nin siyasi geleceğine dair yaklaşımları arasındaki derin görüş ayrılıkları devam etmekte ve bu farklılıkların aşılması yönünde kayda değer bir ilerleme sağlanamamaktadır. Örneğin, Şam ile SDG arasında imzalanan mutabakat metninin hükümlerinin uygulanmasını sağlamak amacıyla bazı başlıklarda komiteler oluşturulmuşsa da bu komiteler sorunların çözümünde önemli bir mesafe kat edememiştir. Bunun en önemli sebebi anlaşmazlıkların askerî değil siyasi yollarla çözüleceği yönünde oluşan genel kanaatin SDG üzerindeki baskıyı hafifletmiş olması ve örgüte zaman kazandırarak müzakere sürecinde daha geniş bir manevra alanı tanınmasıdır. Bu durumu kendi lehine kullanan SDG, iç savaş boyunca ABD'nin desteğiyle elde ettiği fiili özerklik ve askerî kapasiteyi korumak amacıyla siyasi süreci bilinçli biçimde ağırdan almaktadır.

Öte yandan SDG'nin attığı adımlar ve yaptığı açıklamalar taraflar arasındaki mevcut sorunları daha da derinleştirmektedir. SDG'nin sözde temsilcileri, Şam hükümeti tarafından ilan edilen geçici anayasa bildirgesini tanımamış, Kamışlı'da düzenlediği Kürt Ulusal Konferansı'nda ise merkezi hükümetten ademimerkeziyetçi bir yönetim modeli talep etmiştir.⁹¹ SDG militanları, kontrol altında tuttukları bölgelerde Şam yönetimine sempati duyan vatandaşları gözaltına almış ve özellikle bölgenin Arap nüfusu üzerindeki baskıyı artırmıştır.⁹² Örgütün bazı stratejik yerleşim birimlerinde tünel kazmaya devam ettiği ve belirli hassas noktalara ağır silah sevkiyatında bulunduğu da gözlemlenmiştir.⁹³ Dahası SDG'nin güdümündeki sözde özerk yönetim, imzalanan çerçeve anlaşmasının ruhuna aykırı biçimde, Kamışlı Havalimanı'nın işletilmesi ve

88 "Syria's interim president signs deal with Kurdish-led SDF to merge forces", *Reuters*, 11 Mart 2025.

89 Hélène Sallon, "In Aleppo, a testing ground for integration of Kurds into new Syria", *Le Monde*, 23 Nisan 2025.

90 Ragıp Soylu, "Turkey cautiously optimistic about Syria's deal with the Kurds", *Middle East Eye*, 11 Mart 2025.

91 "Syria's Kurds demand 'democratic decentralised' Syria", *France 24*, 26 Nisan 2025.

92 "PKK-linked SDF imposes curfew, detains civilians in eastern Syria", *Daily Sabah*, 26 Mayıs 2025

93 Samer al-Ahmed, "The Damascus-SDF agreement two months on: Fragile progress or delayed collapse?" *Middle East Institute*, 9 Mayıs 2025.

yönetimi için bir "genel idare" kurulduğunu ilan etmiştir.⁹⁴ Tüm bu gelişmeler SDG'nin Şam'ın siyasi otoritesini tanıma konusunda ciddi bir isteksizlik içinde olduğunu ve müzakerelerde taviz vermeye yanaşmadığını açık biçimde ortaya koymaktadır.

SDG'nin uzlaşmaz tutumunu sürdürmesine rağmen örgütün pazarlık gücünün giderek zayıfladığı görülmektedir. Bu gerilemede en belirleyici faktörlerden biri dış aktörlerin Suriye'ye yönelik izlediği politikalarıdır. Nitekim geçmişte olduğu gibi bugün de hem bölgesel hem de küresel güçlerin stratejik tercihleri Suriye'deki siyasi dengeleri şekillendirme kapasitesine sahiptir. Bu bağlamda özellikle Trump liderliğindeki ABD yönetiminin Suriye politikasında benimsediği yeni yaklaşım Şam ile SDG arasındaki güç dengesini ciddi anlamda etkilemiştir. ABD politikasındaki en keskin kırılma noktası ise 14 Mayıs'ta Suudi Arabistan'da gerçekleşen Trump-Şara görüşmesi olmuştur. Bu görüşmeye kadar yeni Suriye yönetimine mesafeli bir tutum sergileyen Washington, görüşmenin ardından Suriye politikasında köklü bir değişikliğe giderek Şam yönetimiyle yakın ilişkiler kurma yönünde açık bir irade ortaya koymuştur. Söz konusu dönüşüm, ABD'nin Suriye denklemine SDG'yi öncelikli muhatap olarak görme yaklaşımından uzaklaştığını ve bunun yerine Şam merkezli bir stratejiye yöneldiğini göstermektedir.

ABD'nin Ankara Büyükelçisi olarak atanan Thomas Barrack'ın eş zamanlı olarak Suriye Özel Temsilciliği görevini de üstlenmesi, Washington'un Suriye konusundaki önceliklerinin değiştiğinin en önemli göstergesi olmuştur. Trump'ın en güvendiği isimlerden biri olan Barrack'ın bu iki kritik pozisyona getirilmesi, ABD'nin Türkiye ve Suriye'ye atfettiği önemi açıkça ortaya koymaktadır. Aynı zamanda Ankara'nın Suriye'deki

siyasi ve askerî nüfuzunun Washington tarafından tanındığını göstermektedir. Bu gelişme, ABD'nin Suriye politikasının şekillenmesinde Türkiye'nin önceliklerinin dikkate alınacağına işaret etmekte dolayısıyla SDG açısından son derece olumsuz bir tabloyu beraberinde getirmektedir. Nitekim önümüzdeki dönemde ABD'nin SDG'ye yönelik yaklaşımını Ankara'nın kırmızı çizgileri doğrultusunda yeniden tanımlama ihtimali giderek güç kazanmaktadır. Barack'ın son dönemde yaptığı açıklamalar da bu değerlendirmeyi teyit eder niteliktedir. Örneğin; SDG'nin sözde temsilcileriyle gerçekleştirdiği görüşmenin ardından açıklama yapan Barrack, örgütün siyasi ve askerî olarak Şam'a entegre olması gerektiğini belirtmiş, Suriye bağlamında esas muhatabın Şam yönetimi olduğunu vurgulamıştır.⁹⁵ Barrack ayrıca Suriye'de özerklik ya da federasyon gibi modellerin uygulanabilir olmadığına dikkat çekmiş; "tek millet, tek halk, tek ordu, tek Suriye" ifadelerini kullanarak ABD'nin ülkede üniter bir yapı ve güçlü bir merkezî otoriteden yana olduğunu açık biçimde ortaya koymuştur.⁹⁶

Şam yönetimi ile SDG arasındaki müzakerelerde örgütün pazarlık gücünü zayıflatan bir diğer önemli etken, ABD'nin Suriye'deki askerî varlığını azaltmaya yönelik izlediği yeni politikadır. Nisan ayında basına yansıyan bilgilere göre ABD'nin Suriye'de konuşlu yaklaşık 2.000 askerinin sayısının önce 1.400'e, ardından da 500'e düşürülmesi planlanmaktadır.⁹⁷ Bu kapsamda Suriye'nin kuzeydoğusunda bulunan 8 ABD askerî üssünden yalnızca birinin muhafaza edileceği belirtilmiştir. Sahada gelişmelere bakıldığında bu politikanın süratli bir biçimde tatbik edildiği gözlemlenmiş, ABD birlikleri ilk etapta Suriye'nin Deyrizor ve Rakka vilayetlerinde bulunan askerî üsleri terk etmiştir. Bu gelişmeler bölgedeki siyasi ve askerî gücünü

94 "Qamishli airport dispute rekindles tensions between Kurds and Damascus", *The Arab Weekly*, 23 Haziran 2025.

95 "US envoy urges PKK/YPG to act quickly on integration to avoid issues with Türkiye, Syria", *Anadolu Agency*, 12 Temmuz 2025.

96 "ABD'li Büyükelçi Barrack: Tek millet, tek halk, tek ordu, tek Suriye", *Anadolu Ajansı*, 10 Temmuz 2025.

97 "US to scale down its military bases in Syria, envoy says", *Reuters*, 3 Haziran 2025.

Uluslararası meşruiyetini büyük ölçüde DEAŞ'la mücadeleye dayandıran SDG'nin bu en önemli siyasi kozunu kaybetmeye başlaması, örgütün geleceği açısından ciddi belirsizlikler doğurmaktadır.

büyük ölçüde ABD'nin varlığına dayandıran SDG açısından son derece olumsuz bir sürece işaret etmektedir. Nitekim Arap nüfusun ezici çoğunlukta olduğu bu bölgelerden ABD'nin çekilmesi, söz konusu vilayetlerin doğrudan Suriye merkezî yönetimine devredilmesi senaryosunu dahi gündeme getirmiştir. SDG'nin bölgedeki fiilî kontrolünü sürdürmesi hâlinde ise 2023 ve 2024 yıllarında yaşananlara benzer şekilde Arap aşiretlerinin SDG'ye karşı yeni bir ayaklanma başlatma ihtimali her zaman gündemde kalacaktır.

ABD yönetiminin terörle mücadele kapsamında Şam yönetimiyle iş birliğine yönelmesi, SDG'nin sahadaki manevra alanını daha da daraltmaktadır. Bu bağlamda Washington'un DEAŞ'a karşı mücadelede Şam ile istihbarat paylaşımı ve ortak operasyonlara başladığına dair bilgiler kamuoyuna yansımıştır.⁹⁸ Öte yandan Türkiye'nin girişimiyle başlatılan ve ABD öncülüğündeki "Uluslararası Koalisyon"a alternatif bir askerî yapı olarak değerlendirilen bölgesel iş birliği mekanizmasının giderek kurumsallaşması da SDG'nin önemini azaltmaktadır.⁹⁹ Buna ek olarak Suriye'nin kuzeydoğusunda bulunan DEAŞ kamp ve hapishanelerinin kontrolünün SDG'den alınarak merkezî yönetime devredilmesi gerektiği yönünde ABD kaynaklı açıklamalar öne çıkmaktadır. Uluslararası meşrui-

yetini büyük ölçüde DEAŞ'la mücadeleye dayandıran SDG'nin bu en önemli siyasi kozunu kaybetmeye başlaması, örgütün geleceği açısından ciddi belirsizlikler doğurmaktadır.

SDG, artan tüm bu baskılara rağmen Şam karşısındaki uzlaşmaz tutumunu sürdürmektedir. Örgüt hem askerî varlığını hem de özerk yönetim yapısını koruma konusunda ısrarcı davranmakta; merkezî hükûmetin egemenlik taleplerine karşı siyasi ve idarî özerkliğini muhafaza etmeye çalışmaktadır. Bu durum, taraflar arasında yapıcı bir diyalog zemini oluşmasını zorlaştırmakta ve ülkenin bütünlüğü açısından ciddi bir açmaz yaratmaktadır. SDG'nin bu katı pozisyonu, 9 Temmuz'da Şam'da Suriye yönetimi ile örgüt arasında, Amerikan ve Fransız bürokratların da katılımıyla gerçekleştirilen toplantıda açık biçimde ortaya çıkmıştır. Toplantı sonrasında basına yansıyan bilgiler, Şam'ın sunduğu çözüm önerilerine rağmen SDG'nin kendi taleplerinde ısrarcı olduğunu ve zayıflayan siyasi pozisyonuna rağmen herhangi bir taviz vermekten kaçındığını göstermektedir.¹⁰⁰ Oysa mart ayında imzalanan mutabakat metni, SDG'nin 2025 yılı sonuna kadar merkezî yönetime entegre olmasını öngörmekteydi. Ancak son görüşmede örgütün bu takvimin ertelenmesini talep ettiği anlaşılmıştır. Bu gelişmeler, Şam

98 Charles R. Lister, "ISIS is on the ropes in Syria. A successful transition in Damascus could deliver a knockout blow", *Middle East Institute*, 14 Nisan 2025.

99 "Türkiye, Syria, Jordan begin mission to combat terrorism in Syria", *Anadolu Agency*, 29 Nisan 2025.

100 Abby Sewell, "Syria's government and Kurds still at odds over merging forces after latest talks", *The Associated Press*, 10 Temmuz 2025.

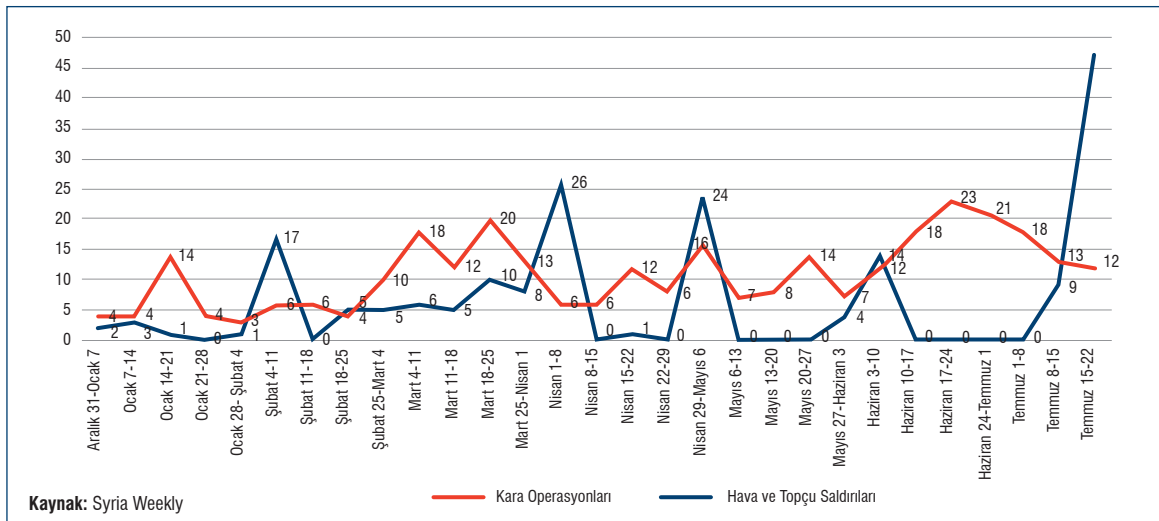
ile SDG arasındaki anlaşmazlıkların barışçıl yöntemlerle çözülebileceğine dair umutları önemli ölçüde azaltmıştır.

SDG, Şam yönetiminin Fırat'ın doğusuna yönelik kapsamlı bir askerî operasyon gerçekleştirme kapasitesine sahip olmadığı inancıyla müzakere masasındaki katı tutumunu sürdürmüş ve mevcut pozisyonundan geri adım atmaya yanaşmamıştır. Bu tavrın ardında yatan temel beklentilerden biri, Suriye içinde yeni bir yerel veya bölgesel krizin patlak vererek Şam'ın dikkatini başka alanlara yöneltmesi ve böylece SDG üzerindeki baskının hafiflemesidir. Nitekim örgütün bu beklentisini karşılayabilecek bir gelişme Suriye'nin güneyinde cereyan etmektedir. İsrail'in müdahalesiyle bazı ayrılıkçı Dürzi unsurların Şam'ın otoritesini tanımayı reddetmesi ve özerklik talep etmesi, SDG açısından da dikkatle izlenen bir gelişme olarak kayda geçmiştir. Zira Suriye'nin güneyindeki fiili durum ülkenin kuzeydoğusu için de bir emsal teşkil ederek SDG'nin geleceği açısından oldukça belirleyici olacaktır.

4.3. İsrail'in Suriye'ye Müdahalesi ve Dürziler

Esed sonrası dönemde Suriye devletinin egemenliği ve toprak bütünlüğüne yönelik en ciddi dış tehdit İsrail'den gelmiştir. Devrimin gerçekleştiği gün İsrail ordusu, işgal altında tuttuğu Golan Tepeleri ile Suriye arasında bulunan ve 1974 yılında imzalanan anlaşmaya göre silahsızlandırılmış tampon bölgeyi uluslararası hukuka aykırı biçimde işgal etmiş, kara birliklerini Şam'a yaklaşık 25 km mesafeye kadar ilerletmiştir.¹⁰¹ Aynı zamanda İsrail hava kuvvetleri, devrimin ilk gününden itibaren Suriye geneline yönelik kapsamlı hava saldırıları başlatmıştır. 8 Aralık'tan itibaren düzenlenen yaklaşık 1000 hava ve topçu saldırısıyla eski rejimin askerî altyapısı, hava savunma ve radar sistemleri ile silah ve mühimmat depoları sistematik biçimde hedef alınmıştır.¹⁰² Tüm bu saldırılara rağmen Suriye ordusu tarafından İsrail'e karşı herhangi bir misilleme ya da saldırı gerçekleştirilmemiştir.

Grafik 3. İsrail'in Suriye'de Yürüttüğü Askerî Operasyonlar (Ocak-Temmuz 2025)

101 "Israeli forces escalate attacks on Syria, destroy key military sites", *The New Arab*, 10 Aralık 2024.

102 Jennifer Holleis, "What are Israel's objectives in Syria?" *DW News*, 17 Temmuz 2025.

İsrail'in Suriye'nin güvenlik ve istikrarını hedef alan agresif hamleleri taraflar arasındaki gerilimi tırmandırmakta hem Suriye'nin geleceği hem de daha geniş anlamda Ortadoğu güvenliği açısından ciddi riskler oluşturmaktadır.

İran ve Hizbullah'a bağlı güçlerin büyük ölçüde Suriye'den çekilmesine rağmen İsrail'in hava saldırılarını sürdürmesi, Tel Aviv yönetiminin Suriye'de istikrarın sağlanmasını istemediğini açıkça ortaya koymaktadır. İsrail, Suriye'nin zayıf, parçalanmış ve merkezî otoriteden yoksun bir yapıda kalmasını arzulamakta ve bu doğrultuda, Şam'ın ülke genelinde egemenliğini yeniden tesis etme çabalarına doğrudan müdahalede bulunmaktadır. Nitekim İsrail, Suriye ordusunun güney bölgelere yeniden konuşulmasına karşı açık tehditlerde bulunmuş; bu bölgelere yönelen askerî birlikleri hava saldırılarıyla hedef almıştır.¹⁰³ Öte yandan İsraili yetkililerin Kürt ve Dürzi azınlıklara yönelik destek beyanları, merkezî otoritenin ülke genelindeki hâkimiyetini zayıflatmayı amaçlayan daha geniş bir stratejinin parçası olarak değerlendirilmektedir.¹⁰⁴ Tüm bu gelişmeler, İsrail'in yalnızca askerî değil, aynı zamanda siyasi düzlemde de Suriye yönetimini zayıflatma hedefi güttüğünü göstermektedir.

İsrail yalnızca Suriye'nin iç istikrarını değil aynı zamanda Türkiye'nin bölgede artan etkisini de sınırlandırmayı hedeflemektedir. Türkiye, Esed rejiminin devrilmesinin ardından Suriye'de en etkili dış aktör hâline gelmiş ve geçiş sürecindeki yeni yönetimin en

güçlü siyasi ve askerî destekçisi olmuştur. Ankara'nın Şam üzerindeki nüfuzunun giderek artması ise Tel Aviv yönetiminde ciddi bir rahatsızlık yaratmıştır. Öyle ki İsrail tarafı, Türkiye'nin Suriye'nin merkezindeki Humus vilayetinde askerî üs kurmasına açıkça karşı çıkmış ve bu girişimi ulusal güvenliği açısından bir "kırmızı çizgi" olarak tanımlamıştır.¹⁰⁵ Ayrıca Esed rejiminin devrilmesiyle İsrail ile Türkiye arasında dolaylı bir tampon işlevi gören yapı ortadan kalkmış; bu durum, iki ülke arasında doğrudan bir çatışma riskini gündeme getirmiştir. Tüm bu gelişmeler, Suriye sahasında Türkiye ile İsrail arasındaki jeopolitik rekabetin giderek derinleşeceğine işaret etmektedir. Her ne kadar Türkiye bugüne kadar İsrail'e karşı görece itidalli bir tutum benimsemiş olsa da özellikle İsrail'in Suriye'nin güneyinde artan askerî provokasyonları karşısında Ankara'nın tutumu da giderek sertleşmektedir. Nitekim Dışişleri Bakanı Hakan Fidan, Suriye'yi bölmeye yönelik her türlü girişimin Türkiye açısından bir ulusal güvenlik tehdidi teşkil ettiğini ve böyle bir durumda Ankara'nın müdahalede bulunacağını açıkça ifade etmiştir.¹⁰⁶ Dolayısıyla İsrail'in Suriye'nin güvenlik ve istikrarını hedef alan agresif hamleleri taraflar arasındaki gerilimi tırmandırmakta hem Suriye'nin geleceği hem de daha

103 "Israel won't allow Syria military forces south of Damascus: Netanyahu", *Al Jazeera*, 23 Şubat 2025.

104 Shay Gal, "Defending the Druze, Supporting the Kurds: Israel's Strategy in Syria", *The Times of Israel*, 17 Temmuz 2025.

105 "Israel warns Turkey that Palmyra base in Syria is red line", *The New Arab*, 11 Nisan 2025.

106 "Fidan'dan Suriye uyarısı: Bölmeye ve istikrarsızlaştırmaya çalışırsanız müdahale ederiz", *BBC Türkçe*, 22 Temmuz 2025.

geniş anlamda Ortadoğu güvenliği açısından ciddi riskler oluşturmaktadır.

İsrail'in Suriye politikasının merkezinde ise ülkenin güneyinde yer alan Süveyda vilayetindeki Dürzi topluluğu yer almaktadır. Suriye'nin dini azınlıklarından biri olan Dürzilerin korunmasını hem siyasî hem de askerî müdahaleleri meşrulaştırmak adına bir gerekçe olarak kullanan İsrail, bu topluluk içerisindeki siyasî bölünmüşlükten de faydalanmıştır. Her ne kadar Dürzilerin büyük bir kısmı yeni Şam yönetimine entegre olma eğiliminde olsa da Dürzilerin önde gelen ruhani liderlerinden Şeyh Hikmet el-Hicri'nin önderliğinde hareket eden bir grup Dürzi, İsrail'in desteğini arkasına alarak Süveyda sınırları içinde özerk bir yapı kurmayı hedeflemektedir. Bu ayrılıkçı çizgideki grubun askerî gücünü ise "Süveyda Askerî Meclisi" oluşturmaktadır. Suriye devriminin hemen ardından kurulan bu milis yapının lider kadrosu Esed rejimi döneminden kalan bazı askerlerden oluşurken¹⁰⁷ üyeleri içerisinde Suriye ile Ürdün arasında uyuşturucu kaçakçılığı yapan unsurların bulunduğu da bilinmektedir.¹⁰⁸ Tüm bu nedenlerle söz konusu askerî yapı ne Şam yönetimi ne de Dürzi toplumu tarafından meşru kabul edilmektedir. Buna karşın Şeyh Hikmet el-Hicri'nin liderliğindeki bu grubun İsrail'le eşgüdüm içinde hareket etmesi, Suriye'nin siyasi birliği ve toprak bütünlüğü açısından ciddi bir tehdit oluşturmaya devam etmektedir.

Suriye'deki farklı silahlı grupları Savunma Bakanlığı çatısı altında birleştirerek düzenli bir ordu kurmayı hedefleyen Şam yönetimi, bu kapsamda Dürzi grupların entegrasyonu için de kayda değer çabalar ortaya koymuştur. Fa-

kat bu doğrultuda önemli ilerlemeler sağlansa da entegrasyon süreci her seferinde Hikmet el-Hicri'nin engellemesiyle sekteye uğramıştır. Örneğin, Şam yönetimi ile SDG arasında 10 Mart'ta imzalanan entegrasyon mutabakatının hemen ardından hükûmet yanlısı Dürzi liderlerle de benzer bir anlaşmaya varılmıştır.¹⁰⁹ Bu anlaşmaya göre Dürzilerin önde gelen silahlı oluşumları arasında yer alan Rical el-Kerame ve Ahrar el-Cebel gibi grupların liderleri ile önemli Dürzi ruhani önderler, merkezî yönetimin otoritesini tanıyarak merkezden atanan vali ve emniyet müdürü aracılığıyla Şam'a entegre olmayı kabul etmiştir. Ancak Hikmet el-Hicri ve onun dolaylı liderliğindeki Süveyda Askerî Meclisi söz konusu anlaşmayı tanımamış; yeni hükûmeti "aşırılıkçı" olarak nitelendirerek İsrail'in desteğiyle Şam karşıtı bir pozisyon almıştır.¹¹⁰ Şam yönetimi ile Dürzi toplumu arasında benzer anlaşmalar defalarca imzalanmış ancak her seferinde Hicri bu mutabakatlara karşı çıkarak destekçilerini hükûmete karşı direnişe çağırmıştır. Bu süreçte, Dürzilerin yoğun olarak yaşadığı Şam'ın Sahnaya ve Ceramana mahallelerinde hükûmet güçleri ile Dürzi gruplar arasında çok sayıda çatışma yaşanmış, taraflar arasındaki gerginlik ciddi boyutlara ulaşmıştır. Dürzilerin sözde hamiliğini üstlenen ve Şam'ın güneyinde hükûmet güçlerinin askerî varlığını "kırmızı çizgi" olarak ilan eden İsrail ise bu çatışmalar sırasında gerçekleştirdiği hava saldırılarıyla gerilimi daha da tırmandırmıştır.

12 Temmuz'da Suriye'nin güneyinde Bedevi aşiretlerle Süveyda'da yaşayan Dürziler arasında patlak veren çatışmalar ise yeni Suriye hükûmetinin karşı karşıya kaldığı en ciddi sınavlardan birini teşkil etmiştir. Esed dönemine

107 Charles R. Lister (@Charles_Lister), "While other #Druze gunmen have been involved, the core resistance to gov't authority is Hikmat al-Hijri's "#Suwayda Military Council", which was established 24hrs after #Assad's fall & whose leadership contains 3 former #Assad regime generals. The SMC is #Israel's partner force.", X, 16 Temmuz 2025, 11:03.

108 Charles R. Lister (@Charles_Lister), "The #Suwayda Military Council is also assessed -- by regional intelligence -- to retain core control of #Syria's #Assad-era drugs trade (in #captagon, heroin, crystal meth & hashish). As it happens, #Jordan's military fought x2 drug smuggling raids from #Suwayda late on July 15", X, 16 Temmuz 2025, 11:05.

109 "Syrian Druze strike deal with Damascus to integrate into state institutions", *The Cradle*, 11 Mart 2025.

110 "Druze Spiritual Leader Hikmat al-Hijri Escalates Against Damascus, Labels Government Extremist", *The Syrian Observer*, 14 Mart 2025.

uzanan tarihsel anlaşmazlıkların yeniden silahlı şiddete dönüşmesiyle birlikte taraflar karşılıklı saldırılarda bulunmuş ve bölgede güvenlik ortamı ciddi şekilde zedelenmiştir.¹¹¹ Söz konusu krizi Süveyda'da merkezî otoriteyi yeniden tesis etmek için bir fırsat olarak değerlendiren Şam yönetimi ise bölgede güvenliği sağlamak amacıyla şehir merkezine askerî birlikler sevk etmiştir. Ancak hükümet güçleri şehrin girişinde Dürzi gruplar tarafından pusuya düşürülmüş, 20'ye yakın Suriye askerî infaz edilmiştir.¹¹² Güneyde Suriye hükümetinin otorite kurmasını istemeyen İsrail ise "Dürzileri koruma" bahanesiyle hükümet güçlerine yönelik yoğun hava saldırıları düzenlemiştir. Bu saldırılarda Süveyda ve çevresindeki ordu konvoyları ile Dera'daki askerî mevziler hedef alınmış ayrıca başkent Şam'daki Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nın çevresi ile Savunma Bakanlığı binası da bombalanarak Suriye yönetimine açık bir mesaj verilmiştir. Söz konusu saldırılarda Suriye güçleri ağır kayıplar vermiştir.

Taraflar arasında gerilimin tırmanması üzerine ABD arabuluculuğunda bir ateşkes ilan edilmiş ve hükümet güçlerinin Süveyda'daki güvenliği yerel aktörlere devretmesi konusunda mutabakata varılmıştır. Ancak bu süreçte, Hicri'ye bağlı Süveyda Askerî Meclisi şehirde fiilî kontrolü ele geçirerek bölgede yaşayan Bedevi topluluklara karşı intikam maksatlı katliamlara girişmiştir.¹¹³ Bu durum, Suriye'deki Arap aşiretlerin tepkisine yol açmış ve aşiretler tarafından Süveyda'ya yönelik bir karşı saldırı başlatılmıştır. Aşiret güçlerinin şehri kuşatmasının ardından ikinci bir ateşkes ilan edilmiş ve bu kez Süveyda'nın kontrolünün nihai olarak merkezî hükümete devredilmesi konusunda anlaşmaya varılmıştır. Ancak Süveyda Askerî Meclisi'nin hükümet güçlerinin şehre girişine izin vermemesi, bölgedeki krizin çözümsüz bir şekilde sürmesine yol açmıştır.

Süveyda'daki gerilimin temelinde kuşkusuz İsrail'in uluslararası hukuku hiçe sayan işgalci ve müdahaleci politikaları yatmaktadır. Esed rejiminin devrilmesinin ardından İsrail'in Suriye'nin güneyine yönelik artan askerî müdahaleleri ve bu doğrultuda izlediği strateji, ayrılıkçı eğilimlere sahip Dürzi grupları cesaretlendirmiş; bu gruplar merkezî yönetime karşı daha sert ve meydan okuyan bir tutum benimsemiştir. Süveyda'da İsrail bayrağı açan bu Dürzilerin ve bunlara önderlik eden Şeyh Hicri'nin İsrail ile iş birliği yaptığına hiç şüphe yoktur. Zira Hicri'nin ilan edilen ateşkesleri hiçe sayan açıklamalarının ardından İsrail'in Dürzi gruplarla koordineli bir biçimde hava saldırılarına başlaması tesadüf değildir. Bölgesel aktörlerin istikrar çağrılarına ve Trump yönetiminin Şam merkezli bir Suriye vizyonuna rağmen Tel Aviv'in ayrılıkçı unsurları desteklemeye devam eden bu müdahaleci yaklaşımı, Suriye'nin siyasi birliği ve gelecekteki istikrarı açısından ciddi bir tehdit teşkil etmektedir. Nitekim İsrail'in bu saldırgan politikaları, binlerce kişinin yaşamını yitirdiği yeni bir çatışma sürecini tetiklemiş; Dürzi toplumu ile Suriye'nin geri kalan kesimleri arasında derin bir güvensizlik ve husumetin oluşmasına neden olmuştur. İsrail'in bu saldırgan tutumunun devamı, Suriye'de hem siyasi normalleşme sürecini hem de toplumsal barış umutlarını tehdit etmeye devam edecektir.

Son olarak Şam ile Dürziler arasında yaşanan siyasi ve askerî gerilim yalnızca Süveyda'nın değil aynı zamanda Suriye'nin kuzeydoğusunun geleceğini de şekillendirecek niteliktedir. Zira ayrılıkçı Dürzi grupların sahada yarattığı fiilî durum, Şam yönetimiyle benzer bir gerilim hatında bulunan SDG'nin müzakere pozisyonunu doğrudan etkilemekte ve Fırat'ın doğusundaki toprakların siyasi statüsü açısından emsal teşkil etmektedir. Süveyda'da Dürzi unsurların Şam'a

111 Muhammed Sio, "Roots of rivalry: History of Bedouin-Druze clashes in Syria's Suwayda", *Anadolu Agency*, 23 Temmuz 2025.

112 "Syria announces ceasefire in Druze city of Suwayda after deadly clashes", *Al Jazeera*, 15 Temmuz 2025.

113 "Bedouins Evacuated from Syria's Suwayda Describe Massacres", *Democracy Now*, 23 Temmuz 2025.

karşı kalıcı bir kazanım elde etmesi durumunda, SDG'nin de kendi siyasi ve idari taleplerinden geri adım atmaması muhtemel görünmektedir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde Suriye'de üniter devlet yapısı çerçevesinde kalıcı bir istikrar ve güvenliğin tesisi her şeyden önce merkezî hükûmetin Süveyda'da devlet otoritesini yeniden tesis etmesine bağlıdır.

4.4. Sonuç

Aralık 2024'te Esed rejiminin muhalif güçler tarafından devrilmesiyle başlayan geçiş süreci, Suriye açısından yalnızca siyasi bir dönüm noktası değil aynı zamanda halkın on yılı aşkın süredir maruz kaldığı savaş, yıkım ve otoriter yönetim sonrasında yeniden umut yeşerttiği bir başlangıcı simgelemektedir. Bu tarihi kırılma anı, Suriye toplumuna adalet ve özgürlük idealleri doğrultusunda yeni bir düzen inşa etme imkânı sunarken aynı zamanda mezhepçilik, yolsuzluk ve baskıya dayalı eski sistemin sona erdiği bir dönemin kapılarını aralamıştır. Ne var ki bu tarihsel fırsat, aynı anda ülkenin siyasi birliğini tehdit eden risklerle çevrilidir. Bu raporda ele alınan üç temel gelişme – devrik rejim yanlılarının kıyı bölgesinde başlattığı isyan, geçici hükûmet ile SDG arasında derinleşen gerilim ve İsrail'in güneydeki Dürzi nüfus üzerinden yürüttüğü müdahaleci politikalar – Suriye'nin toprak bütünlüğü ve ulusal birliği açısından en ciddi meydan okumaları temsil etmektedir. Her biri farklı aktörler tarafından yönetilen-

dirilse de bu dinamiklerin ortaklaştığı temel nokta açıktır: Merkezî otoritenin zayıflığı, etnik ve mezhepsel topluluklar arasındaki karşılıklı güvensizlik ve dış müdahalelere açık kırılmalı bir yapı. Kıyı bölgesindeki kalkışma yalnızca geçmiş rejim yapılarının tasfiyesi meselesi değil aynı zamanda mezhepsel aidiyetler ve dış bağlantılar üzerinden şekillenen daha derin bir ayrışmanın göstergesidir. Şam ile SDG arasında tırmanan çatışma ise merkezkaç kuvvetler karşısında merkezî otoritenin hâlen yeterince güçlü olmadığını göstermektedir. Öte yandan İsrail'in Süveyda merkezli müdahalesi, dış güçlerin Suriye iç siyasetini kendi çıkarlarına göre şekillendirme potansiyelini ve bunun istikrarsızlaştırıcı sonuçlarını gözler önüne sermektedir.

Ortaya çıkan bu tablo, geçici hükûmetin karşı karşıya olduğu tehditlerin yalnızca güvenlik odaklı değil aynı zamanda siyasal meşruiyet, toplumsal kapsayıcılık ve bölgesel rekabet bağlamlarında da derinleştiğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle geçici yönetimin temel önceliği sadece askerî güvenliği sağlamak değil aynı zamanda etnik ve mezhepsel toplulukları dışlamayan, kapsayıcı ve temsili bir ulusal uzlaşma zemini inşa etmek olmalıdır. Aynı şekilde dış müdahalelere karşı ulusal egemenliği tahkim edecek çok boyutlu ve dengeli diplomatik açılımların sürdürülmesi de yamsalsal önem taşımaktadır. İsrail'in uluslararası hukuku ihlal eden

Şam ile Dürziler arasında yaşanan siyasi ve askerî gerilim yalnızca Süveyda'nın değil aynı zamanda Suriye'nin kuzeydoğusunun geleceğini de şekillendirecek niteliktedir.

müdahalelerine ancak Türkiye, ABD, Avrupa Birliği ve Körfez ülkeleri gibi Suriye'nin istikrarını önceleyen aktörlerin desteğiyle etkin bir karşılık verilebilir. Son olarak geçiş döneminde karşılaşılan tüm bu meydan okumalar bir ölçüde kaçınılmazdır. Zira gerek yeni yönetim

gerekse Suriye halkı, yaklaşık on dört yıl süren yıkıcı bir iç savaşın ve despotik bir yönetimin ağır mirasını taşımaktadır. Bu nedenle Suriye'de siyasal istikrarın sağlanması ve ulusal birliğin yeniden inşası zamanla, sabırla ve kararlılıkla yürütülmesi gereken uzun soluklu bir süreçtir.

III

SURİYE EKONOMİSİNİN
YENİDEN İNŞASI

5. SURIYE EKONOMİSİNİN TOPARLANMA SÜRECİ

Aralık 2024'te Esed rejimini deviren muhalif gruplar, 14 yıl süren yıkıcı iç savaşın ardından Suriye ekonomisini neredeyse tamamen harap bir durumda devralmıştır. Savaşın yol açtığı geniş çaplı fiziksel yıkım ve yıllar boyunca uygulanan katı uluslararası yaptırımlar, ülkenin ekonomik altyapısını ve kurumsal kapasitesini derinden aşındırmıştır. Mevcut ekonomik göstergeler Suriye ekonomisinin işlevselliğini büyük ölçüde yitirdiğini ve ekonomik faaliyetlerin ancak sınırlı düzeyde sürdürülebildiğini ortaya koymaktadır. Bu ağır tablo karşısında Aralık 2024'te iktidara gelen yeni Suriye yönetimi, çökmüş bir ekonomiyi yeniden ayağa kaldırma gibi oldukça zorlu bir misyonla karşı karşıya kalmıştır. Ancak karşılaşılan tüm bu büyük zorluklara rağmen uluslararası yaptırımların kaldırılması, bölgesel ve küresel aktörlerle başlatılan diplomatik açılımlar ile uluslararası düzeyde verilen destek taahhütleri, ülkenin yeniden inşası ve ekonomik istikrarının sağlanması açısından umut verici bir zemin oluşturmaktadır. Bu bölümde Esed rejiminin devrilmesinin hemen ardından Suriye'deki ekonomik tablonun genel görünümü ve ekonomik toparlanmanın önündeki başlıca engeller ele alınacak; uluslararası yaptırımlarda

meydana gelen değişiklikler ve ülke ekonomisinin yeniden inşa ve iyileşme potansiyeli kapsamlı bir şekilde analiz edilecektir.

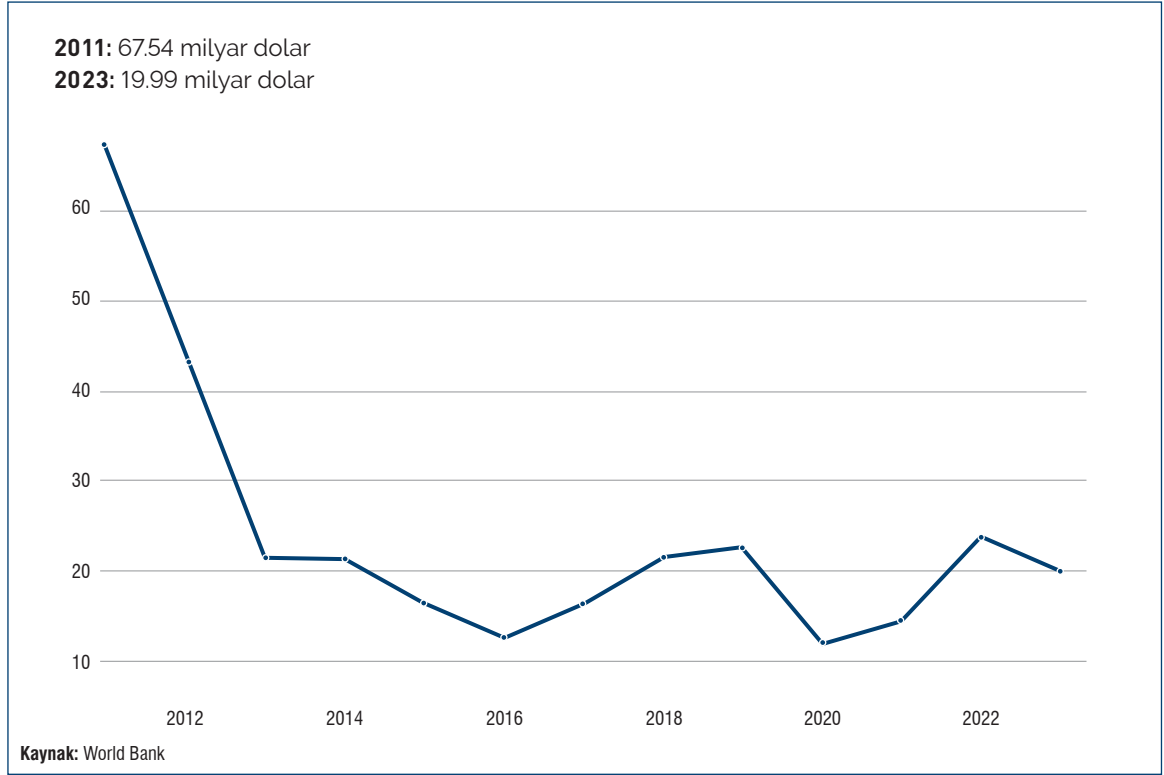
5.1. Rejimin Ardında Bıraktığı Ekonomik Miras

2024 yılı sonunda Esed rejiminin devrilmesiyle birlikte Suriye ekonomisi modern tarihinin en derin çöküşlerinden birini yaşamaktaydı. 2011 öncesinde yaklaşık 60 milyar dolar düzeyinde seyreden Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH), savaşın yarattığı büyük yıkım ve uluslararası ekonomik izolasyonun etkisiyle 2023 itibarıyla 20 milyar dolar seviyesine kadar gerilemiştir.¹¹⁴ Bu dramatik küçülme, Suriye'yi ekonomik olarak nüfusça kendisinden çok daha küçük ülkelerin seviyesine indirmiştir. İç savaşın sebep olduğu ekonomik çöküşle birlikte enflasyon kontrolden çıkmış, yerel para birimi olan Suriye lirası ciddi oranda değer kaybetmiştir. Savaşın başladığı dönemde 1 ABD doları yaklaşık 47 Suriye lirasına denk gelirken 2024 sonunda kara borsa kurlarında bu rakam 22.000 lira seviyesine ulaşmıştır.¹¹⁵

114 Karin Strohecker ve Libby George, "Syria's economy: The devastating impact of war and sanctions", *Reuters*, 6 Ocak 2025.

115 Andrew Waller, "Syria: Falling food prices ease pressure as lira recovers on markets", *Middle East Eye*, 8 Ocak 2025.

Grafik 4. Suriye'nin Gayri Safi Yurt İçi Hasılası (2011-2023)

Uzun yıllar süren savaş, Suriye devletinin gelir kaynaklarını ve mali kapasitesini de ciddi şekilde aşındırmıştır. Vergi tabanı önemli ölçüde daralmış; 2011 yılında GSYİH'nin yüzde 11'ine denk gelen vergi gelirleri 2021 itibarıyla yüzde 5 seviyesine gerilemiştir.¹¹⁶ Bu dramatik düşüşün başlıca nedenleri, savaşın ve ağır uluslararası yaptırımların etkisiyle ekonomik faaliyetlerin büyük ölçüde kayıt dışına kayması ve devlet kurumlarının işlevsiz hâle gelmesidir. Suriye Merkez Bankasının döviz rezervleri de neredeyse tükenme noktasına gelmiştir. Uluslararası Para Fonu (IMF) verilerine göre 2010 yılında 18 milyar dolar seviyesinde olan döviz rezervi, 2024 sonu itibarıyla yalnızca yaklaşık 200 milyon dolar seviyesine inmiştir.¹¹⁷ Öte yandan Batılı ülkeler savaş süresince Suriye devletine ait yüz milyonlarca dolarlık varlığı dondurmıştır. Esed yönetiminden miras kalan kamu borcunun durumu ise hâlen belirsizliğini korumaktadır. Resmî verilere göre büyük ölçüde ikili kredilere dayanan dış borç 20 ila 23 milyar dolar civarındadır. Ancak İran ve Rusya'nın savaş boyunca Esed rejimine sağladığı mali ve lojistik "destekler" de hesaba katıldığında bu borcun gerçek boyutunun 30 ila 50 milyar dolar daha fazla olabileceği düşünülmektedir.

Savaş öncesi Suriye, tarım ve enerji üretimiyle kendi kendine yetebilen bir ekonomiydi. 2011'e dek buğday, fosfat ve petrol ihracatı, küçük ölçekli sanayi ve turizm gelirleri ekonomiyi destekliyordu. Ancak iç savaş bunların neredeyse tamamını yok etmiştir. Ülkenin üretim altyapısı büyük hasar almış, fabrika ve işletmeler kapanmış, işsizlik patlama yapmıştır. Kayıtlı işsizlik oranı resmî

116 Alex Kozul-Wright, "Rebuilding Syria's economy: Can stability return after war?", *Al Jazeera*, 8 Ocak 2025.

117 "Syria's caretaker PM Bashir: Syria has very low foreign currency reserves", *Reuters*, 17 Aralık 2024.

rakamlarda yüzde 15 dolaylarında görünse de gerçek işsizliğin yüzde 50'leri aştığı tahmin edilmektedir. Zira milyonlarca kişi iş bulamadığı için ya ülkeyi terk etmiş ya da kayıt dışı işlere yönelmiştir.

Altyapıdaki ağır tahribat da ekonomiyi işleyemez hâle getiren temel etkenlerden biri olmuştur. Uzun yıllar boyunca süren bombardımanlar ve çatışmalar sonucunda yollar, enerji santralleri, su şebekeleri, hastaneler ve okullar kullanılamaz duruma gelmiştir. Tahminlere göre 2011'den bu yana süren savaş, ülke altyapısında %70'e varan oranlarda yıkıma yol açmıştır.¹¹⁸ Yani altyapının yaklaşık üçte ikisi ya tamamen tahrip olmuş ya da işlevsiz durumdadır. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) verileri, ekonomik faaliyetlerin omurgasını oluşturan enerji ve ulaştırma altyapısının yeniden inşasının on yıllar alacağını belirtmektedir.

Bu fiziksel yıkımla birlikte yetişmiş insan kaynağında da büyük kayıp yaşanmıştır. Ülke içerisindeki beyin göçü ve eğitim sistemindeki aksamalar nedeniyle vasıflı iş gücü açığı ortaya çıkmıştır. Savaş sırasında en az 500 bin insan hayatını kaybetmiş, yaklaşık 6 milyon Suriyeli ülkesini terk ederek mülteci konumuna düşmüştür. Ülke içinde kalan 17-18 milyon civarındaki nüfusun ise yüzde 90'ı insani yardıma muhtaç hâle gelmiştir.¹¹⁹ Gıda güvenliği de ciddi bir sorun olarak belirmektedir. Tarım sektöründeki çöküş ve kuraklık, buğday üretimini savaş öncesi yıllık 4 milyon tondan 2022 itibarıyla 1 milyon tonun altına düşürmüştür. Tarımla uğraşan nüfusun azalması ile tohumluk ve gübreye erişimde yaşanan sorunlar nedeniyle 2021 ve 2022 yıllarında tarımsal üretim tarihi olarak düşük seviyelere gerilemiştir.¹²⁰ Sonuç olarak halkın büyük kısmı temel gıda maddelerini bile karneyle veya yüksek fiyatlarla temin

edebilmektedir. Yetersiz beslenme ve hayat pahalılığı ülkede gündelik yaşamın bir gerçeği hâline gelmiştir. Tüm bu göstergeler, devrim sonrası Suriye ekonomisinin içinde bulunduğu derin kriz ve olumsuz durumu net bir biçimde ortaya koymaktadır.

5.2. Ekonomik Toparlanmanın Önündeki Başlıca Engeller

Suriye'de çatışmalar 2025 yılının başından itibaren büyük ölçüde sona ermiş görünse de ekonomik toparlanmanın önünde ciddi engeller bulunmaktadır. Bunların başında ülkede kalıcı güvenliğin sağlanmasına yönelik belirsizlikler gelmektedir. Her ne kadar merkezî yönetim değişmiş ve iç savaş resmen sona ermiş olsa da Suriye hâlen dış müdahalelere açık, yerel düzeyde ise güvenlik riskleriyle kuşatılmış durumdadır. Özellikle İsrail'in askerî operasyonları bu kırılğan güvenlik ortamını derinleştirmektedir. Esed rejiminin devrilmesinden sonra İsrail, Suriye'nin çeşitli bölgelerine yönelik saldırılarını artırmış, ulusal güvenliğini bahane ederek Suriye'ye yoğun hava ve kara operasyonları düzenlemiştir. İsrail'in özellikle ülkenin güneyinde neden olduğu istikrarsızlık, yeni yönetimin egemenlik alanlarında dahi ciddi güvenlik açıklarına yol açmaktadır.

Buna ek olarak Suriye'nin kuzeydoğusunda bulunan SDG kontrolündeki bölgelerle ilgili gerilimler de hâlâ devam etmektedir. Her ne kadar SDG'nin Şam yönetimiyle entegrasyonu konusunda ilkesel bir uzlaşmaya varılmış olsa da müzakere süreci oldukça yavaş ilerlemekte ve taraflar arasındaki anlaşmazlıkların çatışmaya evrilme ihtimali bulunmaktadır.¹²¹ Ayrıca DEAŞ gibi radikal unsurların uyuyan hücreler aracılığıyla oluşturduğu potansiyel tehdit de tamamen ortadan kalkmış değildir. Tüm bu

118 Rabia Ali, "Stars appear aligned: Experts see Syria on road to economic revival", *Anadolu Agency*, 27 Mayıs 2025.

119 Gavin Blackburn, "Syria's post-war economy will require 'substantial' international support, IMF says", *Euronews*, 10 Haziran 2025.

120 "Wheat Crop at a Historic Low", *The Syria Report*, 26 Haziran 2025.

121 Charles R. Lister, "Fading hopes that the SDF will agree to Syrian integration", *Al Majalla*, 11 Temmuz 2025.

Toplumda güven ortamı yeniden tesis edilemez ve farklı kimlik grupları arasındaki çatışma riski sürerse, planlanan yatırımlar ve kalkınma projeleri ciddi şekilde aksayacaktır.

unsurlar, ülkedeki güvenlik ortamının hâlen kırılğan ve istikrarsız olduğunu göstermektedir. Bu koşullar altında kapsamlı ve sürdürülebilir bir ekonomik toparlanmanın sağlanması son derece güçtür. Zira ekonomik istikrarın sağlanması için öncelikli koşul güvenlik ortamının kalıcı biçimde iyileştirilmesidir.

Esed rejimi döneminde uygulanan baskıcı ve ayrımcı politikalar, Suriye toplumunda derin fay hatlarının oluşmasına neden olmuştur. Etnik ve mezhepsel kimlikler üzerinden yürütülen ayrımcı yönetim anlayışı toplumun farklı kesimlerini birbirine düşman hâle getirmiş; savaş yılları boyunca taraflar arasında yoğun bir intikam duygusu birikmiştir. Yeni yönetimin ise bu konuda daha uzlaşmacı bir yaklaşım benimsediği, rövanşist politikalardan kaçınarak önceliği kurum inşasına verdiği gözlemlenmektedir. Ancak bu çaba, toplumsal barışın kalıcı şekilde sağlanmasıyla tamamlanmadan ekonomik kalkınma için gereken istikrar ortamının inşa edilmesi mümkün değildir. Toplumda güven ortamı yeniden tesis edilemez ve farklı kimlik grupları arasındaki çatışma riski sürerse, planlanan yatırımlar ve kalkınma projeleri ciddi şekilde aksayacaktır. Bu nedenle ulusal uzlaşma çabaları, ekonomik toparlanmanın ayrılmaz ve vazgeçilmez bir parçasıdır.

Savaş ve yaptırımlar, Suriye devlet kurumlarını neredeyse işlevsiz hâle getirerek içlerini boşaltmıştır.

On dört yıl boyunca süren çatışma ve kriz ortamı, bakanlıklardan yerel yönetimlere kadar kamu yönetiminin tüm kademelerinde ciddi bir kapasite aşınmasına yol açmıştır. Zaten Esed rejiminin otoriter yapısı altında yolsuzluk, kayırmacılık ve verimsizlikle bilinen bu kurumlar, savaş sürecinde tamamen çökmüş ya da etkisizleşmiştir. Uluslararası yaptırımların kamu kurumları üzerindeki dolaylı etkileri de son derece yıkıcı olmuştur. Eğitimden sağlığa, altyapıdan mali sisteme kadar birçok alanda hizmet sunumu aksarken devletin temel idari kapasitesi de zayıflamıştır. Yeni Suriye hükümeti her ne kadar bakanlıkları yeniden yapılandırma, vergi sistemini reforme etme ve kamu idaresinde şeffaflık sağlama yönünde taahhütlerde bulunsa da savaş koşullarında yıllarca yıpranmış bir bürokrasinin kısa sürede yeniden işler hâle getirilmesi son derece zorlu bir görev olacaktır.

Öte yandan ülkenin yönetimini devralan kadroların sınırlı idari deneyimi de göz ardı edilmemelidir. Rejimi deviren muhalif gruplar ve onların teknokratik kadroları Suriye'nin İdlib vilayetini yönetmiş olsalar da ilk kez ulusal düzeyde ekonomik karar alma sorumluluğunu üstlenmişlerdir. Bu nedenle bu kadroların iyi yönetim, maliye politikaları ve kurumsal kapasite geliştirme gibi konularda dış danışmanlık ve teknik desteğe ihtiyaçları bulunmaktadır. Aksi takdirde ekonominin seyrini belirleyecek kararların etkinliği sınırlı kalabilir.

Savaş boyunca ülkeden büyük ölçüde sermaye çıkışı yaşanmıştır. Varlıklı Suriyeliler yatırımlarını yurt dışına taşımış, ülkedeki sermaye birikimi durma noktasına gelmiş ve yabancı yatırım girişi yıllardır sifıra yakın düzeyde seyretmiştir. Bankacılık sektörü ise uygulanan uluslararası yaptırımlar nedeniyle küresel finans sisteminden kopmuş; bu durum özel sektörün finansman kaynaklarına erişimini neredeyse tamamen tıkamıştır. Yeni dönemde hem özel sektörü canlandırmak hem de kamu hizmetlerini sürdürebilmek için gerekli yatırımların finansmanı ciddi bir zorluk olarak öne çıkacaktır. Bu çerçevede, ülke genelinde likidite sıkıntısı yaşanması kuvvetle muhtemeldir.

Nitelikli insan gücü eksikliği de ekonomik toparlanmanın önündeki önemli engellerden biridir.¹²² Yüz binlerce eğitimli Suriyeli ya savaşta hayatını kaybetmiş ya da ülkeyi terk etmiştir. Ülke içinde kalan nesil ise savaş koşulları altında yeterli eğitim ve mesleki tecrübe edinme imkânı bulamamıştır. Özellikle inşaat ve mühendislik gibi yeniden inşa açısından kritik sektörlerde ihtiyaç duyulan uzman kadroların büyük bir kısmı hâlihazırda Avrupa, Türkiye veya Körfez ülkelerinde yaşamaktadır. Bu insan kaynağının ülkeye dönüşü ve yeniden sisteme entegre edilmesi zaman alacaktır. Nitelikli iş gücünün yetersizliği hem yeniden imar projelerinde hem de sanayi üretiminin başlatılmasında gecikmelere yol açabilir. Özetle Suriye'yi toparlanma yolunda güvenlikten yönetişime, toplumsal uzlaşından dış politikaya kadar geniş bir yelpazede ciddi zorluklar beklemektedir. Bu engellerin aşılması yalnızca dış kaynak sağlanmasıyla değil aynı zamanda güçlü bir siyasi kararlılık, reform iradesi ve toplumsal sorumluluk bilinciyle mümkün olacaktır.

5.3. Yaptırımların Kaldırılmasının Ekonomik Etkileri

Suriye ekonomisini savaş kadar ağır biçimde boğan bir diğer temel unsur, 2011'den itibaren devreye giren kapsamlı uluslararası yaptırımlar olmuştur. Esed rejiminin savaş suçları, insan hakları ihlalleri ve otoriter yönetim pratikleri nedeniyle ABD, Avrupa Birliği (AB) ve birçok ülke, Suriye'ye yönelik geniş çaplı ekonomik yaptırımlar uygulamaya başlamıştır. Bu yaptırımlar, Suriye'yi küresel finans sisteminden fiilen dışlayarak ülkenin dış ticaretini, uluslararası yatırım alımını ve döviz girdilerini neredeyse tamamen kesmiştir. Bankacılık işlemlerinden enerji ihracatına, ulaşım hizmetlerinden insani yardıma kadar birçok alanda uygulanan bu kısıtlamalar, ülke ekonomisinin derin bir darboğaza sürüklenmesine neden olmuştur. Ancak 2024 sonunda Esed rejiminin devrilmesi, yaptırım rejiminde önemli bir kırılma noktası yaratmıştır. Bu gelişmeyle birlikte uluslararası toplum, Suriye'ye yönelik ekonomik yaptırımları gözden geçirme sürecine girmiştir.

Yaptırımların kaldırılmasına ilişkin ilk somut adım AB'den gelmiş; Aralık 2024'te geçici yönetime yönelik bir "jest" olarak bazı yaptırımların askıya alındığı açıklanmıştır.¹²³ ABD ise daha temkinli bir tutum benimsemiş ve "bekle-gör" yaklaşımı çerçevesinde kademeli adımlar atmaya başlamıştır. Suriye'ye 2025'in ilk aylarında özellikle insani alanlarla sınırlı olmak üzere bazı yaptırım muafiyetleri tanınmıştır. Örneğin, Ocak 2025'te ABD Hazine Bakanlığı, Suriye Merkez Bankası aracılığıyla yapılan ticari olmayan kişisel para transferlerine geçici izin vermiş; böylece yurt dışındaki Suriyelilerin ülkedeki akrabalarına döviz gönderebilmesinin önü kısmen açılmıştır.¹²⁴ Bu adım, diaspora kaynaklarının ülkeye yeniden akmasını kolaylaştırarak mikro düzeyde bir ekonomik rahatlatma sağlamıştır. Buna ek olarak ABD'nin enerji sektörüne yö-

122 Tamer Qarmout, "Rebuilding Syria requires much more than bricks and mortar", *Al Jazeera*, 22 Aralık 2025.

123 "Syria: EU suspends restrictive measures on key economic sectors", *Council of the EU*, 24 Şubat 2025.

124 "U.S. Treasury Issues Additional Sanctions Relief for Syrian People", *U.S. Department of the Treasury*, 6 Ocak 2025.

Yaptırımların kaldırılması dış yatırımların önünü açma, uluslararası finansal kuruluşlarla ilişkileri normalleştirme ve böylece ekonomik toparlanma sürecini hızlandırma potansiyeli taşımaktadır.

nelik sert yaptırımları da kısmen gevşetilmiştir. Uzun yıllardır ABD vatandaşlarının Suriye'den petrol ve türevi ürünleri ithal etmesi ya da Suriye enerji sektörüne yatırım yapması yasakken rejimin devrilmesinin ardından petrol, doğal gaz ve elektrik tedarikiyle ilgili belirli faaliyetlere sınırlı ölçüde izin verilmiştir. Bu gelişmeler, Washington'un yeni yönetime temkinli ama potansiyel olarak destekleyici bir yaklaşım sergilediğinin işareti olarak değerlendirilmiştir.

Yaptırımların kaldırılması bağlamındaki en önemli gelişme ise Mayıs 2025'te yaşanmıştır. ABD Başkanı Donald Trump, 13 Mayıs'ta gerçekleştirdiği Suudi Arabistan ziyareti sırasında yaptığı beklenmedik bir açıklamayla Suriye'ye yönelik tüm ABD yaptırımlarının kaldırılacağını ilan etmiştir. "Suriye'de ülkeyi istikrara kavuşturma potansiyeline sahip yeni bir hükümet olduğunu umuyoruz. Onlara bir şans vermek için yaptırımları sona erdiriyorum" sözleriyle bu önemli politika değişikliğini duyuran Trump, aynı zamanda Washington'un Suriye'ye dair yaklaşımında kapsamlı bir revizyona gidileceğinin sinyalini vermiştir.¹²⁵

Bu kararın arka planında Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile Suudi Arabistan Veliht Prensi Muhammed bin Selman'ın yürüttüğü yoğun diplomatik temasların belirleyici rol oynadığı bilinmektedir.

Nitekim Trump, Riyad'da yaptığı görüşmelerde bölge liderleriyle Suriye meselesini ayrıntılı biçimde ele almış ve on üçü yılı aşkın süredir devam eden kriz döngüsünü kırma niyetiyle ABD'nin kısıtlayıcı politikasını yeniden değerlendirmeye ikna edilmiştir. "Yaptırımlar amacına ulaştı artık Suriye'nin ileri gitme zamanı geldi" ifadeleriyle bu yeni yaklaşımı özetleyen Trump, ABD'nin sadece yaptırımları kaldırmakla kalmayıp Suriye ile olan siyasi ve ekonomik ilişkilerde de yeni bir dönem başlatacağının işaretlerini vermiştir.

Trump yönetiminin bu kararı, Suriye ekonomisi açısından adeta yeni bir sayfanın açılması anlamına gelmektedir. Zira yaptırımların kaldırılması dış yatırımların önünü açma, uluslararası finansal kuruluşlarla ilişkileri normalleştirme ve böylece ekonomik toparlanma sürecini hızlandırma potansiyeli taşımaktadır. Alınan kararlar birlikte ABD yaptırımlarının yarattığı belirsizlik nedeniyle Suriye'ye yatırım yapmaktan imtina eden ülke ve şirketler için bir açılım ve güven ortamı oluşmuştur. Yani Trump'ın kararı, Suriye'ye yardımda bulunmak isteyen ülkelere yönelik yatırım tehdidinin ortadan kalktığını açık bir şekilde ortaya koymuştur. Gerçekten de yaptırımlar yürürlükteyken komşu ülkeler olan Lübnan ve Ürdün dahi Suriye ile ekonomik ilişkiler kurmaktan kaçınmakta; ticaret yapmak ya da bankacılık kanallarını kullanmak

¹²⁵ "Trump to remove US sanctions on Syria in major policy shift". *Reuters*, 14 Mayıs 2025.

konusunda ciddi tereddütler yaşamaktaydı.¹²⁶ Benzer şekilde Katar ve Suudi Arabistan gibi zengin Körfez ülkeleri yaptırımların etkisiyle Suriye'ye finansal destek sağlamaktan geri durmaktaydı.¹²⁷ Ancak bu engelin kaldırılmasıyla birlikte bölgesel ekonomik etkileşimlerin önü açılmıştır. Böylece komşu ülkelerle mal ve hizmet alışverişi serbestçe gelişebilecek; sınır ticareti, altyapı iş birlikleri ve enerji yatırımlarında canlanma mümkün hâle gelecektir.

Yaptırımların kaldırılmasının bir diğer kritik etkisi ise yeni Suriye yönetimine uluslararası alanda meşruiyet kazandırmasıdır. ABD yaptırımlarının varlığı, uzun süredir birçok ülkenin Suriye ile diplomatik ve ekonomik ilişkiler kurmasını fiilen imkânsız hâle getirmişti. Fakat daha düne kadar uluslararası sistemde tecrit edilmiş bir konumda bulunan Suriye, bugün artık küresel düzeyde resmî temaslara açık ve muhatap alınabilir bir aktör olarak değerlendirilmeye başlamıştır. Dolayısıyla yaptırımların sebep olduğu psikolojik ve politik bariyerin kalkması, yeni hükümetin uluslararası sistemle yeniden bütünleşmesinin önünü açmış, Suriye'nin küresel ekonomik sisteme yeniden entegrasyonuna olanak tanımıştır.

ABD'nin Suriye'ye yönelik finansal kısıtlamaları sona erdirmesiyle birlikte Suriye Merkez Bankası uluslararası bankalarla yeniden işlem yapabilir hâle gelmiştir. Bu gelişme hem havale ve resmî para transferlerinin kolaylaşması hem de ithalat-ihracat ödemelerinin normalleşmesi anlamına gelmektedir. En önemlisi ise uluslararası kalkınma finansmanına erişim kapılarının aralanmış olmasıdır. Yaptırımlar nedeniyle Dünya Bankası, IMF ve İslam Kalkınma Bankası gibi kuruluşlar uzun süredir Suriye'ye fon sağlayamıyordu. Ancak bu engelin kalkmasıyla

söz konusu kurumların yeniden proje kredileri sunmasının yolu açılmıştır.¹²⁸

Nitekim Haziran 2025'te IMF heyeti 14 yıl aradan sonra ilk kez Şam'ı ziyaret etmiş, yeni yönetimle görüşmeler gerçekleştirerek ülkenin ekonomik ihtiyaçlarına yönelik bir analiz yapmıştır.¹²⁹ IMF Başkanı Kristalina Georgieva, para fonunun Suriye'ye destek vermeye hazır olduğunu kamuoyuna açıklamıştır. Aynı dönemde Dünya Bankası da ülkenin yıllık buğday ihtiyacının finansmanı gibi temel alanlarda yardım sağlamaya istekli olduğunu bildirmiştir. Bu süreci desteklemek amacıyla Suudi Arabistan ve Katar, haziran ayında Dünya Bankasının Suriye'ye yeniden kredi verebilmesinin önünü açmak için ülkenin vadesi geçmiş 15,5 milyon dolarlık borcunu üstlenerek ödemiştir. Böylece Dünya Bankasının Suriye'ye yönelik yeni kredi ve hibe projelerini hayata geçirebilmesinin yolu fiilen açılmıştır.¹³⁰

Yaptırımların kaldırılmasının ardından bölge ülkeleri Suriye'ye yönelik geniş kapsamlı yatırım projelerine girişmiş, ülkenin yeniden inşası doğrultusunda adeta bir ekonomik seferberlik dönemi başlamıştır. Özellikle Türkiye, Katar, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) gibi önemli bölge ekonomileri Suriye'ye yönelik yatırım planlarını hızlandırmış; ülkenin yeniden inşasında daha güçlü ve etkin bir rol üstlenme yarışına girmiştir.¹³¹ Bu rekabet, Suriye açısından önemli bir fırsat sunmaktadır. Zira bölgesel ekonomik ilişkilerin canlanması, ülkenin toparlanma sürecini hem hızlandırma hem de daha sürdürülebilir kılma potansiyeline sahiptir. Peş peşe gelen yatırım haberleri söz konusu ekonomik ivmeyi teyit eder niteliktedir.

Mayıs ayında bir Fransız şirketi, Suriye'nin Akdeniz kıyısında yeni bir limanın inşası ve işletilmesine yönelik bir anlaşmaya imza atmıştır.¹³²

126 "Syria poised for investment boom as US sanctions eased", *DW*, 14 Mayıs 2025.

127 "US sanctions hold up Qatar's support for Syria", *Middle East Monitor*, 26 Şubat 2025.

128 Erhan Akkaş, "Suriye Ekonomisinde Yeni Bir Sayfa: Yaptırımların Kaldırılması Ne Anlama Geliyor?", *ORSAM*, 15 Mayıs 2025.

129 "IMF pays 1st official visit to Syria since 2009", *Anadolu Agency*, 10 Haziran 2025.

130 "Syria's Arrears to the World Bank Group Cleared", *World Bank*, 16 Mayıs 2025.

131 Vivian Nereim, "Gulf States Lead Push to Invest in New Syria", *The New York Times*, 30 Haziran 2025.

132 "Syria signs 30-year port deal with French shipping giant", *Le Monde*, 1 Mayıs 2025.

BAE, ülkede bir denizcilik şirketi ve ortak hava yolu kurma projelerine girişmiştir.¹³³ Suudi Arabistan, milyarlarca dolarlık bir yeniden inşa fonu oluşturma hazırlığında olduğunu açıklamıştır. Katar ise Suriye'nin havacılık ve imalat sektörlerine yönelik yatırım olanaklarını araştırmak üzere çeşitli heyetler göndermektedir. Komşu ülke avantajına sahip olan Türkiye ise şimdiden bazı kritik altyapı projelerine başlamıştır. Mayıs 2025'te Türkiye'nin Kilis'ten Halep'e doğal gaz boru hattı bağlantısı tamamlanmış, ağustos ayı itibarıyla da Türkiye'nin Suriye'ye gaz ihracatına başlayacağı ilan edilmiştir.¹³⁴ Bu gazın önce Halep'te ardından Humus'ta elektrik üretimi için kullanılacağı bildirilmiştir. Tüm bu gelişmeler, yaptırımların kaldırılmasının hemen ardından oluşan ekonomik hareketliliği açıkça ortaya koymaktadır.

Özetle yaptırımların kaldırılması yalnızca Suriye'ye ekonomik bir nefes alma imkânı sunmakla kalmamış; aynı zamanda bölgesel iş birliğinin hız kazanmasına, kalkınma için gerekli finansal kaynaklara erişimin sağlanmasına ve ülkenin uluslararası alanda siyasi meşruiyetini güçlendirmesine zemin hazırlamıştır. Bu gelişme, Suriye'yi uzun süredir maruz kaldığı siyasi ve ekonomik tecritten kurtararak hem bölgesel entegrasyon sürecini hızlandırmakta hem de küresel ekonomiyle yeniden bütünleşmenin önünü açmaktadır.

5.4. Ekonomik Toparlanma Mümkün mü?

Suriye ekonomisinin mevcut enkazdan çıkarılması kapsamlı ve uzun vadeli bir çaba gerek-

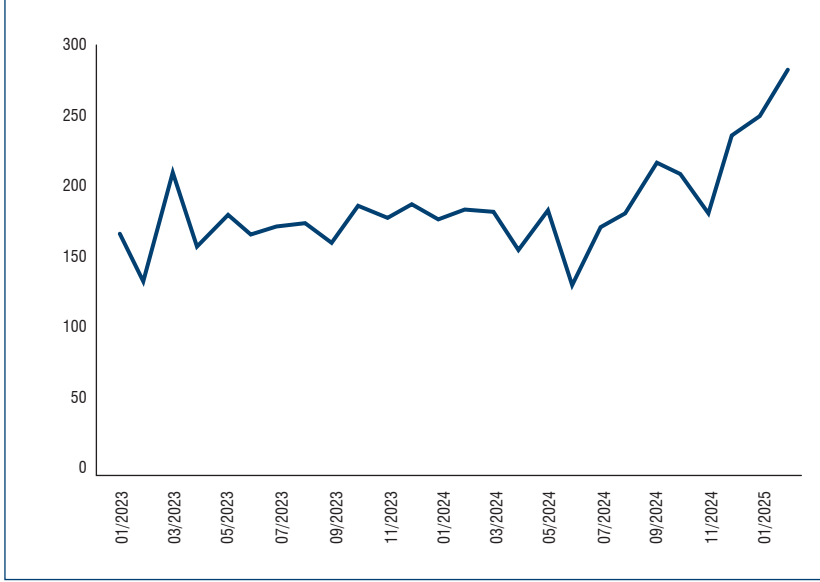
tirmektedir. Yukarıda ayrıntılı biçimde ortaya konan ağır yıkıma ve ciddi engellere rağmen belirli koşullar sağlandığında toparlanma ihtimali mevcuttur. Bu koşulların başında ise siyasi geçiş sürecinin başarıyla yürütülmesi gelmektedir. Geçiş sürecinin kapsayıcı, şeffaf ve öngörülebilir şekilde ilerlemesi hem ekonomik istikrarın sağlanması hem de dış yatırımcı güveninin kazanılması açısından kritik öneme sahiptir. Buna karşın geçiş döneminin uzaması ya da siyasi belirsizliğin derinleşmesi, planlanan yatırımların ertelenmesine ve ekonomik toparlanmanın yavaşlamasına yol açabilir. Dolayısıyla Suriye'nin önünde ekonomik iyileşme süreciyle doğrudan bağlantılı, kırılğan ama hayati bir siyasi geçiş süreci bulunmaktadır.

Yukarıda da ifade edildiği üzere yaptırımların kaldırılmasıyla birlikte Suriye, uzun süredir erişimden mahrum kaldığı dış kaynaklara yeniden ulaşma imkânı bulmuştur. Bu konuda ilk somut adımlar Türkiye, Körfez ülkeleri ve bazı Avrupa devletlerinden gelmiştir. Söz konusu gelişmeler özellikle bölgesel ekonomik iş birliklerinin Suriye'nin yeniden inşa sürecinde itici bir güç olabileceğini ortaya koymaktadır. İmzalanan yeni yatırım anlaşmalarıyla enerji, ulaştırma ve inşaat sektörlerinde komşu ülkelerin de katılımıyla önemli altyapı projelerinin hayata geçirilmesi gündeme gelmiştir. Türkiye, hâlihazırda Suriye'nin kuzeyinde yol ve hastane inşaatlarında aktif rol oynamakta; Türk firmalarının inşaat sektöründe daha geniş çaplı faaliyetlere hazırlandığı bildirilmektedir.¹³⁵

133 "Syria and UAE's DP World sign \$800 million agreement for Tartus port development", *The National*, 16 Mayıs 2025.

134 "Bakan Bayraktar: Kilis'ten Halep'e doğru doğal gaz boru hattı bağlantısını bitirdik", *Anadolu Ajansı*, 23 Mayıs 2025.

135 Ceyda Çağlayan, "Turkish firms pursue ambitious plans in rebuilding of Syria's economy", *Reuters*, 4 Şubat 2025.

Grafik 5. Türkiye'nin Suriye'ye İhracatı (2023-2025) (Milyon Dolar)

Suriye'nin yeniden inşası için ihtiyaç duyulan finansmanın büyüklüğü, farklı kurumlar tarafından 250 milyar ile 1 trilyon Amerikan doları arasında değişen tahminlerle ifade edilmektedir.

Körfez sermayesinin ise gayrimenkul, altyapı ve sanayi projelerine finansman sağlaması beklenmektedir. Bu kapsamda Suudi Arabistan, 2025 ortasında Suriye'de konut ve altyapı projeleri için 3 milyar dolarlık yatırım planı açıklamıştır.¹³⁶ Bu plan, son yıllarda ülkeye tahhüt edilen en büyük dış sermaye girişlerinden biri olarak dikkat çekmektedir. Katar'ın da Suriye'de havacılık sektörünü canlandırmak ve sanayi tesislerini modernize etmek amacıyla fizibilite çalışmaları yürüttüğü bilinmektedir.¹³⁷ Birleşik Arap Emirlikleri, Tartus ve Lazkiye limanlarının modernizasyonu ile ortak serbest bölgelerin kurulmasına yönelik çeşitli tekliflerde bulunmuştur. Avrupa ülkeleri ise başlangıçta temkinli bir tutum sergilemiş olmakla birlikte, zamanla Suriye pazarına yönelik ilgilerini artırmaya başlamışlardır. Fransa, Lazkiye Limanı'nın uzun vadeli işletme hakkını alarak somut bir adım atmıştır. Almanya ise 2010'lu yıllarda Türkiye aracılığıyla yürüttüğü "İstikrar Fonu" projelerini genişleterek bu girişimleri doğrudan Şam yönetimiyle koordineli bir biçimde kalkınma programlarına dönüştürmeyi hedeflemektedir.¹³⁸ ABD, İtalya ve İspanya'dan bazı şirketlerin de Suriye'nin enerji altyapısına ilişkin ihalelerle ilgilendiği bildirilmektedir.

Suriye'nin yeniden inşası için ihtiyaç duyulan finansmanın büyüklüğü, farklı kurumlar tarafından 250 milyar ile 1 trilyon Amerikan doları arasında değişen tahminlerle ifade edilmektedir. Bu denli büyük bir

¹³⁶ "Saudi Arabia announces \$6.4 billion in Syria investments", *Reuters*, 24 Temmuz 2025.

¹³⁷ Muhammed Sio, "Syria's new administration leader says Qatar to have active role in country's development process", *Anadolu Agency*, 23 Aralık 2025.

¹³⁸ "Syria poised for investment boom as US sanctions eased", *DW*, 14 Mayıs 2025.

kaynağın seferber edilebilmesi, uluslararası yardım mekanizmalarının ve kalkınma fonlarının etkin biçimde devreye sokulmasını zorunlu kılmaktadır. Yaptırımların kaldırılmasıyla birlikte BM kuruluşları ve uluslararası sivil toplum örgütlerinin Suriye'de daha etkin çalışabilmesinin önü açılmıştır. UNDP, 2025 yılı başında ülkedeki insani krizin hafifletilmesi ve ekonomik toparlanmanın başlatılması amacıyla acil eylem planları hazırlamıştır.¹³⁹ Gıda yardımı, sağlık hizmetleri ve barınma projeleri kapsamında milyonlarca dolarlık fonlar serbest bırakılmıştır. AB ise Suriyeli mültecilerin gönüllü geri dönüşünü teşvik etmek amacıyla ülke içinde yürütülecek toplu konut projelerine maddi destek sağlama seçeneğini değerlendirmektedir. Bu çabaların bir parçası olarak Mart 2025'te Brüksel'de düzenlenen uluslararası bağışçılar konferansında Suriye'ye yönelik toplamda 5 milyar doların üzerinde yardım taahhüdü açıklanmıştır.¹⁴⁰ Bu kaynaklar, öncelikli olarak insani yardım ve acil onarım projelerinde kullanılmak üzere tahsis edilmiştir.

Öte yandan IMF'nin Haziran 2025'te Suriye ile teknik düzeyde temaslara başlaması önemli bir gelişme olarak kaydedilmiştir. IMF heyeti, Suriye ekonomisinin toparlanabilmesi için ciddi düzeyde uluslararası desteğe ihtiyaç duyulduğunu, bu süreçte en önemli önceliğin ise makroekonomik istikrarın sağlanması olduğunu vurgulamıştır. Hazırlanan raporda temel insani ihtiyaçların karşılanması yanı sıra merkez bankası ve maliye bakanlığı gibi kritik devlet kurumlarının yeniden işler hâle getirilmesi gerektiği belirtilmiştir.¹⁴¹ Kurumsal kapasitenin hâlen zayıf olduğu kabul edilmekle birlikte Suriyeli yetkililerin reform ve yeniden yapılanma konularında kararlı bir tutum sergilediği kayda

geçirilmiştir. Dünya Bankası cephesinde ise yeniden yapılandırma sürecine uluslararası düzeyde finansman sağlamak amacıyla çok donörlü bir fon oluşturulması önerilmektedir. Bu kapsamda Körfez ülkeleri, Türkiye, AB ve ABD'nin katkıda bulunacağı bir "Suriye Yeniden İmar Fonu" fikri, çeşitli uluslararası platformlarda gündeme gelmiştir. Mevcut finansman ihtiyacının büyüklüğü dikkate alındığında bu türden bir mekanizmanın kaçınılmaz olduğu anlaşılmaktadır.

Suriye ekonomisinin yeniden eski seviyelerine yaklaşabilmesi için özel sektör yatırımlarının kritik bir rol oynayacağı açıktır. Ne devlet bütçesi ne de uluslararası yardımlar, tek başına bu büyük toparlanma ihtiyacını karşılamaya yeterli olacaktır. Bu bağlamda geçiş hükümetinin benimsediği liberal piyasa odaklı ekonomi politikaları önemli bir avantaj sunmaktadır. Baas rejiminin merkezîyetçi ve nepotik ekonomi yönetiminin aksine yeni yönetim serbest piyasa ilkelerine bağlılık göstermekte ve doğrudan yabancı yatırımlara açık olduğunu ilan etmektedir. Özellikle HTŞ kökenli kadroların ideolojik olarak özel girişimciliğe daha sıcak baktıkları gözlemlenmektedir.¹⁴²

Suriye'nin ekonomik toparlanmasında belki de en kritik unsurlardan biri milyonlarca Suriyelinin ülkeye geri kazandırılmasıdır. Savaş nedeniyle yurt dışına çıkan bu kesim, edindikleri eğitim, deneyim ve sermaye birikimiyle ülkenin yeniden inşasında önemli bir potansiyel sunmaktadır. Yeni yönetim özellikle Türkiye ve Avrupa'da eğitim almış genç Suriyelileri ülkeye dönmeye ve kalkınma sürecine katkıda bulunmaya teşvik etmektedir. 2025 yılının başından itibaren bazı Suriyeli doktor, mühendis ve girişimciler ülkeye dönüş yapmış, bir kısmı ise uzaktan yatırım ve

139 "UN plans to provide \$1.3B in aid to Syria", *Anadolu Agency*, 21 Mart 2025.

140 "EU and its partners pledge 5.8 billion euros for Syria and its neighbours", *Reuters*, 17 Mart 2025.

141 Gavin Blackburn, "Syria's post-war economy will require 'substantial' international support, IMF says", *Euronews*, 10 Haziran 2025.

142 Timour Azhari, "Exclusive: Syria's new rulers back shift to free-market economy, business leader says", *Reuters*, 10 Aralık 2025.

proje ortaklıkları yoluyla yeniden inşa sürecine destek vermeye başlamıştır.¹⁴³ Türkiye'de uzun yıllar çalışmış bazı Suriyeli sağlık çalışanlarının ülkelerine dönerek gönüllü ve ücretsiz sağlık hizmeti sunduklarına dair örnekler medyada yer almıştır. Mültecilerin geri dönüşü iç talebin canlanması bakımından da ekonomiye ivme kazandıracaktır. Ayrıca beşerî sermayeye ek olarak mali kaynakların da ülkeye dönüş yaptığı görülmektedir. Nitekim yıllardır uygulanan yaptırımlar nedeniyle ülkeye para transferi gerçekleştirilemeyen diasporadaki Suriyeliler artık daha rahat bir şekilde ülkelere yatırım yapabilecek konuma gelmiştir. 2025'in ikinci yarısından itibaren para transferleri üzerindeki kısıtlamaların kalkmasıyla birlikte yıllık diaspora döviz girişinin milyarlarca dolara ulaşması beklenmektedir.¹⁴⁴

Tüm bu olumlu gelişmelere rağmen Suriye ekonomisinin kısa vadede mucizevi bir biçimde toparlanması beklenmemelidir. Ekonomik toparlanmanın elbette mümkün olduğu ancak bunun zorlu ve uzun soluklu bir süreç gerektirdiği açıktır. On yılların yarattığı yıkımın telafisi yalnızca dış kaynak akışıyla değil; zaman, emek ve kapsamlı yapısal reformlarla mümkündür. Mevcut koşullar altında önümüzdeki birkaç yıl içinde Suriye ekonomisinin en azından serbest düşüşten çıkarak belli bir istikrar düzeyine ulaşması temel hedef olarak belirlenmiştir. Her ne kadar bu hedef mütevazı görünse de ülkenin içinde bulunduğu siyasi ve ekonomik tablo göz önüne alındığında Suriye açısından gerçekçi ve anlamlı bir başlangıç niteliği taşımaktadır.

Ekonomik toparlanma için kısa vadede atılabilecek somut adımlar arasında tarım ve gıda üretiminin hızla yeniden canlandırılması; elektrik, su, sağlık gibi temel kamu hizmetlerinin işler hâle getirilmesi ve işsizliğe karşı kamu destekli altyapı projelerinin başlatılması yer almaktadır. Bu tür projeler hem iç talebin yeniden canlanmasına katkı sunacak hem de istihdam yara-

tacaktır. Aynı şekilde komşu ülkelerle ticaretin önündeki engellerin kaldırılması ve sınır geçişlerinin yeniden aktif hâle getirilmesi, ekonomik toparlanmayı destekleyici bir diğer unsur olarak öne çıkmaktadır. Türkiye ile sınır kapılarının tam kapasiteyle çalışması ve Ürdün üzerinden geçen Nasib Sınır Kapısı'nın faaliyete geçmesi bu bağlamda önemli gelişmeler arasındadır. Enerji alanında ise ülkenin doğusundaki petrol ve doğal gaz sahalarının merkezî hükûmetin denetimine geçmesi yeniden inşa açısından hayati bir öneme sahiptir. Bu kaynakların üretime kazandırılması durumunda hükûmetin hem iç yakıt ihtiyacı karşılanabilecek hem de ihracat yoluyla önemli gelirler elde edebilecektir.

5.5. Sonuç

2024 yılı sonunda Suriye ekonomisi tam anlamıyla bir yıkım hâlindeydi. Ancak 2025 boyunca ortaya çıkan yeni jeopolitik konjonktür, ülkenin yeniden inşası ve ekonomik toparlanması açısından önemli bir fırsat penceresi sunmaktadır. Bu fırsatın somut kazanımlara dönüşebilmesi, her şeyden önce Suriye'nin iç barışı sağlmasına, kapsayıcı ve şeffaf bir siyasi düzen tesis etmesine ve doğru ekonomik politikaları kararlılıkla uygulamasına bağlıdır. Aynı ölçüde önemli bir diğer unsur ise uluslararası toplumun süreklilik arz eden, istikrarlı ve uzun vadeli desteğidir. IMF'nin de altını çizdiği gibi Suriye'nin yeniden ayağa kalkması "kayda değer uluslararası yardım" olmaksızın mümkün değildir. Bu noktada 2025 yılı ortalarına gelindiğinde ABD, AB ve bölge ülkelerinin Suriye'yi yeniden bölgesel ekonomik düzene entegre etme konusundaki mutabakatı önemli bir umut kaynağı olmuştur.

Bununla birlikte söz konusu ekonomik yeniden inşa süreci kısa vadede mucizevi sonuçlar doğurmayacaktır. On yılı aşkın bir savaşın ardından oluşan fiziksel, kurumsal ve insani tahribatin telafisi zaman, sabır ve ciddi reformlar gerek-

143 "More than 1 million displaced Syrians have returned home since ouster of al-Assad", *Euronews*, 24 Mart 2025.

144 Ben Hubbard, "Syrians Are Elated and Optimistic as Trump Vows to Lift Sanctions", *The New York Times*, 14 Mayıs 2025.

tirmektedir. Barış ortamının kalıcı hâle getirilmesi, temel kamu hizmetlerinin işler kılınması, üretim kapasitesinin yeniden inşa edilmesi ve yurttaşların yönetime güveninin tesis edilmesi bu sürecin kritik ön koşullarıdır. Şayet bu koşullar sağlanabilirse Suriye ekonomisi zamanla tarımdan enerjiye, sanayiden turizme uzanan sektörlerde yeniden canlanabilir, halkına asgari refahı sağlayabilecek bir yapıya kavuşabilir. Bu süreçte atılacak her olumlu adım yalnızca Suriye'nin toparlanmasına değil aynı zamanda tüm Ortadoğu'nun istikrarına, kalkınmasına ve kalıcı barış ortamının tesisine de önemli katkılar sunacaktır.

Büyük acılar ve kayıplar yaşamış olan Suriye halkı, bugün tarihsel bir dönemeçte durmakta, barış ve iş birliği temelinde geleceğini yeniden kurma şansına sahip bulunmaktadır. Uluslararası toplum da bu süreçte Suriye devletinin ve halkının yanında durmaya istekli görünmektedir. Bu koşullar altında Suriye ekonomisinin yeniden canlanması hâlâ mümkündür ve kayda değer bir umut vadetmektedir. Ancak bu umudun gerçeğe dönüşmesi dikkatli bir planlama, kararlı bir uygulama ve hem toplumsal kesimlerin geniş katılımını hem de uluslararası iş birliğini esas alan bütüncül bir yaklaşımı zorunlu kılmaktadır.

SONUÇ

Suriye'de 8 Aralık 2024'te Baas rejiminin yıkılmasıyla başlayan yeni siyasal dönem, ülke tarihindeki en radikal kırılmalardan biri olmanın ötesinde, uzun yıllar süren savaşın ardından toplumsal uzlaşa, kurumsal yeniden yapılanma ve dış dünyayla yeniden entegrasyon yönünde atılmış ilk sistemli adımları temsil etmektedir. Bu rapor çalışması, Ahmed Şara liderliğinde kurulan yeni yönetimin ilk altı aylık icraatlarını hem iç hem dış politika bağlamında çok boyutlu bir şekilde değerlendirmiş; meşruiyet inşası, güvenlik stratejileri, dış ilişkiler, geçiş sürecine dair kurumsal hamleler ve ekonomik gelişmeler üzerinden yeni dönemin dinamiklerini analiz etmiştir. Raporun ortaya koyduğu bulgular, Şara yönetiminin gerek içerde siyasal, toplumsal ve ekonomik düzeni tesis etme gerekse dışarda uluslararası tanınırlık ve iş birliği ortamı yaratma yönünde kapsamlı bir strateji benimsediğini ortaya koymaktadır.

İç siyasette yeni yönetimin meşruiyet üretme stratejisi çok katmanlı bir yaklaşım üzerine inşa edilmiştir. İlki, toplumsal kapsayıcılık ilkesidir. Şara yönetimi başta Hristiyanlar, Aleviler, Kürtler ve Dürziler olmak üzere etnik ve dini

azınlıklara yönelik söylem ve uygulamalarında kapsayıcı bir dil kullanmış, bu toplulukların temsilcilerini hem sembolik düzeyde hem de kurumsal yapılar içerisinde görünür kılmıştır. Noel kutlamalarından mezhep saldırılarına verilen tepkilere, azınlıklara dönük güvenlik taahhütlerinden azınlık mensubu bakan atamalarına kadar geniş bir yelpazede kapsayıcılık ilkesi uygulanmıştır. Dürziler ve Kürtlerle yapılan mutabakatlar, kapsayıcılığın yalnızca retorik değil aynı zamanda yönetim pratiği olarak da benimsendiğini göstermektedir. Özellikle Kürt toplumunun anayasal güvence altına alınması, kültürel haklarının tanınması ve devlet kurumlarına entegrasyonunun sağlanması gibi konular bu yaklaşımın somut örnekleridir.

İkinci olarak üniter devlet yapısının yeniden tesisini, yeni yönetimin siyasal vizyonunun temel yapıtaşı olmuştur. Federalizme veya ademi-merkeziyetçiliğe yönelik girişimlere karşı açık bir karşı duruş sergilenmiş, SDG başta olmak üzere tüm silahlı grupların merkezi otoriteye entegre edilmesi için yoğun diplomatik ve idari çaba sarf edilmiştir. Şara yönetimi, Suriye'nin kuzeyinde fiilen oluşmuş olan özerk yönetimlere

karşı tavrını net biçimde ortaya koyarken aynı zamanda bu bölgelerdeki aktörlerle kapsayıcı fakat üniter yapıya sadık bir müzakere süreci yürütmüştür. Bu çerçevede SDG ile Mart 2025'te varılan mutabakat, silahlı ve sivil yapıların devlet kurumlarına entegrasyonunu içermesi bakımından kritik önemdedir.

Üçüncü olarak yeni yönetim meşruiyetini yalnızca siyasal söylemlerle değil aynı zamanda kurumsal ve hukuki mekanizmalar yoluyla da inşa etme gayreti göstermiştir. Bu kapsamda 24-25 Şubat 2025'te gerçekleştirilen Ulusal Diyalog Konferansı, siyasal çoğulculuğu tanıma ve yeni anayasal düzeni toplumsal uzlaşa temelinde inşa etme hedefinin somutlaştığı bir zemin sunmuştur. Konferansın hazırlık sürecinde ülke genelinde yapılan yerel toplantılar ve müzakere süreçleri, geçiş hükümetinin halkın katılımına dayalı bir siyasal düzen kurma yönündeki iradesini göstermiştir. Konferans çıktılarında yer alan eşit vatandaşlık, hukukun üstünlüğü, geçiş dönemi adaleti ve ifade özgürlüğü gibi ilkeler, yeni anayasal düzenin çerçevesini oluşturmuştur.

Bu çerçevede ilan edilen Geçici Anayasa Deklarasyonu, hem rejimin eski hukuki mirasıyla sembolik bir kopuşu temsil etmiş hem de geçiş süreci boyunca devletin temel işleyiş prensiplerini belirlemiştir. Geçici anayasa, beş yıl süreyle yürürlükte kalacak şekilde tasarlanmış; kuvvetler ayrılığı, eşit yurttaşlık, din ve vicdan özgürlüğü gibi temel ilkeleri içermiştir. Bu belge aynı zamanda geçici yasama yapısının, parti yasasının ve seçim sürecinin ana hatlarını da tanımlamıştır. Bu süreçlerin devamı olarak 29 Mart 2025'te açıklanan teknokrat ağırlıklı geçici hükümet, mezhebî ve etnik temsiliyeti gözeten bir yapı arz etmiş, böylece yeni yönetimin hem ehliyet hem temsil esasına dayalı bir kabine oluşturduğu görülmüştür.

Dış politika alanında ise yeni yönetim, savaş sonrası izolasyon dönemine son vermek amacıyla hem bölgesel hem küresel ölçekte yo-

ğun diplomatik girişimlerde bulunmuştur. Bu kapsamda Körfez ülkeleriyle ilişkiler yeniden tesis edilmiş; Katar, Suudi Arabistan, BAE ve Bahreyn gibi ülkelerle yapılan karşılıklı ziyaretler ve yatırım anlaşmaları, dış ekonomik destek arayışlarının ve diplomatik normalleşmenin temel dayanağını oluşturmuştur. Körfez ülkeleri Şam'daki büyükelçiliklerini yeniden açmış, karşılığında Suriye yönetimi Captagon kaçakçılığı gibi bölgesel güvenlik tehditlerine karşı iş birliği taahhüdü vermiştir.

Türkiye ile ilişkilerde ise çok boyutlu ve stratejik bir ortaklık geliştirilmiştir. Türkiye'nin iç savaş boyunca Suriye'nin kuzeyindeki muhalif yapılarla geliştirdiği ilişkiler, devrim sonrasında da kurumsal iş birliğinin temelini oluşturmuştur. Suriye Millî Ordusu'nun devlet ordusuna entegrasyonu sürecinde Türkiye'nin destekleyici tutumu, güvenlik alanındaki en önemli ortaklıklardan biri olmuştur. Ayrıca sınır güvenliği, hava savunması ve terörle mücadele gibi konularda ikili mekanizmaların kurulmasına yönelik anlaşma sağlama çabaları sürdürülmüştür. Şara'nın üç ayrı Türkiye ziyareti, bu ilişkinin derinliğini yansıtmaktadır.

Küresel düzlemde, ABD ile kurulan temaslar Suriye'nin uluslararası sistemle yeniden entegre olma arzusunu açıkça ortaya koymuştur. Trump yönetimiyle yapılan görüşmelerde DEAŞ'la mücadele, İsrail'e yönelik güvenlik garantileri ve İran etkisinin engellenmesi gibi konularda uzlaşa sağlanmış, bu gelişmelerin sonucunda ABD tarafından Suriye'ye yönelik yaptırımların kaldırılması kararlaştırılmıştır. Avrupa ülkeleriyle geliştirilen temaslar, Fransa'ya yapılan ziyaret ve Davos-Münih gibi uluslararası platformlara katılım, Suriye'nin yeni dönemde küresel aktörlerle daha yapıcı ve dengeli bir ilişki kurma niyetini pekiştirmiştir.

İkinci bölümde ele alınan güvenlik stratejileri ve siyasi birliğe yönelik tehditler, yeni yönetimin karşı karşıya kaldığı en zorlu alanlardan birini

teşkil etmiştir. 13 yıllık savaşın ardından ülke genelinde silahlı grupların varlığı, yerel otoritelerin bağımsızlaşmasına ve dış müdahalelere açık bir güvenlik boşluğu oluşmasına sebep olmuştur. Bu çerçevede Şara yönetimi, güvenliğin tesisi için askerî ve iç güvenlik kurumlarını yeniden yapılandırmaya odaklanmıştır. Savunma Bakanlığının liderliğinde muhalif gruplar ulusal orduya entegre edilirken İçişleri Bakanlığı ise iç güvenlik birimlerini modern yapılarla güçlendirmiştir. Bu reformlar, meşru devlet otoritesinin tesisi ve profesyonel bir güvenlik mimarisi inşa etme amacını taşımaktadır.

Esed rejiminin çöküşü sonrası ortaya çıkan dağınık rejim milisleri, güvenlik için ciddi bir tehdit oluşturmuştur. Yeni yönetim, genel af ve uzlaşma merkezleriyle barışçıl çözüm yolları ararken silahlı direnişi sürdüren gruplara karşı etkili operasyonlar yürütmüştür. İlk altı ayda tehdidin büyük oranda kontrol altına alınması sağlansa da sahil bölgelerindeki istikrarsızlık riski devam etmektedir. Ayrıca eski rejim döneminde gelişen uyuşturucu ve silah kaçakçılığı ağları, devrim sonrası dönemde güvenliği tehdit eden unsurlar olarak öne çıkmıştır. Yeni yönetim, özellikle Lübnan sınırında yürüttüğü operasyonlarla bu ağları hedef almış, sınır güvenliğini sağlamak için reformlar gerçekleştirmiştir. Ürdün, Lübnan ve Irak ile geliştirilen diplomatik iş birlikleri bu mücadeleyi bölgesel bir çabaya dönüştürmüştür.

Yeni Suriye yönetimi, DEAŞ'la mücadele konusunda ise hem iç güvenliği sağlamak hem de uluslararası meşruiyet kazanmak amacıyla çok boyutlu bir mücadele stratejisi benimsemiştir. ABD ile iş birliği çerçevesinde örgütün yeniden güç kazanma çabalarına karşı operasyonlar yoğunlaştırılmış, yabancı savaşçılarla ilgili adımlar atılmıştır. Şam terörle mücadele konusunda Türkiye, Ürdün, Lübnan ve Irak gibi komşu ülkelerle iş birliği geliştirerek bölgesel koordinasyonu ön plana çıkarmıştır.

Yeni dönemde geçici hükümetin öncelikli gündem maddelerinden biri ülke genelinde siyasi birliği yeniden tesis etmek olmuştur. Ancak merkezî otoriteyi tanımayan silahlı ve siyasi yapıların varlığı ile bu gruplar arasında yaşanan çatışmalar, Suriye genelinde derin siyasi, askerî ve insani krizlere neden olmuştur. Özellikle devrik rejim yanlılarının kıyı bölgelerinde başlattığı isyan girişimleri, SDG'nin merkezî yönetime entegre olma konusundaki direnci ve İsrail'in güneydeki istikrarsızlaştırıcı müdahaleleri geçiş sürecinde siyasi birliğin sağlanmasının önündeki başlıca engeller olarak öne çıkmıştır.

Yeni Şam yönetimi, SDG'nin silahsızlanması ve merkezî yapıya entegrasyonu için siyasi müzakereleri tercih etmiş, 10 Mart 2025'te taraflar arasında anayasal haklar karşılığında bölgenin Şam'a bağlanmasını öngören bir mutabakat imzalanmıştır. Ancak SDG, özerk yapısını koruma ısrarını sürdürerek anlaşma hükümlerini ağırdan almakta ve müzakereleri bilinçli şekilde tıkamaktadır. ABD'nin Suriye politikasında Şam'a yönelmesi, Suriye'deki askerî varlığını azaltması ve DEAŞ'la mücadelede Şam'la iş birliğine başlaması SDG'nin pazarlık gücünü zayıflatmıştır. Türkiye'nin de baskısıyla SDG üzerindeki dış destek zayıflarken örgüt, İsrail destekli güneydeki Dürzi özerklik taleplerini emsal görerek zaman kazanmaya çalışmaktadır. Bu durum, Şam-SDG uzlaşısının geleceği konusunda ciddi belirsizlikler yaratmaktadır.

Esed sonrası dönemde Suriye'nin toprak bütünlüğüne yönelik en ciddi dış tehdit İsrail'den gelmiş, İsrail hem askerî işgaller hem de hava saldırılarıyla Şam yönetimini zayıflatmaya çalışmıştır. Golan Tepeleri'nden ilerleyen İsrail birlikleri ve özellikle Kürt ve Dürzi azınlıklara verilen destek, Tel Aviv'in parçalanmış bir Suriye hedefini yansıtmaktadır. Temmuz ayında Süveyda'da patlak veren Dürzi-Bedevi çatışmaları bölgedeki krizi derinleştirmiş, İsrail'in müdahalesi ve bazı Dürzi grupların katı tutumu merkezî yönetimin otorite tesis etmesini engellemiştir. Bu gelişmeler sa-

dece güneydeki istikrarı değil, SDG'nin benzer taleplerle müzakere yürüttüğü kuzeydoğudaki durumu da doğrudan etkilemekte dolayısıyla Suriye'de kalıcı istikrar, Şam'ın Süveyda'da tam egemenlik kurmasına bağlı hâle gelmektedir.

Raporun üçüncü bölümünde Suriye ekonomisinin genel görünümü derinlemesine analiz edilmiş, değişen siyasi ve stratejik bağlam ışığında ekonominin yeniden toparlanma potansiyeli kapsamlı bir şekilde değerlendirilmiştir. 2024 sonunda Esed rejiminin devrilmesiyle yeni Suriye yönetimi, derin bir ekonomik enkaz devralmıştır. Yıllar süren iç savaş ve uluslararası yaptırımların yol açtığı yıkım, ülkenin altyapısını, mali yapısını ve beşerî sermayesini büyük ölçüde tahrip etmiştir. Ekonominin yüzde 80'den fazla daraldığı, enflasyonun kontrolden çıktığı ve işsizliğin çok yüksek seviyelere ulaştığı ülkede, üretim kapasitesi neredeyse durma noktasına gelmiştir. Kamu kurumları işlevsiz hâle gelirken güvenlik riskleri, toplumsal bölünmüşlük ve yönetici kadroların sınırlı deneyimi ekonomik toparlanmanın önündeki başlıca engeller olarak ortaya çıkmaktadır. Yetersiz insan kaynağı, düşük sermaye birikimi ve dış müdahale tehdidi, bu süreci daha da karmaşık hâle getirmektedir.

Ancak 2025 yılı itibarıyla uluslararası yaptırımların kaldırılması, Suriye'ye yönelik yatırım ve yardım kanallarını yeniden açmış, ekonomik toparlanma için önemli bir fırsat doğurmuştur. ABD'nin yaptırımları sona erdirmesi ve IMF ile Dünya Bankası gibi kurumların yeniden devreye girmesiyle ülkenin uluslararası sisteme

entegrasyonu ivme kazanmıştır. Türkiye, Körfez ülkeleri ve bazı Avrupa devletleri altyapı, enerji ve inşaat projelerine yönelik yatırım planları hazırlarken diaspora Suriyelilerin ülkeye dönüşleri ve yeniden yapılanma sürecine katkıları da giderek artmaktadır. Bu gelişmelere rağmen Suriye'nin yeniden inşası uzun vadeli reformlar, siyasi istikrar ve güçlü uluslararası destek gerektiren zorlu bir süreç olacaktır. Ancak doğru adımlar atılırsa ülkenin yeniden ekonomik canlılığa kavuşması ve halkına asgari refah sunması mümkün görünmektedir.

Tüm bu bulgular değerlendirildiğinde devrim sonrası Suriye'nin ilk altı ayı, siyasi iradenin, kurumsal düzenlemenin ve uluslararası diplomasinin eşgüdüm içinde işlediği dinamik bir geçiş süreci olarak öne çıkmaktadır. Ahmed Şara liderliğindeki yeni yönetim, kısa sayılabilecek bu sürede hem iç meşruiyetin kurumsal temellerini atmış hem de dış politikada geniş bir diplomatik açılım gerçekleştirmiştir. Ancak söz konusu sürecin kalıcı ve istikrarlı bir başarıya dönüşebilmesi, toplumsal kapsayıcılığın kurumsallaştırılması, hukuki reformların sürdürülebilirliğinin sağlanması, güvenlik yapılanmasının derinleştirilmesi ve ekonomik yeniden inşa sürecinin etkin bir şekilde hayata geçirilmesine bağlı olacaktır. Sonuç itibarıyla Şara yönetiminin ilk altı ayı, savaş sonrası Suriye'nin geleceği adına ihtiyatlı bir iyimserliği haklı kılan bir başlangıç sunmaktadır. Bu dönem, Suriye'nin çatışma sonrası süreçte ulusal birlik, siyasi meşruiyet ve bölgesel uyum ekseninde yeniden inşa edilebileceğine dair somut bir potansiyel ortaya koymaktadır.

YAZARLAR

■ Doç. Dr. Nurullah Çakmaktaş

Marmara Üniversitesi Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsünde Ortadoğu Sosyolojisi ve Antropolojisi Anabilim Dalı'nda görev yapmaktadır. Araştırma odak noktası genelde dinî-siyasî düşünce, özelde ise Müslüman dünyada üretilen dinî radikal düşünce üzerinedir. Ortadoğu'da dinî-siyasî gruplar ve Selefi hareketler üzerine çalışmaları bulunmaktadır.

■ Dr. Oytun Orhan

Lisans eğitimini Gazi Üniversitesi'nde, yüksek lisansını ise Hacettepe Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde tamamlamıştır. Doktora derecesini Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden almıştır. Kariyerine 1999 yılında Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi (ASAM) bünyesinde başlayan Orhan, 2018 yılından bu yana Ortadoğu Araştırmaları Merkezi (ORSAM) Levant Çalışmaları Koordinatörü olarak görev yapmaktadır. Çalışma alanlarının merkezinde Suriye ve Lübnan yer almakla birlikte; İsrail-Filistin meselesi, Irak, genel Ortadoğu dinamikleri ve Türkiye'nin bölge politikaları üzerine kapsamlı çalışmalar yapmaktadır. Türkiye'de birçok televizyon kanalında yorumcu olarak yer alan Orhan'ın görüş ve analizleri ulusal ve uluslararası basın organlarında geniş biçimde yer bulmuştur.

■ Recep T. Teke

Eğitim hayatına Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin (ODTÜ) Bölge Çalışmaları bölümünde doktora adayı olarak devam etmektedir. Ortadoğu siyaseti, Türkiye'nin Ortadoğu politikası ve Suriye üzerine akademik çalışmalar yürütmektedir. Lisans eğitimini Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi'nin Siyaset Bilimi bölümünde, yüksek lisans eğitimini ise ODTÜ'nün Uluslararası İlişkiler bölümünde tamamlamıştır. Yüksek lisans tezini Suriye'nin kuzeyindeki Kürtler ve onların Batı mediasındaki temsili üzerine yazmıştır. Teke ayrıca Sciences Po Paris'te bir dönem eğitim almıştır. İngilizce ve Fransızca bilmektedir.

■ Musab Dönertaş

Yüksek lisans eğitimini Marmara Üniversitesi Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü, Ortadoğu Siyasi Tarihi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda "Direniş ve Radikalizm Arasında: Suriye İç Savaşı'nda Cihâdî Gruplar (2011-2016)" başlıklı tez çalışmasıyla yüksek onur derecesiyle tamamlamıştır. Halen aynı enstitüde doktora eğitimine devam etmektedir. Akademik ilgi alanları arasında Suriye iç savaşı, devlet dışı silahlı aktörler ve radikalizm yer almaktadır. İngilizceyi ileri, Arapçayı ise orta düzeyde bilmektedir.

 www.orsam.org.tr

    [orsamorgtr](https://www.youtube.com/orsamorgtr)